

FINANSIELLE SUPERMARKEDER

Betydningen for forbrugere og konkurrencen

AUGUST 2022

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. Indledning	6
2. Sammenfatning	7
3. Finansielle supermarkeder – tidligere og nu	9
3.1 Baggrund.....	9
3.2 Overlap mellem de finansielle virksomhedstyper	11
3.3 Koblinger i det danske finansielle system (ejerskab og distributionsaftaler).....	14
3.3.1 Former for ejerskab	14
3.3.2 Distributionsaftaler.....	17
3.4 Samproduktionsfordele ved produktion af finansielle ydelser.....	18
3.5 Definition af 'finansielle supermarkeder'	19
3.6 Omfanget af finansielle supermarkeder i Danmark	21
3.7 Konklusion.....	23
4. Regulering af finansielle supermarkeder	24
4.1 Omfanget af reguleringen.....	24
4.2 Konkurrencelovgivningen	24
4.2.1 Forbud mod konkurrencebegrænsende aftaler	25
4.2.2 Forbud mod misbrug af en dominerende stilling	25
4.2.3 Fusionskontrol.....	26
4.3 Governance.....	27
4.3.1 En robust finansiell sektor	27
4.3.2 Ledelses- og styringskrav.....	28
4.3.3 Egnethed og hæderlighed	29
4.3.4 Sund virksomhedskultur	30
4.4 God skik for finansielle virksomheder.....	31
4.4.1 Finansielle virksomheder skal handle redeligt og loyalt.....	31
4.4.2 Ændringer i priser.....	32

4.4.3	Pligt til at vejlede og informere forbrugeren.....	32
4.5	Retten til en konto	33
4.6	Renter og gebyrer	35
4.6.1	Regulering af renter og gebyrer	35
4.6.2	Oplysning om renter og gebyrer.....	36
4.7	Boliglånet er det største finansielle produkt for mange danskere.....	36
4.8	Distribution af forsikringer	38
4.9	Investeringer fordrer beskyttelse	39
4.9.1	Oplysninger til investorerne.....	39
4.9.2	Regulering af provisioner	40
4.9.3	Godkendelse af nye produkter	41
4.9.4	Alternative investeringer.....	42
4.9.5	Aflønning må ikke afhænge af salgsmål	42
4.9.6	Varetagelse af investors interesser	43
4.10	Håndhævelse af regler om investor- og forbrugerbeskyttelse.....	44
4.10.1	Klageansvarlige i finansielle virksomheder	44
4.10.2	Finanstilsynets håndhævelse	45
4.10.3	Civilretlige konsekvenser	46
4.10.4	Forbrugerombudsmanden.....	47
4.11	Konklusion	47
5.	Betydningen for konkurrencen og forbrugerne	49
5.1	Betydningen for konkurrencen	49
5.1.1	Konkurrencen på bankmarkedet	49
5.1.2	Konkurrencen på tilstødende finansielle markeder	50
5.1.3	Finansielle supermarkeders betydning for mobiliteten	53
5.2	Forbrugernes adfærd	54
5.2.1	Videreformidling af kunder	54
5.2.2	Mange forbrugere samler pengeinstitut, realkredit og private pensionsordninger.....	56

5.2.3	Fordele og ulemper, når forbrugere samler deres finansielle ydelser.....	57
5.3	Opsplitning af finansielle supermarkeder	59
5.4	Konklusion.....	60
6.	Bilag	62

1. INDLEDNING

Den finansielle sektor spiller en afgørende rolle for dansk økonomi. Den finansielle sektor sikrer blandt andet en effektiv kreditformidling, hvilket er en forudsætning for at kunne generere vækst og arbejdspladser. Samtidig spiller den finansielle sektor en vigtig rolle i at sikre en effektiv risikodeling for både borgere og virksomheder gennem forsikrings- og pensionsområdet, ligesom sektoren sikrer allokeringen af risikovillig kapital gennem investeringsområdet.

Sektoren er betroet at levere trygge og tillidsvækkende rammer for danskernes privatøkonomi - både i hverdagen og ved store livsbegivenheder. Det gælder for eksempel, når der er behov for at få et lån til en større bolig, når der skal købes en ny bil, eller når man som pensionist vil have tryghed om sin livslange opsparing.

Gennem de seneste fyre år er der sket en stor ændring i, hvordan de finansielle virksomheder driver og organiserer deres forretningsaktiviteter. Tendensen er præget af øget koncentration og etableringen af flere større koncerner, kombineret med, at grænserne mellem de forskellige finansielle delmarkeder er blevet mindre tydelige. Det er en udvikling, der er sket i Danmark såvel som internationalt.

Kortlægningen i denne rapport giver et aktuelt billede af udviklingen i den finansielle sektor i Danmark. Den finansielle sektor har gennemgået en udvikling fra, at der var en relativ skarp opdeling mellem de forskellige finansielle virksomhedstyper, og hvilke produkter de måtte udbyde, til at der i en periode var stor fokus på koncerndannelser og på at udbyde en bred vifte af finansielle produkter inden for samme koncern. I dag er den udvikling bremsset, og i stedet er distributionsaftaler mellem forskellige finansielle virksomheder blevet meget udbredt. De finansielle virksomheders brede portefølje af produkter fra pengeinstitutter, realkredit, pension, forsikring, investering, ejendomsformidling med videre har affødt dannelsen af det, der i den offentlige debat er blevet betegnet som finansielle supermarkeder.

I kapitel 3 kortlægges strukturen i den finansielle sektor og dermed koblingerne mellem de forskellige finansielle virksomhedstyper, herunder hvilke former for ejerskab og distributionsaftaler der er indgået mellem aktørerne på de finansielle markeder. Konkret redegøres der for omfanget af pengeinstitutter, der udbyder forskelligartede finansielle produkter via koncernforbundne virksomheder eller distributionsaftaler. Derudover undersøges koncernstrukturen i de danske systemisk vigtige finansielle institutter (SIFI'er) samt i de fem største finansielle koncerner med pensionselskab som moderselskab/primære selskab.

I kapitel 4 beskrives den relevante regulering på området, der er til for at sikre forbruger- og investorbekyttelsen på det finansielle område.

I kapitel 5 gives en vurdering af de finansielle supermarkeders betydning for forbrugerne og for konkurrencen på de relevante markeder.

2. SAMMENFATNING

Der findes ikke en entydig definition på, hvad et finansielt supermarked er. Den almindelige opfattelse er, at et finansielt supermarked dækker over et selskab, der udbyder en flerhed af finansielle produkter på tværs af de traditionelle grænser. I denne analyse defineres en finansiell virksomhed som et finansielt supermarked, hvis den enten via en koncernforbundet virksomhed eller via distributionsaftale(r) udbyder produkter inden for de følgende virksomhedsområder: Penge- og realkreditinstitutter, pensions- og livsforsikringselskaber, investeringsselskaber og skadesforsikringsvirksomhed.

Ud fra denne definition kan ca. 84 pct. af de danske pengeinstitutter kategoriseres som et finansielt supermarked, og ca. 92 pct. af danskerne er kunder i et af disse pengeinstitutter. I praksis vil det dog kun være de store finansielle koncerner, der kan betragtes som "ægte" finansielle supermarkeder, der selv producerer de finansielle produkter, og de øvrige aktører har mere karakter af finansielle forhandlere, der i stort omfang formidler andres produkter. Langt hovedparten af aktørerne på det finansielle område er en del af et finansielt supermarked, men indgangen til et finansielt supermarked er som klar hovedregel via et pengeinstitut, der tilbyder andre produkter end kredit og indskud – enten fra egen koncern eller via distributionsaftaler. I dag eksisterer der ingen finansielle supermarkeder, som er fuldt dækkende udelukkende via ejerskab af datterselskaber. Distributionsaftaler er således i dag en central del af de finansielle supermarketers evne til at tilbyde en bred vifte af produkter.

Pengeinstitutterne har ofte den første og mest regelmæssige kontakt med kunden, blandt andet fordi mange kunder henvender sig hos pengeinstituttet, når de har behov for at få oprettet en bankkonto eller adgang til rådgivning om økonomiske spørgsmål. Når kunderne er i kontakt med et pengeinstitut, vil det ofte også være der, kunderne i mange tilfælde efterspørger muligheden for at optage et realkreditlån, købe en pensionsordning, investere i en investeringsforening eller tegne en skadesforsikring.

Pengeinstitutterne har blandt andet gennem deres rådgivning om økonomiske spørgsmål derfor ofte betydelig indflydelse på kundernes valg af udbydere på andre finansielle markeder. Et pengeinstitut har imidlertid typisk kun produkter fra én udbyder på hylden, og kunderne er derfor i vid udstrækning overladt til selv at konkurrenceudsætte produkterne, for eksempel realkreditlånet, når de køber ydelsen gennem pengeinstituttet. Det skal ses i sammenhæng med, at finansielle produkters kompleksitet medvirker til, at mange kunder kan have svært ved at overskue, hvilke muligheder der er, og hvilken konsekvens der er af forskellige valg. Pengeinstitutter har økonomiske incitamentter til at henvise til samarbejdspartnere, uanset om de øvrige finansielle ydelser er solgt via datterselskaber eller formidlingsaftaler med eksterne selskaber.

Derfor er der også i den finansielle regulering flere værneregler, som skal sikre, at forbrugernes interesser sættes først.

De finansielle supermarkeder kan have den ulempe, at de kan begrænse kundernes mobilitet og dermed i sidste ende potentielt også konkurrencen i den finansielle sektor. De helkundefordele, der ofte er forbundet med at have samlet hele engagementet i et finansielt supermarked, kan således gøre det vanskeligere at sammenligne de priser, man kan opnå på enkeltprodukter på tværs af udbydere. Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens undersøgelse viser, at sandsynligheden for at skifte primært pengeinstitut er lavere for kunder, der har købt finansielle produkter via bankens distributionsaftaler eller koncernforbundne selskaber, end for kunder, der har købt finansielle produkter gennem forskellige udbydere. Desuden mindskes sandsynligheden for at skifte primær bank, jo flere finansielle produkter, som er købt via kundens primære banks samarbejdspartnere.

De finansielle supermarkeder har omvendt den fordel for kunderne, at en primær indgang til de finansielle produkter via kundens pengeinstitut kan give større overskuelighed for forbrugeren og reducere besvær. Samtidig har bankrådgiveren allerede et forhåndskendskab til kundens samlede økonomi, hvilket giver bankrådgiveren bedre forudsætninger for at yde kvalificeret rådgivning. Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens undersøgelse af konkurrencen på detailbankmarkedet¹ viser, at tre ud af fire forbrugere angiver at være tilfredse eller meget tilfredse med den vejledning, de modtager i deres pengeinstitut.

En opsplitning af finansielle supermarkeder ved et forbud mod alle former for samarbejdsaftaler mellem finansielle virksomheder vil kunne betyde, at kundernes mobilitet øges, da sandsynligheden for at skifte primært pengeinstitut vil stige, hvis forbrugerne køber finansielle produkter gennem forskellige udbydere. Dog vil en opsplitning stille betydelige krav til forbrugerne, der vil skulle være meget aktive for at afsøge markedet. Ligeledes vil det også kunne mindske mobiliteten, da de nuværende samarbejdsaftaler mellem finansielle virksomheder også får kunderne til at flytte for eksempel pengeinstitut.

Da pengeinstitutterne ofte fungerer som forbrugernes indgang til den finansielle sektor, har konkurrencesituationen på selve detailbankmarkedet også betydning for konkurrencen på de tilstødende markeder, som bankkunderne formidles til via deres pengeinstitut. Samtidig er de priser, som kunderne betaler for pengeinstituttets forskellige ydelser, også påvirket af konkurrenceforholdene på de tilstødende markeder. Der kan altså ske en påvirkning begge veje.

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens undersøgelse viser, at konkurrencen på detailbankmarkedet kan styrkes.

Der er i dag en omfattende regulering af finansielle virksomheder – både i deres adfærd på markedet og over for forbrugerne. I den sammenhæng føres der også tilsyn med virksomhederne og deres adfærd.

Den tætte forbindelse, som finansielle supermarkeder skaber mellem finansielle virksomheder, kan skabe uigennemsigthed for forbrugerne i forhold til ejerskabet af virksomhederne og være med til at skabe incitamenter for virksomhederne, der ikke nødvendigvis vil være til forbrugernes bedste.

Til brug for analysen er der foretaget et nabotjek af sammenlignelige lande, dvs. Sverige, Norge, Holland og Tyskland. Nabotjekket afdækker landenes erfaringer vedrørende regulering af og tilsyn med finansielle supermarkeder. Det er dog vurderingen, at de indkomne svar fra de udvalgte nationale tilsynsmyndigheder på den udsendte spørgeramme kun kan anvendes til at beskrive nogle overordnede tendenser. Der er på den baggrund ikke udarbejdet et komparativt kapitel.

¹ Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2022). Konkurrencen på bankmarkedet for privatkunder.

3. FINANSIELLE SUPERMARKEDER – TIDLIGERE OG NU

3.1 BAGGRUND

Indtil midten af 80'erne var de finansielle institutter i Danmark opdelt med skarp adskillelse af pengeinstitut-, realkreditinstitut- og forsikringsvirksomhed. Lovgivningen på daværende tidspunkt betød, at der var en klar arbejdsdeling og afgrænsning mellem de forskellige sektorer på de finansielle markeder.

Fra midten af 80'erne begyndte de første finansielle koncerner at dukke op, dvs. koncerner med ejerskab over finansielle virksomheder, der drev forretninger på flere forskellige finansielle delmarkeder såsom bank-, realkredit- og forsikringsvirksomhed med mere. Denne udvikling kan givetvis tilskrives, at virksomhederne i de forskellige finansielle segmenter i stigende grad henvendte sig til og konkurrerede om de samme kunder. I denne periode forekom der også en del fusioner, hvilket blandt andet skal ses i lyset af mulige synergiefekter, herunder i distributionen af finansielle produkter. Tendensen blev yderligere understøttet af liberaliseringen af den finansielle regulering, som fandt sted i slutningen af 80'erne og begyndelsen af 90'erne.² Ændringerne af de lovgivningsmæssige rammer havde blandt andet sigte på at fremme den finansielle sektors strukturtilpasning og konkurrenceevne. Lovgivningsmæssigt blev både realkreditinstitutternes og pengeinstitutternes virksomhedsområde blandt andet udvidet til at omfatte accessorisk virksomhed³ i hhv. 1989 og 1990.⁴ Dette var en udvikling, man så både i Danmark og internationalt.⁵

I samme periode fortsatte konsolideringen inden for de forskellige delmarkeder i den finansielle sektor, og særligt for så vidt angår pengeinstitutsektoren. Således var der næsten 300 pengeinstitutter i Danmark i 1980, mens der i 2009 var 132 og i 2021 var der 60, jf. figur 3.1. Tendensen til konsolidering var blandt andet en konsekvens af liberaliseringen af den finansielle regulering.⁶ I 2021 svarer det til, at der er lidt under 100.000 borgere per pengeinstitut i landet, hvor der var ca. 50.000 per pengeinstitut i 2011. Sammenlignet med hele EU er der relativt mange pengeinstitutter i Danmark.⁷

En benchmarking af koncentration i kreditmarkedet mellem Danmark og udvalgte europæiske lande viser, at markedet i Danmark er relativt koncentreret sammenlignet med andre europæiske lande.⁸

De første finansielle koncerndannelser blev etableret af forsikringselskaber i midt 80'erne med forsikring som primært fokus.⁹ I praksis blev koncernerne oprettet som holdingselskaber, der ejede både forsikrings- og pengeinstitutvirksomhed. I 90'erne begyndte dannelsen

² I denne periode blev der blandt andet udarbejdet betænkning nr. 1108 Brancheglidning i den finansielle sektor (Industriministeriet, 1987) og Betænkning nr. 1232 Fremtidens finansielle sektor. Finansverdenens nye spilleregler (Industriministeriet, 1992).

³ Ved 'accessorisk virksomhed' forstås virksomhed og aktiviteter i naturlig forlængelse af den finansielle virksomheds kerneforretning.

⁴ Camphausen (2021). Notat om reguleringen af pengeinstitutter som finansielle supermarkeder.

⁵ Internationalt taler man blandt andet om finansiell *financial conglomerates*. På EU-niveau lavede man blandt andet fælles regler i 90'erne om forsikringskoncerner.

⁶ Camphausen (2021). Notat om reguleringen af pengeinstitutter som finansielle supermarkeder.

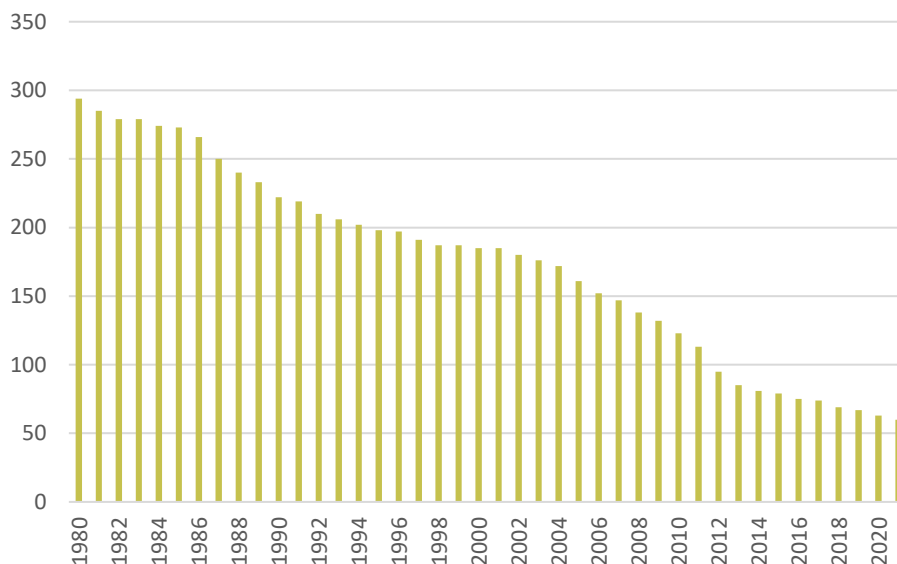
⁷ Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digipub/european_economy/bloc-3d.html?lang=en. Bemærk at udenlandske filialer og færøske institutter tæller med i Eurostat-opgørelsen, hvorfor tallene ikke direkte kan sammenlignes med tallene i figur 3.1.

⁸ Copenhagen Economics (2021). Konkurrencen i den danske banksektor. Udarbejdet for Finans Danmark.

⁹ I starten af denne udvikling blev blandt andet Hafnia Invest A/S, Baltica Holding A/S og TopDanmark A/S etableret.

af finansielle koncerner med hovedvægt på pengeinstitut- og realkreditvirksomhed. Det tiltagende fokus i start 90'erne på at kunne tilbyde kunderne en bredere vifte af finansielle produkter gav sig endvidere til udtryk i mange og skiftende distributionsaftaler på tværs af brancheskel.

Figur 3.1 Antal pengeinstitutter, ultimo året

Kilde: Nationalbanken (1980-2009) og Finanstilsynet (2010-2021).

En stor del af den fusionsaktivitet, der fandt sted i første del af 90'erne i den finansielle sektor, var karakteriseret ved dannelse af finansielle koncerner inden for landets grænser. I slut 90'erne og start 00'erne dannedes nogle af de første større grænseoverskridende finansielle koncerner med Danske Banks opkøb af svenske Östgöta Enskilda Banken i 1997 og norske Fokus Bank i 1999 samt ved Nordeas tilblivelse mellem 1997-2001 gennem fusion mellem svenske Nordbanken, finske Merita, norske Christiania Bank og danske Unidanmark.¹⁰ Det havde formentlig baggrund i, at for enkelte institutter var mulighederne for at høste væsentlige stordriftsfordele gennem overtagelser og fusioner inden for landets grænser ved at være udtømte pga. den forholdsvise store koncentration på hjemmemarkederne.

Efter finanskrisen i 2007-09 er trenden med koncerndannelser imidlertid vendt, idet de finansielle virksomheder i højere grad fokuserer på deres kerneforretning. Det har manifesteret sig i, at flere finansielle koncerner har frasolgt forretningsområder, der ikke vedrører deres kerneforretning. På det punkt minder de finansielle virksomheder i dag mere om ikke-finansielle virksomheder, der også har undergået en udvikling mod mere specialisering og mindre konglomeratdannelse.

Dog har de største nuværende finansielle koncerner i Danmark stadig aktiviteter inden for flere finansielle delmarkeder, og distributionsaftaler mellem finansielle virksomheder er stadig udbredt. Siden finanskrisen i 2007-2009 er udviklingen således gået fra en tendens med finansielle virksomheder, der udbyder en bred vifte af produkter 'in-house', til finansielle virksomheder, der i højere grad videreformidler samarbejdspartneres produkter, som ikke vedrører deres kerneforretning. Det kan for eksempel være et pengeinstitut, der "sæl-

¹⁰ Danmarks Nationalbank (2004). Finansiell stabilitet.

ger” forsikringer og investeringsprodukter på vegne af partnervirksomheder, hvor pengeinstituttet ikke har ejerskab. Omfanget og implikationerne af dette vil blive berørt i det følgende.

De produkter, der udbydes i den finansielle sektor til privatpersoner, udbydes grundlæggende af fire virksomhedstyper, der alle kræver særskilt tilladelse fra Finanstilsynet.

Boks 3.1 De fire primære virksomhedstyper i det finansielle system

Kreditinstitutter (penge- og realkreditinstitutter)

Pengeinstitutternes kerneforretning består i at modtage indlån fra offentligheden, der typisk transformeres til lån og kreditfaciliteter til private og erhverv. Pengeinstitutter tjener primært penge ved at foretage udlån ved en gennemsnitlig højere rente end renten på indlån (pengeinstitutternes rentemarginal) og ved at opkræve gebyrer og provisioner for finansielle tjenesteydelser, transaktioner og betalingsformidling med videre.

Realkreditinstitutter yder lån mod pant i fast ejendom finansieret af obligationsudstedelse og tjener penge ved at opkræve en bidragssats på udlånet samt ved gebyrer i forbindelse med låneudstedelse og låneomlægning.

Pensions- og livsforsikringsselskaber

Pensions- og livsforsikringsselskaber udbyder forsikrings- og investeringsprodukter, hvor udbetalingerne foretages i tilfælde, af at den forsikrede dør før pensionsalderen nås (dødsfaldsdækninger) eller som en løbende betalingsstrøm fra pensionsalderen nås og indtil den forsikredes død (livrenter). I tillæg hertil udbydes invaliderenter, ægtefælle- og børnepensioner. Livsforsikringskontrakter er langsigtede kontrakter, som typisk indeholder et langt opsparingsforløb og en udbetalingsfase af betragtelig længde. Pensions- og livsforsikringsselskaber investerer de forsikredes midler i opsparings- og udbetalingsfasen, og en del af selskabernes indtjening fås fra betaling for denne serviceydelse, typisk i form af en procentsats af de investerede midler, og/eller det opnåede afkast af investeringerne. Pensions- og livsforsikringsselskaber har endvidere indtjening forbundet med betaling for den risiko som selskaberne påtager sig i forbindelse med de anvendte forudsætninger, der benyttes i præmiefastsættelsen, f.eks. i forhold til dødelig, invaliditet og levetid.

Skadesforsikringsvirksomhed

Skadesforsikringsvirksomheder udbyder forsikringer (aftaler), hvor virksomheden overtager dele eller hele den økonomiske risiko for forsikringstageren i tilfælde af en uvis skadesbegivenhed. Forsikringsvirksomheden modtager betaling herfor (præmieindbetalinger) og skaber desuden indtægter ved at investere forsikringstagernes præmieindbetalinger.

Investeringselskaber

Investeringselskaber dækker over selskaber, hvis kerneforretning og produkt er at forvalte og skabe et afkast på kundens investerede midler. Disse selskaber tjener primært penge gennem kurtag, gebyrer og provision for den udførte investeringservice og kapitalforvaltning.

3.2 OVERLAP MELLEM DE FINANSIELLE VIRKSOMHEDSTYPER

En finansiell virksomhed har som hovedregel kun lov til at drive den forretning, de har fået særskilt tilladelse til. Finansiell virksomhed, der ligger uden for de almindelige forretninger, som en virksomhed har tilladelse til, skal i stedet ske i datterselskabsform eller tilbydes kunder via formidling (typisk faciliteret af en distributionsaftale). Overlap inden for visse

forretningsmodeller er tilladt, og pengeinstitutter må for eksempel gerne tilbyde værdipapirhandel, investeringsrådgivning samt kapital- og formueforvaltning for kunder. De må også gerne tilbyde pensionsopsparingsprodukter, men det skal ske via indlånsmidler (særlige indlån), der investeres i form af for eksempel kapital- og ratepensioner med videre.

Pengeinstitutter, realkreditinstitutter og forsikringsselskaber må drive virksomhed, der er accessorisk til den virksomhed, der er givet tilladelse til, jf. Boks 3.2.

Nogle finansielle koncerner ejer således også ejendomsmæglere¹¹ og leasingselskaber. Omfanget af disse aktiviteter er dog begrænset i de finansielle koncerner, relativt til koncernernes samlede indtjening. Af årsrapporter hos Nykredit- og Danske Bank-koncernerne, som har fuldt ejerskab af hver deres ejendomsmæglervirksomhed, fremgår det, at 2020-resultatet for disse enheder svarede til hhv. 0,8 pct. og 1,7 pct. af koncernernes samlede resultat.

Finansielle virksomheder må ikke have bestemmende indflydelse ved kapitalandele i almindelig anden erhvervsvirksomhed (for eksempel produktionsvirksomhed eller detailhandel), idet de finansielle virksomheder forvalter betroede midler (for eksempel ved indlån). Undtagelser er alene mulige som led i tabsbegrænsende og midlertidige (tidsbegrænsede) foranstaltninger. Et nabotjek har vist, at der i Sverige og Holland er mere lempelige krav til pengeinstitutters drift af accessorisk virksomhed end i Danmark.¹²

Boks 3.2 Virksomhedsområder for finansielle virksomhedstyper

Reguleringen og tilsynet med de finansielle virksomheder, herunder de finansielle supermarkeder, tager udgangspunkt i det enkelte selskab. Dvs. at regulering af finansielle supermarkeder sker på baggrund af de enkelte selskaber, som indgår i koncernen og med udgangspunkt i deres virksomhedstype.

Regulering af virksomhedsområder¹³

De finansielle virksomhedstyper er karakteriseret ved, at deres tilladte virksomhedsområde er fastlagt i lovgivningen, kaldet kernevirksomheden. Formålet med at begrænse de finansielle virksomhedstypers virksomhedsområde er at sikre, at indskydernes og kundernes penge ikke bruges til drift af almindelig erhvervsvirksomhed, men kun til det særligt regulerede finansielle område samt støtte op om sikring af den finansielle stabilitet og tilliden til den finansielle sektor.

For at sikre en dynamisk udvikling af de finansielle virksomhedstypers virksomhedsområde er der dog for pengeinstitutter, realkreditinstitutter og forsikringsselskaber lavet konkrete udvidelser til det ellers fastlagte virksomhedsområde. Pengeinstitutter, realkreditinstitutter og forsikringsselskaber må ud over deres kernevirksomhed udøve anden virksomhed i henhold til kapitel 4 i lov om finansiel virksomhed.

¹¹ I 1989 blev der i lovgivningen blev skabt mulighed for, at realkreditinstitutter kunne opkøbe og eje ejendomsmæglere. Blandt andet opkøbte Nykredit ejendomsmæglerkæderne JN Gruppen samt Scheel & Orloff i 1989, der havde en samlet markedsandel på tæt på 33 pct. Kreditforeningen Danmark (i dag Realkredit Danmark) købte endvidere ejendomsmæglerkæderne E-BO i København og Niels Bjerregaard i Aarhus, der havde en samlet markedsandel på 7-8 pct. Ejendomsmæglerkæderne ejet af Kreditforeningen Danmark blev i 1990 slået sammen under selskabet og navnet 'Home', som kendes i dag. Se mere herom Dansk Ejendomsmæglerforening, Foreningen af statsautoriserede ejendomsmæglere (2004). *Ejendomsmæglerenes historie. Andet bind. Fra 1946 til 2000.*

¹² Arbejdsgruppen for eftersyn af den finansielle regulering (2018). Eftersyn af den finansielle regulering.

¹³ I et svar til Erhvervsudvalget d. 13. september 2021 på spørgsmål om regler og praksis for pengeinstitutters midlertidige ejerskab af selskaber fremgår det: "Det fremgår af lov om finansiel virksomhed, at en bank midlertidigt kan drive en anden virksomhed til sikring eller afvikling af kundeforhold eller med henblik på medvirken ved omstrukturering af erhvervsvirksomheder. Varigheden af driften vil variere alt efter den konkrete strategi herfor og markedsforholdene. Lovgivningen sætter således ikke en fast grænse for, hvor længe en bank kan eje et selskab midlertidigt. Det er dog afgørende, at driften af virksomheden vedvarende kan anses for at være midlertidig."

Bestemmelserne i kapitel 4 i lov om finansiel virksomhed giver pengeinstitutter, realkreditinstitutter og forsikringsselskaber mulighed for at udøve virksomhed, der ligger i forlængelse af kernevirksomheden, drive anden virksomhed midlertidigt eller i fælles ejerskab med andre virksomheder og drive anden finansiel virksomhed gennem dattervirksomheder. Forsikringsselskaber kan endvidere drive agenturvirksomhed og opføre, eje og drive fast ejendom og infrastruktur omfattende tekniske anlæg, transportanlæg og bygningsanlæg.

Der er krav om, at Finanstilsynet godkender erhvervelser af kapitalandele i finansielle virksomhedstyper, der overstiger 10 pct. Desuden skal yderligere erhvervelser, der overstiger 20 pct., 33 pct. eller 50 pct. godkendes. Formålet med godkendelseskravet er at sikre hensynet til en fornuftig og forsvarlig forvaltning af de finansielle virksomhedstyper.

Efter den internationale finansielle krise i 2008 er der globalt, på EU-niveau og i Danmark generelt gennemført en række tiltag for at skærpe den finansielle regulering med henblik på at gøre den finansielle sektor mere robust og modstandsdygtig og dermed understøtte den finansielle stabilitet. Det gælder både i forhold til penge- og realkreditinstitutter og forsikringsselskaber med videre. De seneste års skærpedelser af den finansielle regulering bidrager til at sikre et robust finansielt system, således at sektoren kan opretholde dens samfundsøkonomiske vigtige rolle, herunder som kreditformidler til realøkonomien, også i krisesituationer, samtidig med at risiciene for fremtidige finansielle kriser er blevet nedbragt (Rapport fra Arbejdsgruppen for eftersyn af den finansielle regulering, april 2018).

Reguleringen af koncernforhold

Udviklingen med etableringen af finansielle supermarkeder rejste nye problemstillinger i relation til finansiel stabilitet både nationalt og over landegrænser, hvilket nødvendiggjorde regulering både nationalt og i EU.

En finansiel modervirksomhed udgør sammen med en eller flere finansielle dattervirksomheder en finansiel koncern, jf. lov om finansiel virksomhed § 5 a. En finansiel koncern skal i udgangspunktet være underlagt overordnede foranstaltninger, der er tilstrækkelige til, at koncernen drives på betryggende vis. Kapitel 12 i lov om finansiel virksomhed regulerer disse og flere forhold gældende for finansielle koncerner.

Finansielle institutter og finansielle holdingvirksomheder omfattet af kapitalkravsforordningen skal ifølge artikel 11 opfylde et kapitalkrav på grundlag af deres konsoliderede situation, hvilket betyder, at den samlede koncern (moder- og dattervirksomheder) skal leve op til kravene.

Der findes regler om koncerninterne transaktioner i lov om finansiel virksomhed § 181. En koncernintern transaktion er en transaktion, der indgås mellem en finansiel virksomhed og virksomheder, der direkte eller indirekte er forbundet hermed, ved et koncernforhold. Koncerninterne transaktioner skal indgås på markedsbaserede vilkår.

Finanstilsynet er efter artikel 4, stk. 1, i direktiv 2002/87/EF, forpligtet til at identificere finansielle konglomerater i Danmark. Det er blandt andet et krav for at blive identificeret som et finansielt konglomerat, at koncernen har enheder i både forsikringssektoren og i bank- eller investeringssektoren. Finansielle konglomerater er underlagt særregulering om blandt andet rapportering. Reglerne er implementeret i lov om finansiel virksomhed igennem reglerne for finansielle holdingvirksomheder.

Efter § 175 g i lov om finansiel virksomhed skal visse finansielle holdingvirksomheder ansøge og godkendes af Finanstilsynet. Virksomhederne skal leve op til en række krav vedrørende koncernpolitikker, organisering og Finanstilsynets mulighed for at føre tilsyn med den pågældende holdingvirksomhed på koncernniveau. En finansiel holdingvirksomhed kan efter § 175 g, stk. 4, undtages fra godkendelse, hvis den opfylder en række betingelser.

3.3 KOBLINGER I DET DANSKE FINANSIELLE SYSTEM (EJERSKAB OG DISTRIBUTIONSAFTALER)

I lighed med andre erhvervsvirksomheder vil en finansiel virksomhed generelt have økonomisk incitament til at henvise kunder til at købe produkter hos en virksomhed inden for samme koncern, såfremt dette produkt udbydes i koncernen. Tilsvarende vil en distributionsaftale skabe incitament til at henvise kunden til en bestemt udbyder af produktet. Dermed vil incitamentsstrukturen for koncernforbundne aktiviteter og distributionsaftaler minde om hinanden.

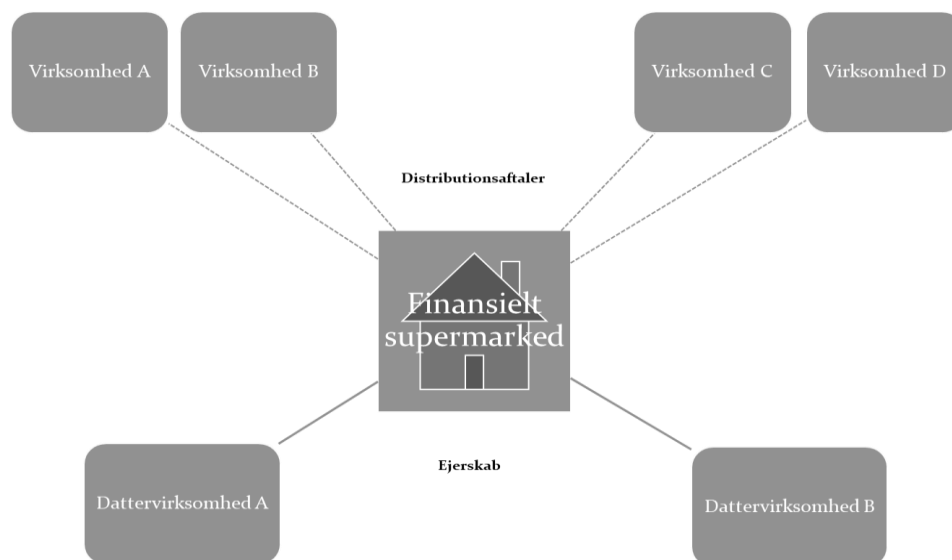
Ligesom andre erhvervsvirksomheder står det desuden de finansielle virksomheder frit, hvem de vil indgå distributionsaftaler med. Således er der intet, der forpligter finansielle virksomheder (særligt pengeinstitutter) til at sælge produkter fra virksomheder, som de ikke har indgået aftale med.

Disse strukturer kan potentielt begrænse konkurrencen, da en kunde ikke nødvendigvis bliver præsenteret for de alternative produkter, som findes på markedet, og kunden i øvrigt kan have svært ved selv at gennemskue prisen på de enkelte produkter.

3.3.1 FORMER FOR EJERSKAB

Selskaber kan være forbundet via direkte ejerskab af anden finansiel virksomhed i datterselskabsform, for eksempel et pengeinstitut, der ejer et realkreditinstitut, et pensionselskab eller et investeringsforvaltningsselskab.

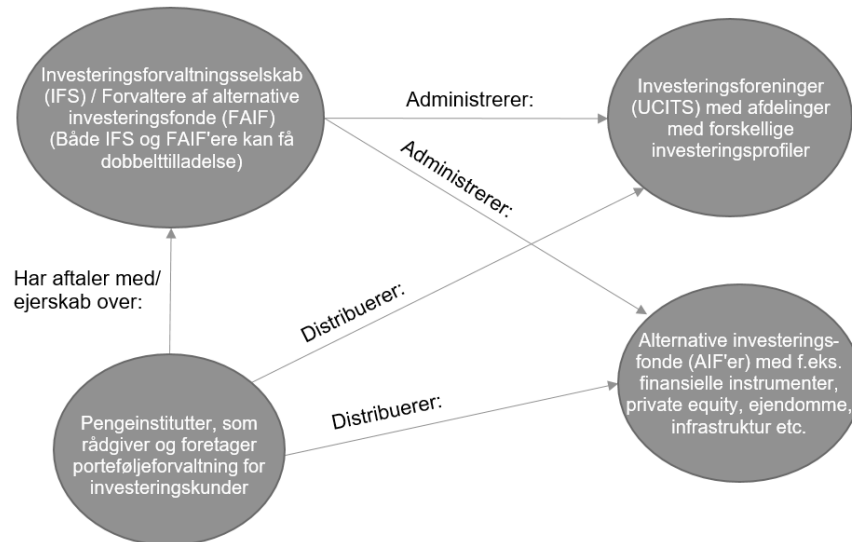
Figur 3.2 Relationer i finansielt supermarked

I investeringsforeninger kan pengeinstitutter være tilknyttet på forskellig vis; som porteføljeformidler af investeringsforeningens midler, som distributør/formidler af andele i forenin-

gerne eller som depotselskab.¹⁴ Pengeinstitutter fik i 2003 således mulighed for at eje investeringsforvaltningsselskaber, der administrerer en eller flere investeringsforeninger, som pengeinstituttet er depotselskab for med henblik på at effektivisere markedet for porteføljeforvaltning i Danmark. Figur 3.3 illustrerer investeringselskabernes typiske relationer.

Figur 3.3 Typiske relationer mellem pengeinstitutter, kapital- og formueforvaltningsvirksomheder

Tilknytningen til banken ses også ved, at flere foreninger har et navnesammenfald til banken, for eksempel Investeringforeningen Danske Invest, der administreres af Danske Invest Management A/S, som ejes af Danske Bank (se Figur 3.6). Tilsvarende struktur ses i en række af de øvrige SIFI'er; for eksempel Jyske Bank, Nykredit eller Sydbank, hvor et koncernforbundet investeringsforvaltningsselskab varetager administrationen af foreningernes midler.

Størsteparten af investeringsforvaltningsselskaberne indgår i en koncern som et 100 pct. ejet datterselskab af pengeinstituttet. Der ses også en ejerstruktur, hvor flere pengeinstitutter i forening ejer et investeringsforvaltningsselskab. Bankinvest Holding A/S ejes af ca. 35 mindre pengeinstitutter, hvor ingen i ejerkredsen har stemmeret for mere end 15 pct. af aktiekapitalen. I Bankinvest-koncernen indgår desuden et fondsmæglerselskab, der yder porteføljepleje/investeringsrådgivning til de administrerede foreninger og er hoveddistributør af investeringsprodukter markedsført under navnet Bankinvest.

I Danmark – ligesom i de fleste andre europæiske lande – betaler investeringsforeninger pengeinstitutterne provision for, at de stiller investeringsrådgivning til rådighed for de investorer, som ønsker at købe investeringsforeningsbeviser. For ikke-koncernforbundne investeringsforeninger er provisionen også en betaling for, at instituttet stiller en kanal til rådighed for distribution af investeringsforeningsbeviser. Betalingen sker blandt andet i form af en årlig løbende formidlingsprovision. Når pengeinstitutterne modtager formidlingsprovision for at distribuere og yde rådgivning om andele i investeringsforeninger, er der krav om, at provisionsbetalingen skal svare til kvaliteten af den service, som kunden får fra pengeinstituttet. Tilsvarende modtager pengeinstitutterne provisionsbetalinger for rådgivning og

¹⁴ Se bilag 1, Boks 6.1 for en nærmere redegørelse af selskabstyper og struktur inden for kapital- og formueforvaltning.

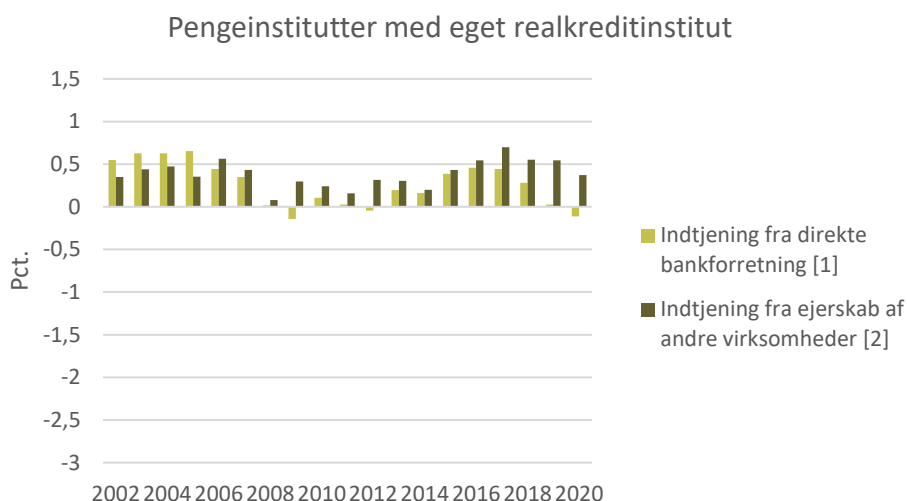
distribution af realkreditlån, forsikringsprodukter og pensionsprodukter. Se afsnit 4.9.2 for nærmere om regulering af provisionsbetalinger.

Ud over provisionsbetalinger for distribution af investeringsforeningsbeviser betaler foreningerne også for handel med værdipapirer og market-making, der oftest er delegeret til det koncernforbundne pengeinstitut/fondsmæglerselskab. Hertil kommer udlodning af overskud til pengeinstitutejerkredsen bag investeringsforvaltningsselskaberne. Pengestrømme mellem tæt forbundne parter risikerer at skabe interessekonflikter, både når et investeringsforvaltningsselskab ejes af et enkelt pengeinstitut, eller når flere pengeinstitutter i forening ejer et investeringsforvaltningsselskab.

Pengeinstitutternes videreformidling af kunder til andre tilstødende markeder har stor økonomisk betydning for både pengeinstitutterne og udbydere på tilstødende markeder. For eksempel sælges stort set alle realkreditlån til private gennem pengeinstitutter. Pengeinstitutterne stod også for godt 50 pct. af indbetalingerne til individuelle pensionsordninger i 2020. Indbetalingerne udgjorde samlet 8,6 mia. kr. eller ca. 6,5 pct. af de samlede pensionsindbetalinger.¹⁵

Både for pengeinstitutter, som ejer deres eget realkreditinstitut, og pengeinstitutter, som ikke ejer deres eget realkreditinstitut, er indtjeningen målt som andel af aktiverne fra den direkte bankforretning faldet væsentligt siden 2017. Indtjeningen fra ejerskab af andre virksomheder er også gået tilbage men ikke i samme omfang.¹⁶ Bankforretningen omfatter her eksempelvis provisionsindtægter fra eksterne udbydere. Desuden kan pengeinstitutterne have udgifter i selve bankforretningen, som relaterer sig til ejerskab af andre virksomheder. Opdelingen skal derfor tolkes forsigtigt.¹⁷

Figur 3.4 Indtjening fra direkte bankforretning og ejerskab af andre virksomheder som pct. af samlede aktiver

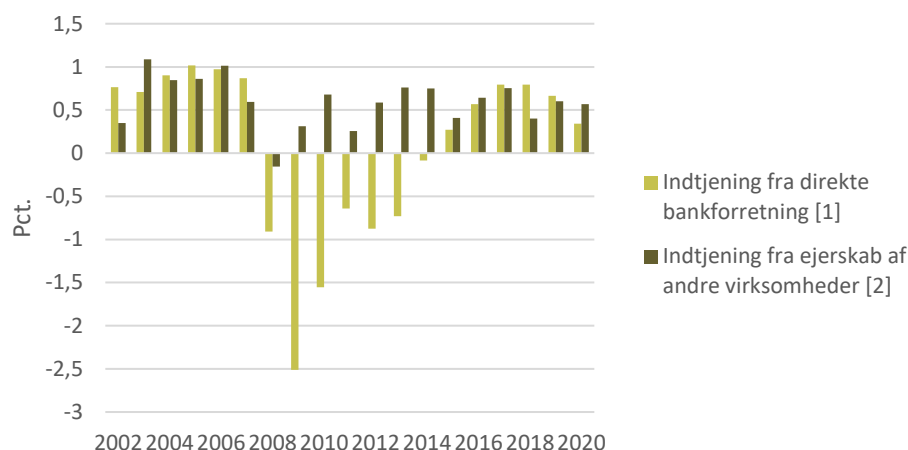

¹⁵ Forsikring & Pension, samlede indbetalinger for 2003 til 2020. Den andel af de privattegnede ordninger, der ikke er fordelt mellem pengeinstitutter og forsikringsselskaber (sfa. aldersopsparing) er vægtet med 83 pct. til pengeinstitutterne på baggrund af fordelingen på Danmarks Statistiks forskerdatabase.

¹⁶ Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2022). Konkurrencen på bankmarkedet for privatkunder.

¹⁷ Hvis et pengeinstitut for eksempel ejer et realkreditinstitut, kan (nogle af) udgifterne til rådgivningen ligge i pengeinstituttets regnskab, hvormed de tilskrives bankforretningen frem for regnskabet hos realkreditinstituttet.

Pengeinstitutter uden eget realkreditinstitut

Note [1]: Indtjening fra direkte bankforretning omfatter renteindtægter, gebyr- og provisionsindtægter samt andre driftsindtægter fratrukket renteudgifter, afgivne gebyrer, nedskrivninger samt driftsomkostninger. Det omfatter således blandt andet provisionsindtægter fra realkreditlån, særligt for banker som ikke ejer deres eget realkreditinstitut.

Note [2]: Indtjening fra ejerskab af andre virksomheder omfatter udbytte, resultat fra associerede og tilknyttede virksomheder samt kursreguleringer.

Anm.: Banker med eget realkreditinstitut omfatter Danske Bank, Nordea, Jyske Bank og Nykredit. Alle poster er før skat. Det bemærkes, at ejerskabet af andre virksomheder i nogle tilfælde kan være tæt relateret til bankforretningen, hvormed opdelingen vil være forbundet med en vis usikkerhed.

Kilde: Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2022). Konkurrencen på bankmarkedet for privatkunder.

3.3.2 DISTRIBUTIONSAFTALER

Det er typisk hos et pengeinstitut, at kunden henvises til andre finansielle produkter, idet pengeinstituttet generelt kan betragtes som den første og primære finansielle virksomhed, der møder kunden og etablerer et kundeforhold. Dette skyldes nødvendigheden af en lønkonto eller NemKonto, ved betalingstransaktioner og ved etablering af forskellige former for kreditfaciliteter.

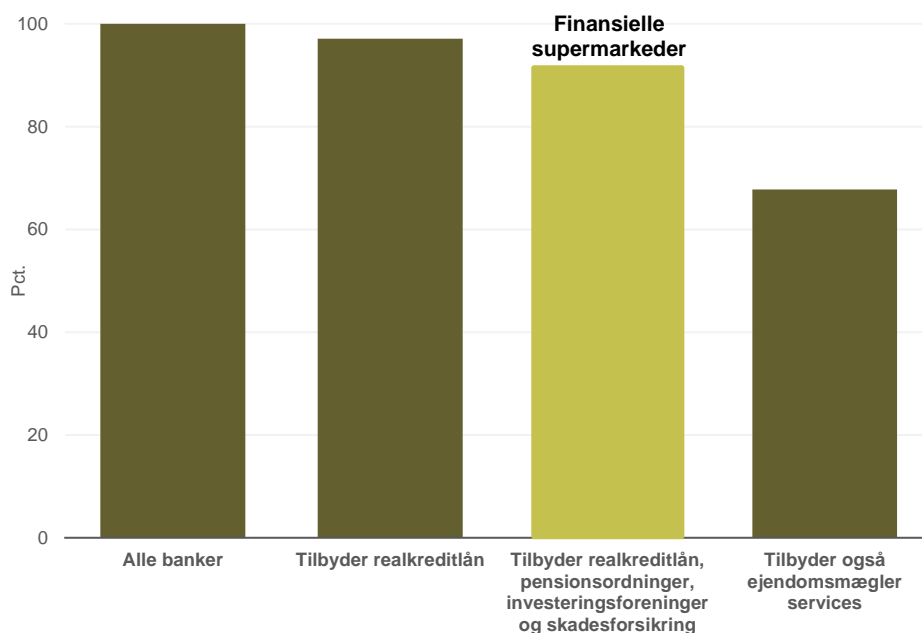
En finansiell virksomhed, der ikke har det efterspurgte produkt i sin egen forretning, kan have interesse i at henvise kunden til et bestemt selskab, selvom der ikke er et ejerskabsforhold, der binder de to selskaber sammen. Det skyldes, at mange finansielle virksomheder har indgået distributionsaftaler med andre finansielle virksomheder. Distributionsaftaler indebærer som regel, at et pengeinstitut henviser en kunde til et specifikt produkt hos en anden finansiell virksomhed (for eksempel et realkreditlån eller et skadesforsikringsprodukt) og modtager en formidlingsprovision herfor.

De fleste pengeinstitutter har en distributionsaftale med ét realkreditinstitut, hvis de ikke selv er koncernforbundet med et realkreditinstitut. Derudover har hovedparten af pengeinstitutterne distributionsaftaler med én eller flere investeringsforeninger/kapitalforvaltere samt, typisk ét, henholdsvis pensions- og forsikringsselskab.

Således har ca. 92 pct. af kunderne et pengeinstitut, der tilbyder både realkredit, forsikring, pensionsordninger og investeringsforeninger via en formidlingsaftale eller koncernforbundet virksomhed, jf. Figur 3.5.

Omtrent to ud af tre kunder er kunde i et pengeinstitut, som har samarbejde med en ejendomsmæglerkæde eller er koncernforbundet med en.

Figur 3.5 Andel kunder i pengeinstitutter, der udbyder andre finansielle produkter, via en formidlingsaftale eller koncernforbundet virksomhed, 2021

Anm.: Med finansielle produkter forstås følgende: realkredit, skadesforsikring, livsforsikring, pensionsopsparing, investeringsforeninger og ejendomsmæglere. Andelen er opgjort ved markedsandele målt ved antallet af kunder. Undersøgelsen omfatter 6 mio. relationer mellem danske banker og bankkunder over 17 år. Hvis en person er kunde i både bank A og bank B er personen talt med to gange. I 2019 var der i alt 5,9 mio. relationer mellem danske banker og bankkunder over 17 år på forskerdatabase, som omfatter kontospecifikke data for samtlige individer. Det indikerer således, at Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens survey stort set omfatter hele populationen til trods for, at enkelte banker ikke har besvaret undersøgelsen.

Kilde: Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens spørgeundersøgelse blandt danske pengeinstitutter, 2021.

Pengeinstitutternes kerneindtjening består hovedsageligt af nettorente- og gebyrindtægter, som skal dække deres omkostninger, dels i form af administrations- og lønomkostninger, dels i form af kredittab på udlån. Pengeinstitutternes samlede nettogebyr- og provisionsindtægter beløb sig til 25,5 mia. kr. i 2020. Mellem 2016-2019 har nettogebyr- og provisionsindtægterne ligget mellem 22,4 og 26,2 mia. kr.

3.4 SAMPRODUKTIONSFORDELE VED PRODUKTION AF FINANSIELLE YDELSER

Den økonomiske litteratur peger på, at det kan være forbundet med fordele og i nogle tilfælde ulemper for virksomhederne at udbyde flere forskellige typer af finansielle produkter.¹⁸ Samproduktionsfordele betyder, at et finansielt supermarked kan have lavere totale omkostninger ved at levere for eksempel bankydelse, realkredit, investeringsforening, forsikring og pensionsydelser til en bankkunde, end separate leverandører, som leverer disse ydelser enkeltvist.

Samproduktionsfordele kan blandt andet opstå, fordi pengeinstituttet mere effektivt kan gøre brug af dens kundekendskab, herunder kendskab til kundernes kreditværdighed og kredithistorik, når den udbyder andre ydelser. Det gælder blandt andet, hvis instituttet kun

¹⁸ En mere detaljeret gennemgang af finansielle samproduktionsfordele- og ulemper kan findes i Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2022). Konkurrencen på bankmarkedet for privatkunder.

skal kreditvurdere kunden én gang, selvom der sælges flere ydelser, der kræver en kreditvurdering, eller hvis instituttet kan anvende allerede eksisterende kredithistorik til hurtigere eller mere præcist at gennemføre en kreditvurdering.

Økonomiske studier har forsøgt at kortlægge evt. fordele og ulemper forbundet med produktion af forskellige finansielle ydelser. Et studie af amerikanske banker og forsikringselskaber finder indikationer på samproduktionsfordele, særligt fordi information om kundernes lån og indskud fra pengeinstitutterne er anvendelige ved udformning af personlige forsikringsprodukter i forsikringselskabet.¹⁹ Nogle samproduktionsfordele kan komme til udtryk, når virksomheden opnår en vis volumen, blandt andet fordi store virksomheder med flere forretningsområder kan sprede deres faste omkostninger ud over flere forskellige ydelser og derved opnå lavere gennemsnitlige omkostninger. Det gælder for eksempel faste omkostninger såsom husleje og visse it-ydelser, som ikke nødvendigvis stiger særligt meget, når et pengeinstitut i tillæg til typiske bankprodukter formidler realkreditlån, pensionsopsparinger med videre. Samproduktionsfordele kan også opstå, hvis pengeinstituttet kan benytte sin nuværende markedsføring til at reklamere for sine ydelser på tilstødende markeder.

Der kan imidlertid også være ulemper forbundet med at udbyde mange forskelligartede finansielle produkter til kunder, såkaldte *samproduktionsulemper*. Der er tale om samproduktionsulemper, når de totale omkostninger ved produktion af forskellige typer af finansielle produkter er mindre, hvis produkterne blev produceret eller leveret af separate virksomheder. Samproduktionsulemper kan for eksempel opstå i organisationer, der beskæftiger sig inden for mange forskellige forretningsområder uden særlige produktionssynergier, fordi de er komplekse at administrere.

Et studie finder indikationer på samproduktionsulemper for pengeinstitutters indtægter og overskud. Det vil sige, at pengeinstituttets overskud er lavere sammenlignet med en situation, hvor porteføljen er opsplittet og udbudt af separate finansielle virksomheder.

Samproduktionsulemperne for pengeinstituttet kan blandt andet skyldes, at der opstår interessekonflikter på tværs af organisationen, eksempelvis i form af forskellige holdninger til allokering af ressourcer. Samtidig kan der opstå en kompleksitet i forretningsstrukturen, der gør det svært for banken som helhed at administrere og monitorere de enkelte forretningsområder optimalt.

3.5 DEFINITION AF 'FINANSIELLE SUPERMARKEDER'

Der findes ikke en entydig definition på, hvad et *finansielt supermarked* er. Den almindelige opfattelse er, at et finansielt supermarked dækker over et selskab, der udbyder flere finansielle produkter på tværs af de traditionelle grænser. I nærværende analyse defineres en finansiell virksomhed, der udbyder produkter inden for alle virksomhedstyperne beskrevet i Boks 3.1, enten via en koncernforbundet virksomhed eller via distributionsaftale, som et finansielt supermarked.

De facto er indgangen til et finansielt supermarked som regel via et pengeinstitut, der så tilbyder andre produkter end lån og indskud – enten fra egen koncern eller via distributionsaftaler, jf. afsnit 3.3. Af Figur 3.5 fremgår, at ca. 92 pct. af danskerne er kunder i et pengeinstitut, der kan karakteriseres som en del af et finansielt supermarked. Derudover viser undersøgelsen, at 84 pct. af pengeinstitutterne kan kategoriseres som et finansielt supermarked.

¹⁹ Se for eksempel Asaftei et al (2008).

Med nærværende definition af finansielle supermarkeder vil majoriteten af pengeinstitutter således kategoriseres som sådan grundet den omfattende forekomst af distributionsaftaler mellem finansielle virksomheder. De fleste kunder i et pengeinstitut vil således kunne få en bred vifte af finansielle produkter direkte fra deres tilknytning til pengeinstituttet. Det bør dog også bemærkes, at denne bredtfavnende definition af finansielle supermarkeder resulterer i, at nogle mindre pengeinstitutter vil kategoriseres som finansielle supermarkeder, selvom de, bortset fra de klassiske pengeinstitutprodukter, alene formidler de øvrige produkter.

Dette kapitel fokuserer på finansielle supermarkeder, som er skabt gennem ejerskab af de fire primære virksomhedstyper. Her skal det dog igen understreges, at distributionsaftaler kan have en tilsvarende incitamentsstruktur.

For at identificere og beskrive koncernforbundne finansielle supermarkeder er det valgt at fokusere på de systemiske danske kreditinstitutter ("SIFI'erne", dog ekskl. Arbejdernes Landsbank²⁰) samt de fem største pensionsselskaber, som ikke ejes af en SIFI.

I Figur 3.6 fremgår de syv SIFI-kreditinstitutter samt de fem største finansielle koncerner med pensionsselskab som moderselskab/primære selskab (målt på aktiver) i en struktur, der viser, hvilke datterselskaber koncernerne ejer i de relevante finansielle søjler, hvor deres ejerandel minimum er på 50 pct.

Figur 3.6 Koncernforbundne finansielle virksomheder for SIFI'er og fem største uafhængige pensionsselskaber

Koncerner med kreditvirksomhed som primær aktivitet					
	Kreditvirksomhed	Liv- og pension	Skadesforsikring	Investeringselskab	Andet
Danske Bank	Danske Bank A/S Realkredit Danmark A/S	Danica Pension, Livsforsikringsaktieselskab		Danske Invest Management A/S	Home A/S Nordania Leasing /Danske Leasing
Nykredit	Nykredit Realkredit A/S Nykredit Bank A/S Totalkredit A/S			Nykredit Portefølje Administration	Nykredit Mægler (bl. a. Nybolig og Estate) Nykredit Leasing
Jyske Bank	Jyske Bank A/S Jyske Realkredit A/S			Jyske Invest Fund Management A/S	Jyske Finans A/S
Sydbank	Sydbank A/S			Syd Fund Management (67 pct. ejerskab)	
DLR Kredit	DLR Kredit A/S				
Spar Nord	Spar Nord Bank A/S				
Nordea Bank Danmark	Nordea Kredit Realkreditaktieselskab				
Koncerner med pensionsvirksomhed som primær aktivitet					
	Kreditvirksomhed	Liv- og pension	Skadesforsikring	Investeringselskab	Andet
PFA Holding	PFA Bank A/S	PFA Pension, forsikringsaktieselskab		PFA Asset Management A/S	
Sampension		Sampension Livsforsikring A/S			
PensionDanmark		PensionDanmark Pensionsforsikringsaktiesel- skab			
Velliv, Pension og Livsforsikring		Velliv, Pension og Livsforsikring A/S			
PenSam	PenSam Bank A/S	PenSam Pension forsikringsaktieselskab	PenSam Forsikring A/S		

Anm.: Relevante finansielle selskaber er udvalgt fra koncernregnskaber. Kun datterselskaber med en ejerandel på mindst 50 pct. er inkluderet. Medmindre andet fremgår ejer moderselskabet 100 pct.

Kilde: Regnskaber, på nær for Danske Bank, hvor Finanstilsynets stamregister er anvendt.

Det er kun Danske Bank blandt SIFI'erne, der har ejerskab over et pensions- og livsforsikringsselskab. Selskabet sidder på 13 pct. af det samlede marked (målt på aktiver). Indtil juni 2021 var Danske Bank desuden den eneste koncern, der havde datterselskab inden for alle fire overordnede finansielle virksomhedstyper. Danske Bank skadesforsikringsselskab Danica fusionerede dog med koncernens pensions- og livsforsikringsselskab i juni

²⁰ Som er ny SIFI udpeget første gang i 2021.

2021. Samtidig er det dog vigtigt at være opmærksom på, at de øvrige SIFI'er har distributionsaftaler med én eller flere skadesforsikringselskaber, hvorfor flere SIFI'er reelt er finansielle supermarkeder.²¹

3.6 OMFANGET AF FINANSIELLE SUPERMARKEDER I DANMARK

På baggrund af virksomhedernes årsrapporter, suppleret med indberetninger til Finanstilsynet, er strukturen i SIFI'erne og de fem største uafhængige²² pensions- og livsforsikringselskaber blevet undersøgt. De relevante koncernforhold er kortlagt i

Figur 3.6. Heraf fremgår det, at 4 ud af 7 af de danske SIFI'er har ejerskab i mere end én finansiell virksomhedstype pr. ultimo 2020. Tre af disse SIFI'er ejer kun investeringsforvaltningsselskab, eller andre finansielle virksomheder, der falder udenfor de fire overordnede finansielle virksomhedstyper, ved siden af den primære kreditvirksomhed.²³

Hvis der ses isoleret på ejerskab, har de danske SIFI'er en relativt lille andel af det totale marked for pensions- og livsforsikringsprodukter. Tilsvarende er en relativt lille andel af det samlede marked for skadesforsikringer ejet af de danske SIFI'er, *jf. bilag 6*.

Ultimo 4. kvartal 2020 har de danske SIFI'er ca. 89 pct. af de totale aktiver blandt de danske kreditinstitutter, og ca. 96 pct. af det samlede udlån (ekskl. repoudlån²⁴) i Danmark stammer fra SIFI'erne. Kigger man udelukkende på udstedte lån til låntagere med bopæl i Danmark, udgør SIFI'ernes udlån 92 pct. af det totale udlån.²⁵ De to største SIFI'er står tilsammen for ca. 61 pct. af det totale udlån. Denne udlånskoncentration skyldes, at en stor andel af det danske udlån kan henføres til realkredit, hvor der p.t. kun er fem udbydere, der alle enten direkte klassificeres som SIFI eller er datterselskab af en SIFI.

På livsforsikrings- og pensionssiden har selskaber ejet af SIFI'er en andel på 17 pct. af de samlede aktiver i branchen, men kun 13 pct. af bruttopræmierne i 2020. Generelt set er pensions- og livsforsikringssektoren mindre koncentreret omkring få aktører, da 37 pct. af bruttopræmierne i 2020 gik til andre aktører end SIFI'erne og de fem største uafhængige pensionselskaber, hvilket er i kontrast til, at kun 8 pct. af udlånene fra kreditinstitutterne kom fra ikke-SIFI'er.

Indtjeningen i skadesforsikringsbranchen skabes stort set ikke af selskaberne koncernforbundne med SIFI'erne. I 2020 gik 99,3 pct. af bruttopræmierne til andre selskaber end de største pensionselskaber forbundet med SIFI'erne.

Inden for investeringsforvaltningsbranchen ligger godt en fjerdedel af aktiverne uden for SIFI'ernes og de største pensionselskabers koncerner.

Pengeinstitutternes forrentning af egenkapitalen har været stigende fra 2011 til 2017, og herefter vigende fra 2017 frem til COVID-19-pandemiens start, blandt andet som følgende

²¹ På nær DLR, hvilket skyldes deres specielle forretningsmodel, der udelukkende er fokuseret på realkredit, primært til erhverv.

²² Forstået sådan at de ikke er datterselskab til anden virksomhed. Dermed undersøges i alt seks pensions- og livsforsikringselskaber, da Danica Pension er datterselskab til Danske Bank.

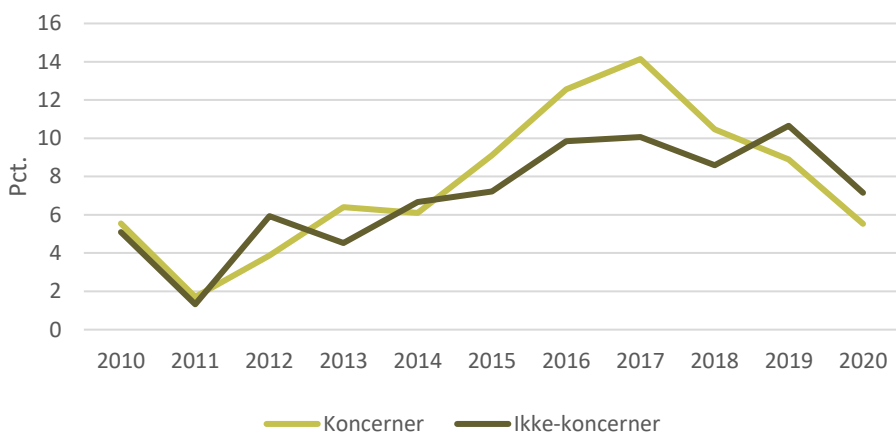
²³ Se bilag, Figur 6.1, Figur 6.2 og Figur 6.3, som illustrerer en række nøgletal for de udvalgte finansielle koncerner samt nøgletal inden for de finansielle områder, hvor de har datterselskaber.

²⁴ Repoforretninger er købs- og tilbagesalgsforretninger (repoudlån) henholdsvis salgs- og tilbagekøbsforretninger (repointlån). Repoudlån føres som udlån hvis modparten ikke er kreditinstitutter eller centralbanker.

²⁵ Dette gøres ved at fjerne udenlandske filialaktiviteter fra de danske kreditinstitutter og inkludere udenlandske kreditinstitutters danske filialaktiviteter i nævneren.

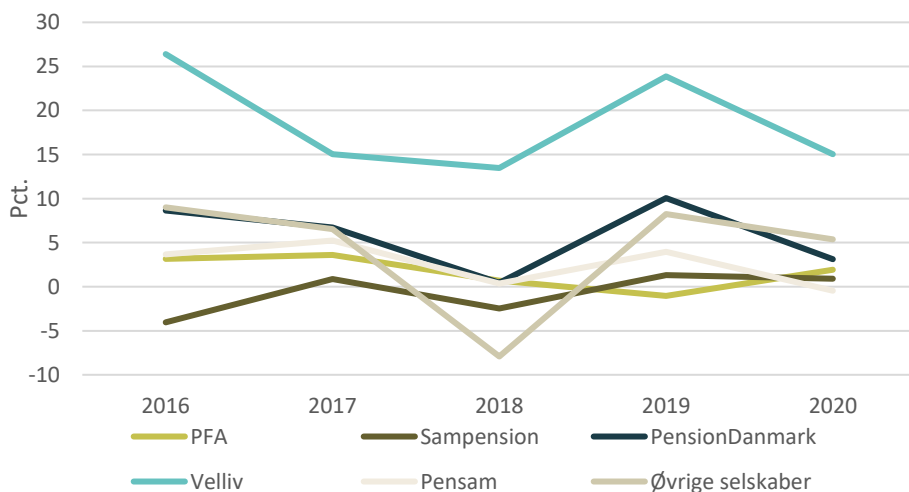
af faldende rentemarginal, jf. Figur 3.7. Udviklingen i perioden mellem 2010 og 2020 er nogenlunde ens for store og små pengeinstitutter. I perioden fra 2015 til 2019 var pengeinstitutternes egenkapitalforrentning højere end i sammenlignelige lande og højere end et bud på et normalafkast, mens egenkapitalforrentningen omvendt var lavere end i sammenlignelige lande i perioden fra 2008 til 2014, jf. afsnit 5.1.1. Niveaueet i 2020 skal ses i lyset af COVID-19-krisen, hvor bankernes havde særligt store nedskrivninger. Disse tab er ikke materialiseret i særlig grad, da danske virksomheder er kommet bedre gennem krisen end forventet. Det skal dog også ses i lyset af faldende renter i perioden, som alt andet lige har reduceret den forventede forrentning af pengeinstitutternes placeringer i markedet. I årene 2010-2020 har forrentningen i finansielle koncerner (der selv udbyder primære bankprodukter samt realkredit) været omtrent på niveau med forrentningen i ikke-koncerner, jf. Figur 3.7.

Figur 3.7 Kreditinstitutters egenkapitalforrentning før skat

Anm.: Koncerner er brugt i tilfælde hvor et institut indberetter både som selvstændig virksomhed og på koncernniveau. Kun institutter, der ikke er i en koncern, indgår i "Ikke-koncerner". Koncerner tager i indberetninger til Finanstilsynet reference til de finansielle virksomheder, der er forpligtet til at aflægge koncernregnskab efter regnskabsreglerne som koncerner, dvs. finansielle virksomheder med aktiviteter i dattervirksomhed.
Kilde: Egen fremstilling på baggrund af indberetninger til Finanstilsynet.

Figur 3.8 Livsforsikrings- og pensionselskabers egenkapitalforrentning før skat

Kilde: Egen fremstilling på baggrund af indberetninger til Finanstilsynet.

Forrentningen af egenkapital på livforsikrings- og pensionsområdet er historien mere blandet. Egenkapitalforrentning for hele markedet faldt fra 2016-2018 efterfulgt af en stigning i 2019 og et fald i 2020, jf. Figur 3.8. Ser man på de fem største uafhængige pensionselskaber holdt op imod resten af markedet, ligger egenkapitalforrentningen hos selskaberne nogenlunde på niveau med resten af markedet.²⁶

Analysen af egenkapitalforrentningen peger derfor ikke på, at indtjeningen, hverken for kredit- eller pensionsvirksomheder, har været systematisk højere jo større de finansielle koncerner/virksomheder er.

3.7 KONKLUSION

For at give det mest retvisende billede af omfanget af finansielle supermarkeder må et finansielt institut, der udbyder produkter inden for alle virksomhedstyperne beskrevet i Boks 3.1, enten via en koncernforbundet virksomhed eller via distributionsaftale, defineres som et finansielt supermarked.

Et finansielt supermarked kan dermed opstå, hvor et selskab ejer en anden finansiell virksomhed i datterselskabsform, for eksempel ved at et pengeinstitut ejer et realkreditinstitut, et pensionselskab eller et investeringsforvaltningsselskab. Et finansielt supermarked kan også etableres, hvor en finansiell virksomhed har indgået distributionsaftaler med andre finansielle virksomheder.

Langt hovedparten af aktørerne på det finansielle område kan betegnes som et finansielt supermarked. I praksis er indgangen til et finansielt supermarked som oftest via et pengeinstitut, der tilbyder andre produkter end kredit og indskud – enten fra egen koncern eller via distributionsaftaler. I dag eksisterer der ingen finansielle supermarkeder, der er fuldt dækkende udelukkende via ejerskab af datterselskaber. Således er distributionsaftaler en central del af de finansielle supermarketers evne til at tilbyde en bred vifte af produkter. Sammenligningen af forskellige udbydere indikerer ikke, at indtjeningen skulle være systematisk højere i finansielle koncerner sammenlignet med ikke-finansielle koncerner. Videre peger den økonomiske litteratur på, at det kan være forbundet med fordele og i nogle tilfælde ulemper at sælge og evt. producere forskellige finansielle ydelser samme sted, jf. afsnit 3.4.

²⁶ Med undtagelse af Velliv, som har en høj egenkapitalforrentning. Deres meget høje egenkapitalforrentning før skat i 2016 kan til dels tilskrives, at Nordea Liv & Pension frasolgte 25 pct. af deres aktier, hvilket var en usædvanlig indtægt, og i 2019 lavede Velliv tilbagekøb og efterfølgende annullering af egne aktier, hvilket sænkede egenkapitalen (nævneren) med 2.340 mio. kr. At niveauet derudover ligger højt de andre år kan skyldes, at Velliv har et relativt højt resultat på bundlinjen og en egenkapital, der ligger i den lave ende for branchen.

4. REGULERING AF FINANSIELLE SUPERMARKEDER

4.1 OMFANGET AF REGULERINGEN

En forudsætning for, at de finansielle markeder er velfungerende, er veloplyste forbrugere og investorer, som kan handle i tillid til, at de finansielle virksomheder overholder forbruger- og investorbeskyttelsesreglerne, og at der føres tilsyn med reglerne.

Det finansielle område er meget tæt reguleret. Der er en lang række krav til de finansielle virksomheder med henblik på at oplyse forbrugerne og investorerne. For at sikre tilliden til, at reglerne overholdes, er visse af reglerne endvidere strafbelagte.

I dette afsnit gives en kortfattet gennemgang af de væsentligste regler i den gældende finansielle regulering, der har betydning for de forpligtelser, der gælder for de finansielle supermarkeder med videre i forhold til at sikre forbruger- og investorbeskyttelsen.

I afsnit 4.2 er der en kortfattet beskrivelse af konkurrencelovgivningen. Konkurrencelovgivningen har til formål at fremme en effektiv konkurrence på blandt andet de finansielle markeder. Det er både til gavn for både forbrugerne, virksomhederne og den samlede danske økonomi.

Reglerne om forbruger- og investorbeskyttelse beskrives i resten af afsnittet afsnit 4.3-4.9. Denne regulering består af en række informationskrav, som skal gøre det muligt for forbrugerne at træffe et informeret forbrugsvalg, så de har mulighed for at vælge de produkter, som passer bedst til deres behov. Disse regler suppleres af regler, som pålægger de finansielle virksomheder en forpligtelse til at sikre, at et finansielt produkt, som sælges til en forbruger, også er hensigtsmæssigt for forbrugeren. Som eksempel kan nævnes reglerne om kreditværdighedsvurdering, som skal sikre, at forbrugerne kun optager lån, som de kan betale tilbage.

Kapitlet indeholder endvidere en beskrivelse af regler, der regulerer governance med fokus på forbruger- og investorbeskyttelse. Disse regler vedrører indretningen af den finansielle virksomhed med henblik på at sikre forbruger- og investorbeskyttelsen. Reglerne om aflønning skal sikre, at der ikke eksisterer uhensigtsmæssige incitamentter til at sælge produkter, som forbrugere og investorer ikke har brug for. Reglerne om produktgodkendelse skal sikre, at de finansielle virksomheder allerede på udviklingsstadiet inddrager et hensyn til forbruger- og investorbeskyttelsen.

I tillæg til beskrivelsen af den finansielle regulering i dette kapitel, som har betydning for finansielle supermarkeder, findes der en kort beskrivelse af reguleringen af de forskellige typer finansielle virksomheder og koncernforhold i Boks 3.2.

4.2 KONKURRENCELOVGIVNINGEN

Konkurrencelovens formål er at fremme en effektiv konkurrence til gavn for både forbrugerne, virksomhederne og den samlede danske økonomi. En effektiv konkurrence er en vigtig forudsætning for at have velfungerende markeder med et varieret udbud af varer af en høj kvalitet og til en konkurrencedygtig pris. Det gælder også i forhold til de finansielle markeder.

Loven indeholder to centrale forbud: Et forbud mod konkurrencebegrænsende aftaler mellem virksomheder (§ 6) og et forbud mod, at virksomheder misbruger deres dominerende stilling (§ 11). Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen kan undersøge en eller flere virksomheders markedsadfærd på baggrund af en klage eller af egen drift. Afgørelsen af om en eller flere virksomheder konkret har handlet i strid med konkurrenceloven afhænger af en række forhold, som kræver en række undersøgelser af blandt andet markedsforholdene.

Loven indeholder derudover regler om fusionskontrol, som skal sikre, at større fusioner ikke hæmmer den effektive konkurrence betydeligt til skade for eksempelvis andre virksomheder eller forbrugere på markedet.

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen har således en række værktøjer til at gribe ind, hvis der konstateres konkurrencebegrænsende adfærd på bankmarkedet eller på de tilstødende markeder i strid med konkurrenceloven.

4.2.1 FORBUD MOD KONKURRENCEBEGRÆNSENDE AFTALER

Forbuddet i § 6 finder anvendelse, hvis to eller flere virksomheder indgår en aftale, samordnet praksis eller en vedtagelse, som er konkurrencebegrænsende. En aftale er konkurrencebegrænsende, når den begrænser, hindrer eller fordrejer konkurrencen.

Der er en aftale, når to eller flere virksomheder har et samarbejde, hvor de direkte eller indirekte koordinerer deres adfærd på markedet. Det er uden betydning, hvilken form aftalen har.

Udgangspunktet er, at konkurrerende virksomheder skal handle uafhængigt af hinanden. Det er for eksempel lovligt, at en virksomhed orienterer sig om markedet og konkurrenternes priser, når virksomheden skal fastsætte sine egne priser. Det er derimod ikke lovligt, hvis en virksomhed og dens konkurrenter udveksler oplysninger om deres priser.

Karteller er de alvorligste konkurrencebegrænsninger. Et kartel er en ulovlig koordinering blandt to eller flere virksomheder i samme omsætningsled, som har aftalt eller samordnet deres adfærd, således at deres indbyrdes konkurrence begrænses til skade for kunderne.

4.2.2 FORBUD MOD MISBRUG AF EN DOMINERENDE STILLING

Forbuddet i § 11 finder anvendelse, hvis en virksomhed, der har en dominerende stilling, efter en konkret vurdering enten 1) udnytter sin dominerende stilling til skade for leverandører eller kunder eller 2) ekskluderer konkurrenter fra markedet ved en adfærd, som ikke er udtryk for konkurrence på baggrund af almindelige konkurrenceparametre (competition on the merits).

Det er ikke ulovligt for en virksomhed at have en dominerende stilling på markedet. En dominerende virksomhed har imidlertid en særlig forpligtelse til ikke at skade den effektive konkurrence.

En dominerende virksomhed kan eksempelvis misbruge sin stilling, hvis den udnytter sin position ved at anvende andre midler end i den normale konkurrence. Alle virksomheder må som udgangspunkt frit fastsætte prisen på deres varer. Det kan imidlertid være et misbrug, hvis en dominerende virksomhed tager urimeligt høje eller urimeligt lave priser for sine varer.

Et misbrug af dominerende stilling vil typisk gå ud på, at den dominerende virksomhed bruger sin markedsstyrke til at tage meget høje priser, eller at virksomheden søger at skade konkurrenter eller holde dem ude af markedet med midler, som ikke er udtryk for normal konkurrence.

4.2.3 FUSIONSKONTROL

Reglerne om fusionskontrol betyder blandt andet, at fusioner over en vis størrelse skal anmeldes til Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, at fusionen ikke må gennemføres, før den er godkendt, og at det kan være nødvendigt, at virksomhederne afgiver tilsagn, før fusionen kan godkendes.

En fusion skal anmeldes til Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, hvis

- de deltagende virksomheder tilsammen har en samlet årlig omsætning i Danmark på mindst 900 mio. kr., og mindst to af de deltagende virksomheder hver især har en samlet årlig omsætning i Danmark på mindst 100 mio. kr., eller
- hvis mindst en af de deltagende virksomheder har en samlet årlig omsætning i Danmark på mindst 3,8 mia. kr., og mindst en af de øvrige deltagende virksomheder har en samlet årlig omsætning på verdensplan på mindst 3,8 mia. kr.

Hvis en fusion opstår gennem erhvervelse af dele af en eller flere virksomheder, tages der ved beregningen af omsætningen for sælgerens vedkommende kun hensyn til den del af omsætningen, der vedrører de overtagne aktiver.

Boks 4.1 Fusioner i nyere tid

Fusion mellem Sparekassen Vendsyssel og Jutlander Bank A/S

I 2021 godkendte Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen en forenklet anmeldt fusion mellem Sparekassen Vendsyssel og Jutlander Bank A/S samt erhvervelse af enekontrol over Stonehenge Fondsmæglerselskab, jf. konkurrencelovens § 12 b, stk. 1. Fusionen var en sammensmeltning af hidtil uafhængige virksomheder, jf. konkurrencelovens § 12 a, stk. 1, nr. 1, hvorefter Sparekassen Vendsyssel og Jutlander Bank fusionerede med Sparekassen Vendsyssel som fortsættende selskab under det nye navn Sparekassen Danmark af 1871. Ved fusionen erhvervede Sparekassen Danmark af 1871 som følge af sin forøgede ejerandel ligeledes enekontrol over Stonehenge Fondsmæglerselskab. Der var tale om en fusion, hvor den samlede markedsandel efter det oplyste var mindre end 15 pct. for alle de fusionsparter, der opererede på det samme produktmarked og geografiske marked, omfattende Danmark eller en del heraf, og de individuelle eller samlede markedsandele var mindre end 25 pct. for alle de fusionsparter, der opererede på et produktmarked i tidligere eller senere omsætningsled i forhold til et produktmarked, hvor en eller flere af de andre fusionsparter opererede, på et geografisk marked omfattende Danmark eller en del heraf. Idet fusionen på baggrund af de foreliggende oplysninger ikke gav anledning til indsigelser, godkendte Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen fusionen efter en forenklet sagsbehandling, jf. konkurrencelovens § 12 c, stk. 7.

Fusion mellem Arbejdernes Landsbank og Vestjysk Bank A/S

I 2021 godkendte Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen en forenklet anmeldt fusion mellem Arbejdernes Landsbank og Vestjysk Bank A/S, jf. konkurrencelovens § 12 b, stk. 1. Transaktionen blev gennemført ved en aktieoverdragelse til Arbejdernes Landsbank fra AP Pension Livsforsikringsselskab og Nykredit Realkredit A/S, som var aktionærer i Vestjysk Bank A/S. Transaktionen indebar, at Arbejdernes Landsbank erhvervede enekontrol over Vestjysk Bank A/S. Ifølge det oplyste var der tale om en fusion omfattet af § 3, stk. 1, nr. 4, litra a, i bekendtgørelse nr. 690 af 25. maj 2020 om anmeldelse af fusioner. Der var tale om en fusion, hvor den samlede markedsandel efter det oplyste i sagen var mindre end 15 pct. for alle de fusionsparter, der opererede på

det samme produktmarked og geografiske marked, omfattende Danmark eller en del heraf. I det fusionen på baggrund af de foreliggende oplysninger ikke gav anledning til indsigelser, godkendte Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen fusionen efter en forenklet sagsbehandling, jf. konkurrencelovens § 12 c, stk. 7.

Fusion mellem Danske Bank og RealDanmark

I 2000 godkendte Konkurrencerådet en fusion mellem Danske Bank og RealDanmark betinget af, at Danske Bank gennemførte en række tilsagn. Der var tale om en fusion efter dagældende konkurrencelovs § 12 a, stk. 1, nr. 2, som var anmeldelsespligtig, da parternes samlede omsætning i Danmark oversteg 3,8 mia. kr., og deres individuelle omsætning oversteg 300 mio. kr., jf. § 12 stk. 1, nr. 1, jf. bkg. nr. 894 af 21. september 2000, § 8. Transaktionen blev gennemført via aktieombytning hos aktionærerne i RealDanmark. Transaktionen indebar, at Danske Bank ville få en markedsandel på 42 pct. og blive dominerende på en række områder. På bankmarkedet indebar det, at Danske Bank og BG Banks aktiviteter ville blive lagt sammen og dermed blive Danmarks største pengeinstitut. Endvidere havde de fusionerende parter andre aktiviteter på det finansielle marked, som for eksempel realkreditinstitutter, og de var begge medejere af PBS, Københavns Fondsbørs og Værdipapircentralen. Den hermed forbundne risiko forstærkedes af, at der på mange af disse delmarkeder forelå en kollektivt dominerende stilling sammen med Unibank. På bankmarkedet ville parterne besidde en markedsandel på ca. 70 pct. og 45 pct. på realkreditmarkedet. Styrelsen fandt, at det var nødvendigt at betinge fusionen af en række tilsagn, der reducerede Danske Banks indflydelse på infrastrukturen og sikrede mindre pengeinstitutters adgang hertil på rimelige vilkår. Tilsagnene indebar blandt andet frasalg af aktier i Københavns Fondsbørs og Værdipapircentralen samt adgang til clearingsydelser og internationale pengeoverførsler.

4.3 GOVERNANCE

4.3.1 EN ROBUST FINANSIEL SEKTOR

Efter finanskrisen er der i EU gennemført en række tiltag for at skærpe den finansielle regulering med henblik på at gøre den finansielle sektor mere robust og modstandsdygtig og dermed understøtte den finansielle stabilitet, som Danmark har implementeret.

Hovedelementerne i denne skærpede regulering er 1) højere kapital- og likviditetskrav vedtaget med kapitalkravsforordningen (CRR) og revisionen af kapitalkravsdirektivet (CRD IV), samt 2) et nyt krisehåndteringsregime vedtaget med direktivet om genopretning og afvikling af kreditinstitutter (BRRD), herunder udformning af genopretnings-/afviklingsplaner og fastsættelse af NEP-krav, som skal forbedre mulighederne for at genoprette et institut i vanskeligheder, og hvis dette ikke er muligt, gøre det muligt at restrukturere et nødlidende institut, uden at der anvendes statslige midler.

Ud over disse to centrale elementer er en lang række andre dele af den finansielle regulering også blevet skærpet efter krisen. Det drejer sig blandt andet om krav til solid risikostyring, herunder styring af likviditetsrisiko. Endvidere er kravene til god selskabsledelse (governance) øget i lyset af erfaringerne fra krisen, ligesom tilsynet med kreditinstitutter er styrket betydeligt.

Den skærpede finansielle regulering i form af styrkede kapital- og likviditetskrav, rammer for krisehåndtering af nødlidende kreditinstitutter, risikostyring, selskabsledelse og tilsyn med videre bidrager til at sikre rammerne for et robust og velfungerende finansielt system, således at sektoren kan opretholde dens samfundsøkonomiske vigtige rolle som kreditformidler til realøkonomien, også i krisesituationer, samtidig med at risiciene for fremtidige kriser er blevet nedbragt.

For en virksomhed i krise, eller hvor strukturen vanskeliggør varetagelsen af tilsynets opgaver, indeholder lov om finansiel virksomhed i dag en særlig adgang for Finanstilsynet til at påbyde for eksempel opdeling af de finansielle virksomheder. Finanstilsynet har således kompetence til at påbyde en økonomisk, operationel og organisatorisk opdeling af en finansiel virksomhed. Det gælder, hvis virksomhedens økonomiske stilling på baggrund af en konkret vurdering er forringet, så investorenes interesser er i fare, eller der er en væsentlig risiko for, at virksomhedens økonomiske stilling udvikler sig således, at den vil miste sin tilladelse. Fokus er således på at sikre den finansielle stabilitet ved at kunne kontrollere de finansielle virksomheder.

Endvidere er det med implementering af BRRD muligt for Finanstilsynet at kræve ændringer i den retlige eller operationelle struktur af et institut eller en koncern, hvis dette vurderes at være en hindring for afvikling mhp. at sikre de kritiske funktioner samt ifm. tidlig indgriben over for et institut, der har risiko for at blive nødlidende.

Reglerne beskrevet i dette afsnit har altså til formål at sikre, at finansielle virksomheder, herunder finansielle koncerner, er robuste og modstandsdygtige, hvormed den finansielle stabilitet understøttes. Det er til gavn for både samfundet og forbrugerne.

4.3.2 LEDELSES- OG STYRINGSKRAV

Ledelsesbekendtgørelserne fastsætter regler om ledelse og styring af pengeinstitutter og forsikringsselskaber med videre.²⁷

Ledelsesbekendtgørelserne indeholder regler om, at ledelsen skal træffe foranstaltninger, der er tilstrækkelige til, at virksomheden drives betryggende. Ligeledes indeholder bekendtgørelserne blandt andet regler om bestyrelsens opgaver som led i varetagelsen af den overordnede og strategiske ledelse af virksomheden, direktionens opgaver og ansvar i forbindelse med den daglige ledelse samt regler om funktionsadskillelse, interessekonflikter, risikostyring og compliance.

Ledelsesbekendtgørelserne er løbende blevet udvidet og opdateret, blandt andet er ledelsesbekendtgørelsen for pengeinstitutter blevet tilpasset som følge af nye retningslinjer fra den europæiske banktilsynsmyndighed, ligesom der er tilføjet bilag om nye risikoområder. Ledelsesbekendtgørelsen for forsikringsselskaber er blandt andet blevet tilpasset som følge af implementeringen af Solvens II reguleringen. Ændringerne omfatter blandt andet konkretisering af bestyrelsens og direktionens ansvar for virksomhedernes drift, krav om at virksomhederne blandt andet har en risikoansvarlig og en complianceansvarlig samt præcisering af bestyrelsens og direktionens ansvar for godkendelse af de produkter og services, som den enkelte finansielle virksomhed udbyder.

Inden for en koncern gælder ledelsesbekendtgørelsernes bestemmelser for den enkelte virksomhed i koncernen. Reglerne forhindrer ikke, at en koncern udnytter fordele ved deling af ressourcer og kompetencer inden for koncernen. Men der gælder de samme krav om betryggende styring og klar organisering for den enkelte virksomhed alt afhængig af den konkrete forretningsmodel, uanset at den indgår i en koncern.

²⁷ Bekendtgørelse nr. 1706 af 27. november 2020 om ledelse og styring af pengeinstitutter m.fl. samt bekendtgørelse nr. 1723 af 16. december 2015 om ledelse og styring af forsikringsselskaber mv. som ændret ved bekendtgørelse nr. 637 af 1. juni 2017, bekendtgørelse nr. 1169 af 31. oktober 2017 og bekendtgørelse nr. 894 af 27. august 201 er udstedt med hjemme i § 70, stk. 6, og § 71, stk. 3 i lov om finansiel virksomhed.

4.3.3 EGNETHED OG HÆDERLIGHED

Medlemmer af ledelsen i finansielle virksomheder er efter en række EU-direktiver²⁸ forpligtet til leve op til kravene om egnethed og hæderlighed. Formålet med egnetheds- og hæderlighedskravene er at sikre, at finansielle virksomheder ledes af tilstrækkeligt kompetente og hæderlige personer.

Reglerne om egnethed og hæderlighed er, sammen med de øvrige governanceregler, centrale i reguleringen af finansielle virksomheder, idet de skærper kravene til ledelsen af disse virksomheder i forhold til andre virksomhedstyper. Reglerne om egnethed og hæderlighed er desuden forankret i den store samfundsmæssige interesse i og betydningen af at opbygge og bevare en stabil og veldrevet finansiell sektor, som offentligheden har tillid til. Reglerne skal bl.a. være med til imødegå det forhold, at svigt fra ledelsens side, og heraf følgende økonomiske vanskeligheder eller andre former for vanskeligheder eller lovbrud i en finansiell virksomhed, har en afsmittende effekt på den finansielle sektors omdømme – og dermed på samfundets tillid til sektoren.

Der gælder derfor – ud over de krav der gælder om egnethed – en høj standard med hensyn til det omdømme, ledelsesmedlemmer (herunder nøglepersoner) i finansielle virksomheder forventes at have, og den måde ledelsen forventes at agere på.

Det påhviler i første omgang de finansielle virksomheder at sikre, at medlemmer af ledelsen omfattet af reglerne lever op til kravene. Finanstilsynet er dog forpligtet til at løbende at påse, at kravene efterleves, og Finanstilsynet har mulighed for at gribe ind over for ledelsespersoner, der for eksempel handler til skade for virksomheden eller for tilliden til den finansielle sektor.

Kravene betyder, at der skal foretages en egnetheds- og hæderlighedsvurdering af personer, der indtræder i ledelsen for en finansiell virksomhed. Det indebærer dels en vurdering af personens kompetencer og erfaring, dels en vurdering af personens omdømme og adfærd udvist i forbindelse med eventuelle andre hverv og stillinger. Disse krav er nærmere beskrevet nedenfor.

Finanstilsynet kan påbyde en finansiell virksomhed at afsætte en direktør eller en nøgleperson eller påbyde et bestyrelsesmedlem at nedlægge sit hverv i en finansiell virksomhed. Det gælder for eksempel, hvis ledelsesmedlemmet ved straffedom bliver fundet skyldig i overtrædelse af den finansielle lovgivning eller udviser en adfærd, der giver grund til at antage, at ledelsesmedlemmet ikke vil varetage stillingen på forsvarlig måde. Det kan eksempelvis være tilfældet ved grove ledessvigt.

Kravene til ledelsespersoner i finansielle virksomheder er skærpet siden den finansielle krise og i forlængelse af de senere års sager, der har involveret pengeinstitutter.

I 2010 blev det vedtaget, at egnetheds- og hæderlighedsvurderingen skal knyttes til den konkrete stilling og den konkrete virksomhed. Ændringen førte til, at Finanstilsynet skal vurdere nye ledelsesmedlemmer som egnede til at varetage den konkrete ledelsespost i den finansielle virksomhed. Det er dermed ikke muligt for et ledelsesmedlem at "tage sin vurdering med sig" fra en finansiell stilling til en anden. Ledelsesmedlemmer blev med ændringen desuden underlagt en løbende forpligtelse til at være egnede og hæderlige.

²⁸ Blandt andet artikel 9 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2013/36 af 26. juni 2013 om adgang til at udøve virksomhed som kreditinstitut og om tilsyn med kreditinstitutter og investeringsselskaber, om ændring af direktiv 2002/87/EF og om ophævelse af direktiv 2006/48/EF og 2006/49/EF (CRD IV).

Bestyrelsen i en finansielle virksomhed skal sikre, at dens medlemmer har tilstrækkelig kollektiv viden, faglig kompetence og erfaring til at kunne forstå virksomhedens aktiviteter og de hermed forbundne risici. Derudover skal der i større penge- og realkreditinstitutter altid være mindst ét medlem af bestyrelsen, der har ledelseserfaring fra en anden relevant finansielle virksomhed. Dette fremgik indtil 1. januar 2021 af Finanstilsynets vejledning om bestyrelsens evaluering af dens kollektive egnethed i pengeinstitutter og realkreditinstitutter m.fl.²⁹, men er med vedtagelse af lov nr. 2110 af 22. december 2020 blevet et lovkrav, jf. lov om finansielle virksomhed, § 64 e.

I rapporten af Den finansielle krise i Danmark - årsager, konsekvenser og læring³⁰ anbefalede udvalget om finanskrisens årsager (Rangvid-udvalget), at man indførte et obligatorisk kursus for nye bestyrelsesmedlemmer med en introduktion til de væsentligste forpligtelser og funktioner, der skal varetages af et bestyrelsesmedlem i en finansielle virksomhed. På baggrund af anbefalingen blev der med virkning fra den 1. januar 2017 i § 64 b i lov om finansielle virksomhed indført et krav herom for bestyrelsesmedlemmer i pengeinstitutter, realkreditinstitutter og forsikringsselskaber.³¹

Ved den politiske aftale af 19. september 2018 mellem den daværende regeringen (Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti) og Socialdemokratiet, Dansk Folkeparti, Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti om yderligere initiativer til styrkelse af indsatsen mod hvidvask og terrorfinansiering blev det besluttet, at nøglepersoner i alle pengeinstitutter skulle omfattes af kravene om egnethed og hæderlighed.

4.3.4 SUND VIRKSOMHEDSKULTUR

Siden finanskrisen og som følge af en række sager, hvor pengeinstitutter har forbrudt sig mod den finansielle lovgivning, har der været en øget fokus på kulturen i de finansielle virksomheder.

I Danmark blev der i kølvandet på sagen om omfattende hvidvask i Danske Banks estiske filial indgået flere politiske aftaler med henblik på at styrke indsatsen mod hvidvask og terrorfinansiering. Ved den politiske aftale om yderligere initiativer til styrkelse af indsatsen mod hvidvask og terrorfinansiering fra september 2018 blev det blandt andet besluttet at indføre et krav om, at pengeinstitutter, e-pengeinstitutter og betalingsinstitutter skal udarbejde en politik for sund virksomhedskultur.

Kravet blev gennemført med virkning fra 1. juli 2020. Det primære sigte med politikken er at sikre og fremme en sund virksomhedskultur, der forebygger hvidvask og anden økonomisk kriminalitet. Politikken skal udtrykke virksomhedens (bestyrelsens) forventning til samtlige medarbejderes adfærd og aktive medvirken til forebyggelse af blandt andet hvidvask og anden økonomisk kriminalitet. Det er bestyrelsens ansvar at fastlægge instituttets politik, og i det hele taget har bestyrelsen i sidste ende ansvaret for kulturen i instituttet. Det er den administrerende direktør, som har ansvaret for i praksis at implementere politikken.

Politikken skal bidrage til at undgå, at den enkelte virksomhed overtræder den finansielle lovgivning eller bruges til hvidvask og anden økonomisk kriminalitet. Dette skal understøttes af en virksomhedskultur, der fremmer, at medarbejderne har sunde værdier, herunder

²⁹ Vejledning nr. 9172 af 30. marts 2020 om bestyrelsens evaluering af dens kollektive egnethed i pengeinstitutter og realkreditinstitutter m.fl.

³⁰ Erhvervsministeriet (2013). Den finansielle krise i Danmark - årsager, konsekvenser og læring.

³¹ Indsat ved § 1, nr. 7, i lov nr. 1490 af 23. december 2014 om ændring af lov om finansielle virksomhed, lov om værdipapirhandel mv., lov om betalingstjenester og elektroniske penge og forskellige andre love, som sat i kraft ved bekendtgørelse nr. 1420 af 22. november 2016.

at de tør sige fra over for ledelsen. En sådan adfærd kan fremmes af en kultur, der understøtter åben kommunikation.

Politikken skal således fremme høje etiske og faglige standarder, under hensyntagen til pengeinstituttets specifikke behov og karakteristika, og fastlægge, hvordan implementeringen af disse standarder opnås.

Nærmere krav til politikken udarbejdelse, indhold, gennemførelse og revidering er fastsat i bekendtgørelse nr. 691 af 26. maj 2020 om sund virksomhedskultur i pengeinstitutter m.fl., ligesom Finanstilsynets vejledning hertil har til hensigt at vejlede virksomhedernes bestyrelse i forhold til, hvilke overvejelser de bør gøre sig ved udarbejdelsen af virksomhedens kulturpolitik.

Det følger blandt andet af bekendtgørelsen, at politikken skal indeholde de overordnede rammer for, hvordan virksomheden sikrer en sund virksomhedskultur. Politikken skal fastlægges på baggrund af virksomhedens forretningsmodel og tage udgangspunkt i de elementer, der definerer den kultur, som virksomheden ønsker at have. Politikken skal afspejle virksomhedens risici for at overtræde den finansielle lovgivning og hvidvask-lovgivningen, samt virksomhedens risici for at blive brugt til hvidvask, terrorfinansiering eller anden økonomisk kriminalitet.

4.4 GOD SKIK FOR FINANSIELLE VIRKSOMHEDER

4.4.1 FINANSIELLE VIRKSOMHEDER SKAL HANDLE REDELIGT OG LOYALT

Bestemmelsen i § 43 i lov om finansiel virksomhed forpligter alle finansielle virksomheder til at handle i overensstemmelse med god skik og redelig forretningspraksis. Indholdet i denne generalklausul, der også varetager hensynet til almene samfundsforhold, herunder gennemsigtighed og fremme af konkurrence, er i forhold til forbrugerne udmøntet i en række bekendtgørelser. Med disse regler er finansielle virksomheder underlagt en række forpligtelser om forbrugerbeskyttelse og prisoplysning, der skal sikre, at forbrugerne får en redelig og loyal behandling.

Samtlige bekendtgørelser om god skik på det finansielle område indeholder en generalklausul om god skik, der skal sikre, at de finansielle virksomheder handler redeligt og loyalt over for sine kunder. God skik er en dynamisk norm, der fastlægger rammerne for virksomhedernes adfærd på markedet. Normen ændrer sig over tid i takt med, at den gældende samfundsopfattelse af sund og rimelig erhvervsudøvelse ændrer sig.

Reglerne har til formål at sikre et velfungerende finansielt marked, hvor kunderne kan have tillid til de virksomheder, der agerer på markedet. Generalklausulen supplerer de specifikke krav til god skik, som er indeholdt i de enkelte bekendtgørelser. Finansielle virksomheder kan derfor ikke være sikre på, at deres adfærd er i overensstemmelse med kravene til god skik, blot fordi de overholder de specifikke krav. De finansielle virksomheder skal hele tiden forholde sig kritisk til, om deres virksomhed på forbruger- og investormrådet er i overensstemmelse med den til enhver tid gældende samfundsopfattelse af sund og rimelig erhvervsudøvelse.

Det følger for eksempel af generalklausulen, at en finansiel virksomhed er forpligtet til altid at sikre sig, at de økonomiske krav, den rejser over for sine kunder, er retskraftige, ligesom et forsikringselskab er forpligtet til at behandle skadesanmeldelser mod denne inden for rimelig tid.

I det følgende behandles de væsentligste specifikke krav til god skik i de enkelte bekendtgørelser.³²

Bekendtgørelse om god skik for finansielle virksomheder³³ indeholder en række regler, der skal varetage hensynet til forbrugernes interesser overfor finansielle virksomheder, herunder penge- og realkreditinstitutter.³⁴ Bekendtgørelse om god skik for finansielle virksomheder har i praksis størst betydning for forbrugerbeskyttelsen i forhold til usikrede lån (for eksempel forbrugslån) og indlånskonti.

Finansielle virksomheder skal endvidere også overholde visse regler i markedsføringsloven.³⁵

4.4.2 ÆNDRINGER I PRISER

Aftalevilkår, der giver en finansiell virksomhed mulighed for at ændre renter, gebyrer, bidrag eller andet vederlag, skal være klart fremhævet i aftalen. Vilkårene skal indeholde en angivelse af de forhold, der kan udløse en ændring og må ikke give virksomheden en vilkårlig adgang til at foretage ændringer. Dette skal sikre, at forbrugeren er klar over, at prisen på de ydelser, som pengeinstituttet leverer, kan ændre sig, efter at aftalen er indgået.

Hvis pengeinstituttet efterfølgende vil foretage ændringer, som er til ugunst for forbrugeren, skal det ske med et varsel på minimum en måned, og varslingen skal indeholde en begrundelse for ændringen. Det gælder dog ikke ændringer, der er begrundet i udefrakommende forhold, som den finansielle virksomhed ikke har indflydelse på, for eksempel hvis renten består af en referencerente og et rentetillæg, og referencerenten stiger. Varslingsperioden giver forbrugeren mulighed for at nå at reagere og eventuelt finde et andet pengeinstitut, hvis der er utilfredshed med en renteændring.

Ved væsentlige ændringer i andet vederlag eller ved opkrævning af et nyt vederlag skal varslingen ske til forbrugeren ved individuel kommunikation, inden ændringen får virkning. Hvis forbrugeren har ret til at opsige aftalen, skal dette fremgå af varslingen samt under hvilke betingelser, forbrugeren kan opsige aftalen. Sidstnævnte krav skal sikre, at forbrugeren har mulighed for at skifte udbyder, inden prisstigningen får effekt.

4.4.3 PLIGT TIL AT VEJLEDE OG INFORMERE FORBRUGEREN

God skik-bekendtgørelsen indeholder en generel forpligtelse til at rådgive forbrugerne i form af anbefalinger, vejledning og information om risici, når forbrugeren efterspørger det, eller hvis omstændighederne tilsiger det. Denne forpligtelse skal sikre, at forbrugeren får

³² For en nærmere beskrivelse se for eksempel Rapport fra Udvalget om erstatningsansvar ved rådgivning om finansielle produkter, februar 2014.

³³ Bekendtgørelse nr. 330 af 7. april 2016 om god skik for finansielle virksomheder, som er ændret ved bekendtgørelse nr. 484 af 16. maj 2017, bekendtgørelse nr. 1159 af 18. september 2018 og bekendtgørelse nr. 1592 af 17. december 2018.

³⁴ Bekendtgørelsen finder ikke anvendelse på boligkreditaftaler (se afsnit 4.3.1.4), værdipapirhandel og forsikringsdistributører (se afsnit 4.3.2.), som er reguleret i selvstændige bekendtgørelser.

³⁵ Bestemmelserne i § 3 om god markedsføringsskik, i § 4 om god erhvervsskik, § 9 om former for handelspraksis og § 14 om oplysningsforpligtelser vedr. priser mv. er ikke gældende for finansielle virksomheder, i det omfang, der af erhvervsministeren er udstedt særlige regler herom. Bestemmelserne om faktureringspligt for regningsarbejde i § 15 og reglerne om gebyrer i § 16 finder heller ikke anvendelse for finansielle virksomheder.

et godt grundlag for at træffe sine valg og kunne tage aktivt stilling til de ydelser, som forbrugeren bliver tilbudt.

Rådgivningen skal ske ud fra forbrugers økonomiske og faktiske forhold, og forpligtelsen gælder både ved indgåelsen af en aftale og under det løbende aftaleforhold. Den ydede rådgivning skal tilgodese forbrugers interesse og samtidig give forbrugeren et godt beslutningsgrundlag, hvorfor rådgivningen skal være relevant, retvisende og fyldestgørende. Rådgivningen skal endvidere til hver en tid opfylde den professionelle standard, som er gældende på det pågældende rådgivningsområde.

En finansiel virksomhed er derimod ikke forpligtet til at yde rådgivning om sanering af økonomien for kunder, der har økonomiske problemer.

Hvis den finansielle virksomhed eller den person, der yder rådgivningen, har en særlig interesse, for eksempel i at få forbrugeren til at vælge et bestemt produkt, skal dette oplyses. Kravet sigter mod at skabe transparens om de situationer, hvor der kan opleves at være en modsætning mellem kundens interesse i rådgivningssituationen og den finansielle virksomheds interesse i at sælge sine produkter. Den, der yder rådgivningen, skal desuden oplyse, at vedkommende ikke yder uafhængig rådgivning og kun yder rådgivning om de produkter, som virksomheden sælger³⁶.

Et pengeinstitut skal give forbrugeren tilstrækkelig information om egne produkter og ydelser, herunder om forskelle i priser og vilkår for alternative produkter, der kan dække forbrugers behov. For lån skal der oplyses om de årlige omkostninger i procent (ÅOP) på rådgivningstidspunktet.

Hvis den rente eller andre omkostninger, der er knyttet til et produkt, kan variere fra kunde til kunde, skal forbrugeren have dette at vide, inden aftalen bliver indgået, og hvis forbrugeren spørger hertil, skal pengeinstituttet endvidere oplyse om, hvilke forhold hos vedkommende der kan være bestemmende for dennes indplacering inden for den givne prisdifferentiering. Dette skal forbedre forbrugers mulighed for at forhandle om renten og andre omkostninger.

Pengeinstituttet skal også på baggrund af sit generelle markedskendskab informere forbrugeren om relevante produkttyper på markedet. Informationen skal dog ikke indeholde nærmere oplysninger om konkurrerende produkter eller konkrete priser, idet pengeinstitutterne ikke er forpligtet til at kende og dermed kunne rådgive om konkurrenternes produkter. Med informationen bliver forbrugeren imidlertid bekendt med, at der kan være anledning til at undersøge andre udbydernes produkter, der i højere grad imødekommer forbrugers ønske og behov.

Det følger endvidere af § 16 a, at et penge- eller realkreditinstitut ikke må stille krav om erhvervelse af ejerandele i instituttet selv eller i et selskab, der er koncernforbundet med det pågældende institut som betingelse for at indgå en låneaftale³⁷.

4.5 RETTEN TIL EN KONTO

En forbruger har som alt overvejende hovedregel ret til at få en basal indlånskonto i et pengeinstitut, der kan fungere som vedkommendes NemKonto. En basal indlånskonto skal

³⁶ Reglerne herom blev indført på baggrund af anbefalinger i Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens rapport "Konkurrencen på bankmarkedet for privatkunder" fra 2013.

³⁷ Dette gælder dog, jf. § 16 a, stk. 2, ikke anvendelse for krav om erhvervelse af andelskapital i en andelskasse under forudsætning af, at kravet fremgår af andelskassens vedtægter, og at der højst stilles krav om erhvervelse af andelskapital svarende til 5 % af hovedstolen, dog højst 30.000 kr. pr. forbruger og højst 100.000 kr. pr. erhvervsdrivende.

tilbydes vederlagsfrit eller til et årligt gebyr på maksimalt på 180 kr. Det følger af god skik-bekendtgørelsen.

En forbruger kan til enhver tid skifte pengeinstitut og kræve, at det nye institut flytter dennes basale indlånskonto fra det tidligere institut til det nye.

Bekendtgørelsen forpligter ikke pengeinstitutter til at tilbyde erhvervsdrivende en erhvervs-konto.

På EU-niveau har man ligeledes indført regler, som skal skabe et fundament for større gennemsigtighed og mobilitet for forbrugerne på markedet for betalingskonti og dermed styrke konkurrenceintensiteten. Lov om betalingskonti udspringer af fælles europæiske regler om adgang til betalingskonti, sammenlignelighed af gebyrer i forbindelse med beta-lingskonti og flytning af betalingskonti (betalingskontodirektivet³⁸). Loven skal skabe et fun-dament for større gennemsigtighed og mobilitet for forbrugerne på markedet for betalings-konti og dermed styrke konkurrenceintensiteten.

En forbruger skal i forbindelse med indgåelse af en aftale om en betalingskonto have ud-leveret et gebyroplysningsdokument med information om gebyrer for kontoen og en række repræsentative tjenesteydelser knyttet til kontoen. Dokumentets indhold og udseende er fastlagt i en forordning. Dokumentet skal også være let tilgængeligt på pengeinstituttets hjemmeside.

Når der er indgået en aftale, skal pengeinstituttet sende forbrugeren en årlig gebyroversigt over samtlige påløbne gebyrer og rentesatsen på de tjenesteydelser, der er knyttet til be-talingskontoen, for eksempel en kreditfacilitet. Dette sikrer forbrugeren et overblik over for-brugerens brug af betalingskontoen.

For at fremme mobiliteten på pengeinstitutområdet er der i medfør af loven også udstedt regler om flytning af betalingskonti i bekendtgørelse om flytning af betalingskonti eller be-talingsordrer³⁹. Det følger af bekendtgørelsen, at flytning af en betalingskonto som eksem-pelvis en NemKonto skal være gennemført senest 12 bankdage efter, at forbrugeren har givet sit samtykke til flytningen. Reglerne pålægger de to pengeinstitutter at samarbejde om at flytte stående betalingsaftaler, for eksempel aftaler om Betalingservice og andre faste betalinger, fra den gamle konto til den nye. Bekendtgørelsen foreskriver samtidig, at der kun må opkræves et rimeligt gebyr for en flytning, og at visse ydelser i forbindelse med flytningen skal være vederlagsfrie. Alt i alt sikrer reglerne, at det er let og billigt for en for-bruger at flytte sine betalingskonti fra et pengeinstitut til et andet.

Reglerne i bekendtgørelsen omfatter derimod ikke flytning af andre bankprodukter som for eksempel flytning af et værdipapirdepot eller lån. Ved flytning af realkreditlån og realkredit-lignende lån findes der særlige regler, som begrænser kreditgiverens mulighed for at op-kræve gebyrer. Se herom nedenfor i afsnit 4.7.

Ved en flytning af bankkonti og betalingskort får forbrugeren nye kontonumre og betalings-kort, fordi disse entydigt knytter forbrugeren til det enkelte pengeinstitut ved et registre-ringsnummer, som er en del af kontonummeret. Derfor er der ligeledes et sikkerhedsmæs-sigt aspekt i, at man hurtigt kan spærre betalingskortet og kontoen i tilfælde af svindel.

³⁸ Parlamentets og Rådets direktiv 2014/92/EU af 23. juli 2014 om sammenlignelighed af gebyrer i forbindelse med betalings-konti, flytning af betalingskonti og adgang til betalingskonti med basale funktioner.

³⁹ Bekendtgørelse nr. 1761 af 1. september 2021 om flytning af betalingskonti eller betalingsordrer.

Endelig indeholder loven regler, der giver alle borgere ret til en basal betalingskonto i et pengeinstitut mod betaling af et rimeligt gebyr.

Reglerne om en basal betalingskonto suppleres af prissammenligningsdatabasen www.basalbetalingskonto.dk. Databasen styrker gennemsigtigheden og øger dermed forbrugeren mulighed for at træffe aktive valg.

Både reglerne om retten til en basal indlånskonto og en basal betalingskonto giver derimod ikke erhvervsdrivende ret til en bankkonto.⁴⁰

4.6 RENTER OG GEBYRER

4.6.1 REGULERING AF RENTER OG GEBYRER

Lov om forbrugslånsvirksomheder medfører, at virksomheder, der udbyder forbrugslån til forbrugere, skal have en tilladelse hos Finanstilsynet. Dette gælder dog ikke finansielle virksomheder. Virksomheder omfattet af loven betegnes som forbrugslånsvirksomheder.

Loven omfatter både virksomheder, der yder forbrugslån til køb af varer og tjenesteydelser hos andre virksomheder, og virksomheder, der yder lån, som udbetales kontant til forbrugeren. Såfremt en virksomhed, der sælger varer og tjenesteydelser, tilbyder en forbruger kredit, vil virksomheden kun være omfattet af loven, hvis ydelse af kredit udgør et selvstændigt forretningsområde i virksomheden. Det medfører, at for eksempel en detailhandler, der i enkeltstående tilfælde tilbyder en kunde at købe en vare på kredit, ikke er vil være omfattet af tilladelseskravet.

For at kunne opnå en tilladelse som forbrugslånsvirksomhed er det en betingelse, at virksomhedens bestyrelse og direktion eller den ledelsesansvarlige opfylder krav til egnethed og hæderlighed. Virksomheden skal endvidere have forretningsgange for efterlevelse af regler om god skik, kreditværdighedsvurdering og identifikation af målgrupper.

Loven indeholder et krav om, at forbrugslånsvirksomheder skal foretage en kreditværdighedsvurdering. Bestemmelsen supplerer kreditaftalelovens regler herom. En kreditværdighedsvurdering skal sikre, at den enkelte forbruger kun optager lån, som de er i stand til at tilbagebetale.

Lov om forbrugslånsvirksomheder indeholder endelig et forbud mod forbrugslån, der har en årlig omkostning i procent (ÅOP) på over 35 procent, og som ikke er en boligkreditaftale. Reglerne om et ÅOP-loft suppleres af et omkostningsloft, så en forbruger maksimalt skal betale det dobbelte af lånet tilbage i renter, gebyrer og afdrag samlet set.⁴¹

⁴⁰ Finans Danmark udsendte i 2017 en henstilling til deres medlemmer om, at medlemmer skal tilbyde en erhvervskonto til alle, medmindre enkelte undtagelser gør sig gældende. Finans Danmark indskærpede i sommeren 2020 over for dets medlemmer, at henstillingen skal følges. Finans Danmark har endvidere i samarbejde med Dansk Erhverv, Dansk Industri, FSR-danske revisorer og SMVdanmark udarbejdet guiden "Sådan opretter du en erhvervskonto", der blev udgivet den 6. juli 2021. Hensigten er at give en række gode råd til, hvordan erhvervsdrivende bedst muligt kan forberede oprettelsen af en erhvervs-konto i et dansk pengeinstitut. Regeringen har i februar 2022 sammen med SF taget initiativ til at indføre en lignende ret til erhvervsdrivende, som der i dag gælder for forbrugerne.

⁴¹ I forbindelse med indførelse af ÅOP- og omkostningsloftet i 2020 blev der ligeledes indført et markedsføringsforbud i markedsføringslovens § 11 a, hvorefter en forbrugslånsvirksomhed, som udbyder kreditaftaler til forbrugere med årlige omkostninger (ÅOP) på 25 procent eller derover, som udgangspunkt ikke må markedsføre nogen former for forbrugerkreditaftaler uanset aftalernes ÅOP. Endvidere blev der i markedsføringslovens § 11 b indført et forbud mod enhver markedsføring af forbrugerkreditaftaler og forbrugslånsvirksomheder i forbindelse med markedsføring af spil eller spiludbydere, med visse undtagelser.

4.6.2 OPLYSNING OM RENTER OG GEBYRER

Pengeinstitutter skal skilte med rentesatser og gebyrer på instituttets hjemmeside.⁴²

Formålet med reglerne er at sikre prisgennemsigtigheden på markedet ved at gøre det muligt for forbrugerne at sammenligne priser på bankprodukter uden at skulle tage kontakt til det enkelte pengeinstitut. Forbrugerne sættes dermed i stand til at undersøge markedet med henblik på at finde det institut, der udbyder det bedste og billigste produkt for den enkelte forbruger og dermed foretage et aktivt valg.

Der skal skiltes med rentesatser og eventuelt særlige betingelser for de mest almindeligt forekommende indlånskonti samt gebyrer og kurser ved køb og salg af valuta. Der skal endvidere skiltes med ÅOP (årlige omkostninger i procent) for de mest almindeligt forekommende lånetyper med anvendelse af ensartede forudsætninger, så det er let at sammenligne priserne på tværs af institutterne. Hvis pengeinstituttet yder organiseret rabat, skal det også oplyses.

Skiltningsreglerne gør det også muligt for sammenligningstjenester at indhente prisinformationer på en lettilgængelig måde for derved at udvikle tjenester, der kan gøre det lettere for forbrugerne at sammenligne institutternes priser og produkter, hvilket også kan være til gavn for konkurrencen på de finansielle markeder.

4.7 BOLIGLÅNET ER DET STØRSTE FINANSIELLE PRODUKT FOR MANGE DANSKERE

Da boliglån er det vigtigste finansielle produkt for de fleste danskere og har afgørende betydning for deres økonomi, er der fastsat særlige regler om den vejledning og information, forbrugerne skal have, når de indgår aftaler om boliglån. Der er desuden fastsat regler om aftalevilkår for ændring i rente og andre omkostninger til ugunst for forbrugeren samt varsling af sådanne ændringer.

Bekendtgørelse om god skik for boligkredit⁴³ implementerer sammen med visse regler i kreditaftaleloven de forbrugerbeskyttende regler i boligkreditdirektivet⁴⁴.

Bekendtgørelsen foreskriver blandt andet som noget relativt nyt og som en opfølgning på Konkurrencerådets realkreditanalyse fra 2017, at kunden skal have udleveret et "simpelt låneoverblik", som er et to-siddet dokument med de fem væsentligste prisoplysninger. I forlængelse heraf har forbrugeren også krav på vejledning om den foreslåede boligkredit-aftale samt om eventuelle accessoriske tjenesteydelser, sådan at forbrugeren kan vurdere, om det foreslåede produkt passer til dennes behov og finansielle situation. Denne vejledning skal blandt andet omfatte de væsentlige karakteristika ved det foreslåede produkt og konsekvenserne for forbrugeren.

En boligkreditgiver skal foretage en grundig kreditværdighedsvurdering. En boligkreditgiver må alene indgå en boligkreditaftale med en låntager, hvis resultatet af kreditværdigheds-vurderingen sandsynliggør, at låntageren kan overholde boligkreditaftalen.

⁴² Dette følger af bekendtgørelse nr. 147 af 25. februar 2020 om information til forbrugere om priser mv. i pengeinstitutter.

⁴³ Bekendtgørelse nr. 752 af 23. april 2021 om god skik for boligkredit.

⁴⁴ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/17/EU af 4. februar 2014 om forbrugerkreditaftaler i forbindelse med fast ejendom til beboelse og om ændring af direktiv 2008/48/EF og 2013/36/EU og forordning (EU) nr. 1093/2010.

Lånetilbud for realkreditlån og realkreditlignende lån skal angive de kategorier af omkostninger, som boligkreditgiveren dækker ved opkrævning af bidrag, rentetillæg og øvrige gebyrer for boligkreditgiverens samlede portefølje af realkreditlån eller realkreditlignende lån. Lånetilbuddet skal også angive, hvor stor en andel hver kategori af omkostninger udgør af de samlede omkostninger for boligkreditgiverens samlede portefølje af realkreditlån eller realkreditlignende lån.

En boligkreditgiver må endvidere ikke stille krav til låntager om erhvervelse af ejerandele i virksomheden selv eller i et selskab, der er koncernforbundet med den pågældende virksomhed som betingelse for at indgå en boligkreditaftale.

Hvis en boligkreditformidler formidler en låneaftale, så skal formidleren inden påbegyndelse af sin virksomhed give oplysning om størrelsen af eventuelle provisioner eller andre ydelser, som en boligkreditformidler eller dennes medarbejder modtager i forbindelse med udførelse af tjenesten, og som er relevante og kendte.

Modtager en ikke-bunden boligkreditformidler⁴⁵ provision fra en eller flere boligkreditgivere, skal denne på låntagerens anmodning oplyse, hvor meget den provision varierer, som de forskellige kreditgivere, der tilbyder boligkreditaftaler til låntageren, skal betale. Låntageren skal informeres om sin ret til at anmode om sådanne oplysninger.

Hvis en boligkreditformidler opkræver et gebyr fra låntageren og herudover modtager provision fra en boligkreditgiver eller tredjemand, skal boligkreditformidleren oplyse låntageren om, i hvilket omfang provisionen enten helt eller delvis modregnes i gebyret.

Ændring af priser på boliglån

Lov om finansiel virksomhed fastsætter regler om varsling af rente- og bidragsstigninger og information af forbrugerne i forbindelse med en ændring af renter, gebyrer, bidrag eller andet vederlag for realkreditlån eller realkreditlignende lån⁴⁶. For øvrige boliglån gælder varslingsreglerne i bekendtgørelse om god skik for boligkredit.

Ændringer i rente, gebyrer, bidrag eller andet vederlag til ugunst for forbrugeren skal varsles med en frist på 6 måneder og indeholde en begrundelse for ændringen. Begrundelsen skal angive forhold, der har udløst ændringen, og en henvisning til de dele af aftalegrundlaget, der indeholder hjemmelen til at gennemføre ændringen. Begrundelsen skal endvidere indeholde oplysning om de væsentligste forhold, der har haft betydning for ændringens omfang, og disse forholds skønnede andel af den samlede stigning.

Ved ændring af renter, bidrag og væsentlige ændringer i andet vederlag eller ved opkrævning af et nyt vederlag skal varslet ske til forbrugeren på papir eller andet varigt medium.

Forbrugeren skal i tillæg hertil også have visse oplysninger, der skal gøre det lettere for forbrugeren at vurdere, om det er hensigtsmæssigt at skifte låneudbydere. Det omfatter for eksempel oplysning om, at der kan findes oplysninger om andre kreditgivere på prisportaler drevet af private udbydere og på prisportalen for boliglån.

⁴⁵ En ikke-bunden boligkreditformidler er en boligkreditformidler, der ikke handler på vegne af og på fuldt og ubetinget ansvar af en eller flere boligkreditgivere, som ikke repræsenterer et flertal af markedet.

⁴⁶ Disse regler blev gennemført på baggrund af anbefalinger i rapporten fra ekspertudvalget om gennemsigtighed og mobilitet på realkreditmarkedet fra 2016. Udvalget bestod af medlemmer indstillet af Realkreditrådet, Realkreditforeningen, Finansrådet, Forbrugerrådet Tænk, DI, uafhængige eksperter samt myndighedsrepræsentanter. Professor Nina Dietz Legind, Syddansk Universitet, var formand for udvalget.

Endvidere må det institut, der har hævet bidraget eller et rentetillæg, ikke opkræve gebyrer for indfrielse i forbindelse med en flytning. Dette gælder dog ikke gebyrer til obligationshandlen, hvor instituttet må opkræve halvdelen af gebyrerne (kurtage og kursskæring) for obligationshandlen, der er nødvendige for indfrielsen. Tilsvarende regler gælder for lån til brug for indfrielse af et realkreditlån eller realkreditlignende lån i tilfælde, hvor forbrugeren har opsagt det pågældende lån som følge af en varslet forhøjelse af bidrag eller rentetillæg.

Endelig skal en boligkreditgiver i hver terminsopkrævning for et realkreditlån med rentetilpasning/refinansiering og et realkreditlignende lån oplyse låntageren om, hvor meget kursskæringen udgør af den rentebetaling, som opkræves.

4.8 DISTRIBUTION AF FORSIKRINGER

Ved pengeinstitutters rådgivning vil det ofte være naturligt at spørge ind til kundens forsikringsforhold. Det kan være i forbindelse med optagelse af lån til køb af fast ejendom, eller ved rådgivning om placering af frie midler, hvor kunden i stedet for investeringer vil kunne oprette en pensionsopsparing.

Forsikringer distribueres både af forsikringselskaber og af forsikringsformidlere. Pengeinstitutter, der distribuerer forsikringer, optræder som forsikringsformidlere.

Lov om forsikringsformidling indeholder blandt andet regler om tilladelse til at udøve forsikringsdistribution som forsikringsformidler. Virksomheder skal have tilladelse af Finanstilsynet til at udøve forsikringsdistribution og genforsikringsdistribution som forsikringsformidler og genforsikringsformidler. Ved forsikringsformidler forstås blandt andet et kreditinstitut eller et investeringsselskab, der mod aflønning indleder eller udøver forsikringsdistributionsvirksomhed. Pengeinstitutter, realkreditinstitutter og investeringsselskaber skal derfor have en tilladelse som forsikringsformidler.

Lov om forsikringsformidling indeholder endvidere betingelserne for, at en forsikringsformidler kan betegne sig som uafhængig forsikringsmægler eller anvende andre betegnelser, der giver indtryk af, at forsikringsformidleren er uafhængig. En uafhængig forsikringsformidler må således for eksempel ikke modtage provision eller anden aflønning fra en forsikringsdistributør i tilknytning til det konkrete kundeforhold, medmindre den modtagne provision fuldt ud videresendes direkte til kunden.

En forbruger, der anvender uafhængig rådgivning om forsikringsprodukter, vil selv skulle afholde udgifterne hertil. Der ikke mulighed for at opnå et fradrag for udgifter hertil⁴⁷.

Bekendtgørelse om god skik for forsikringsdistributører indeholder⁴⁸ en række centrale regler om forbrugerbeskyttelse i forbindelse med distribution af forsikringer. Forsikringsselskaber og forsikringsformidlere kaldes under et for forsikringsdistributører.

Indgåelse af forsikringsaftaler

En forsikringsformidler skal i god tid inden indgåelse af en forsikringsaftale give kunden en række oplysninger. Disse oplysninger omfatter blandt andet formidlerens forhold til forsikringsselskabet, herunder i form af ejerandele, eller pligt til at anvende et bestemt forsikringsselskab. Formidleren skal endvidere give oplysning om, hvilken form for aflønning der modtages i forbindelse med forsikringsaftalen, herunder en eventuel provision.

⁴⁷ Tilsvarende gælder for anden uafhængig finansiel rådgivning.

⁴⁸ Bekendtgørelse nr. 1779 af 6. september 2021 om god skik for forsikringsdistributører.

En forsikringsdistributør skal inden indgåelse af aftalen endvidere give kunden relevante oplysninger om forsikringsproduktet i en form, som er forståelig og tilpasset forsikringsproduktets kompleksitet og den enkelte kundetype, så kunden kan træffe en informeret beslutning. Ved distribution af skadeforsikringsprodukter skal disse oplysninger gives i et standardiseret dokument (IPID). Kravene til indholdet af dette dokument er fastlagt i Kommissionens gennemførelsesforordning om fastsættelse af et standardiseret præsentationsformat for dokumentet med oplysninger om forsikringsproduktet.⁴⁹

En forsikringsdistributør skal inden indgåelse af en forsikringsaftale fastlægge kundens krav og behov på baggrund af kundens egne oplysninger. Alle forsikringsaftaler, der foreslås kunden, skal være i overensstemmelse med kundens forsikringskrav og -behov. En forsikringsdistributør må derfor ikke foreslå en forsikringsaftale til en forbruger, som forbrugeren ikke har behov for.

Ændringer af en forsikringsaftale

Et forsikringssselskab skal senest 30 dage inden forsikringsperiodens udløb varsle enhver væsentlig ændring af forsikringsaftalen, der er til ugunst for forbrugeren. Varslet skal meddeles på papir eller på andet varigt medium. Varslet skal indeholde oplysning om de væsentligste karakteristika ved ændringen samt angive, hvordan forbrugeren kan opsiges forsikringen.

Bestemmelsen fastslår endvidere, at et forsikringssselskab ikke ved anvendelse af varsling af væsentlige ændringer kan udvide den eksisterende forsikringsaftale med tilvalgsdækninger. Sådanne aftaler kan kun indgås ved en ny aftale med forbrugeren.

4.9 INVESTERINGER FORDRER BESKYTTELSE

4.9.1 OPLYSNINGER TIL INVESTORERNE

På værdipapirhandelsområdet er der på baggrund af direktivet om værdipapirhandel (MiFID II) og de supplerende level 2-retsakter⁵⁰ fastsat en lang række regler, der skal sikre detailinvestorer og dermed forbrugere information og rådgivning samt regler, der skal skabe gennemsigtighed om omkostningerne ved værdipapirhandler. Endvidere har branchen og de forbrugerbeskyttende organisationer indgået en aftale om en fælles standard for beregning af omkostninger (ÅOP) og oplysning herom.

Kunden skal have en række oplysninger om alle omkostningerne knyttet til en investerings-service eller et finansielt instrument og om, hvordan disse omkostninger skal betales, herunder omkostninger, der betales indirekte via en tredjepart. Oplysningerne skal sammenfattes på en sådan måde, at kunden får et overblik over de samlede omkostninger og den samlede effekt på afkastet af investeringen, og hvis kunden anmoder om det, skal oplysningerne udspecificeres. Dette skal sætte kunden i stand til at vurdere de enkelte omkostningselementer.

Desuden er der krav om, at der skal udarbejdes særlige oplysningsdokumenter om investeringsforeningsbeviser og andre former for finansielle instrumenter (KID-skema), som blandt andet indeholder oplysninger om de omkostninger, der er knyttet til instrumenterne,

⁴⁹ Kommissionens gennemførelsesforordning (EU) 2017/1469 af 11. august 2017 om fastsættelse af et standardiseret præsentationsformat for dokumentet med oplysninger om forsikringsproduktet.

⁵⁰ Level 2-retsakter er retsakter og gennemførelsesretsakter (vedtaget af EU-kommissionen), der præciserer og angiver detaljerne i bestemmelserne, der er vedtaget på level 1, hvilket enten er forordninger eller direktiver.

og at disse dokumenter skal udleveres til kunden inden en transaktion. Kravene til indholdet af disse oplysningsdokumenter er fastlagt i henholdsvis en forordning⁵¹ og en bekendtgørelse⁵².

Standardiseringen skal sikre, at investoren får relevante oplysninger i en form, der er forståelig og tilpasset investeringsproduktets kompleksitet, risici, omkostninger med videre. En værdipapirhandler, der yder porteføljepleje eller investeringsrådgivning skal gennemføre en egnethedstest, hvor man vurderer, om en værdipapirtransaktion er egnet for kunden set i forhold til dennes økonomiske situation, investeringsønsker og –behov, investeringshorisont og risikoprofil. Dette skal sikre, at kunden ikke foretager transaktioner eller får investeringsydelser, som ikke er hensigtsmæssige for dem.

4.9.2 REGULERING AF PROVISIONER

Reglerne i bekendtgørelse om tredjepartsbetalinger mv.⁵³ er en udmøntning af de fælles-europæiske investorbekyttelsesregler i MiFID II, der blandt andet regulerer provisionsbetalinger. Formålet med reglerne er at øge gennemsigtigheden om omkostninger og mindske de interessekonflikter, som kan opstå i en situation med provisionsbetalinger. Værdipapirhandleren skal blandt andet sammenfatte oplysningerne om omkostninger og gebyrer, så kunden får et overblik over de samlede omkostninger og den samlede effekt på afkastet af investeringen, og hvis kunden anmoder om det, skal oplysningerne udspecificeres. I Danmark og i andre EU-medlemslande er der foretaget en direktivnær implementering af provisionsreglerne MiFID II-reglerne, hvor Holland (og Storbritannien) har bibeholdt et totalforbud mod provisionsbetalinger.⁵⁴

Det følger af bekendtgørelsen, at en værdipapirhandler, der leverer porteføljepleje eller uvildig investeringsrådgivning ikke må modtage og beholde betalinger fra en tredjepart (provisioner). Der er således forbud mod provisioner, når den leverede investeringservice udføres på baggrund af en fuldmagt fra kunden eller er uafhængig. Forbuddet har til formål at undgå den interessekonflikt, som en provisionsbetaling ellers ville medføre i disse særlige situationer.

I de situationer, hvor der ikke gælder et provisionsforbud, gælder der til gengæld krav om kvalitetsforbedrende service. For eksempel skal et pengeinstitut, når det rådgiver og formidler salg af investeringsforeningsbeviser, levere kvalitetsforbedrende services til kunden, hvis pengeinstituttet modtager provision for at formidle beviserne. I de situationer skal pengeinstitutter m.fl. yde en proportional kvalitetsforbedrende service til kunderne for lovligt at kunne modtage eller betale provisioner. Det indebærer, at en kunde, der eksempelvis modtager ikke-uvildig investeringsrådgivning i sit pengeinstitut, løbende skal have leveret en kvalitetsforbedrende service, der er proportional med størrelsen på den løbende provision, som pengeinstituttet modtager fra tredjepart.

En kvalitetsforbedrende service skal være relevant og skabe merværdi for kunden, ligesom der skal være tale om en kvalitetsforbedrende service på et højere niveau eller en ekstra

⁵¹ Kommissionens forordning (EU) nr. 583/2010 af 1. juli 2010 om gennemførelse af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/65/EF for så vidt angår central investorinformation og de betingelser, der skal opfyldes, når central investorinformation eller prospektet udleveres på et andet varigt medium end papir eller via et website.

⁵² Bekendtgørelse nr. 941 af 28. juni 2013 om form og indhold af dokumenter indeholdende væsentlig investorinformation for alternative investeringsfonde.

⁵³ Bekendtgørelse nr. 1678 af 18. november 2020.

⁵⁴ MiFID II og investeringsforeningers betaling af formidlingsprovision (Rapport fra arbejdsgruppen om honorarmodeller – December 2015).

service, som knytter sig til den leverede investeringservice. Det indebærer, at pengeinstituttet ikke kan nøjes med at levere en service, som kunden i forvejen er berettiget til at modtage. Finanstilsynet har fokus på, at pengeinstitutterne ikke blot leverer en sædvanlig ydelse, men noget ekstraordinært, og offentliggjorde i 2019 en temaundersøgelse herom.⁵⁵

En kvalitetsforbedrende service kan bestå i, at pengeinstituttet tilbyder kunden mindst en gang om året at vurdere den fortsatte egnethed af de finansielle instrumenter, som kunden har investeret i eller en anden løbende service, som kan formodes at være af værdi for kunden. En kvalitetsforbedrende service kan også bestå i, at pengeinstituttet giver kunden adgang til en bred vifte af finansielle instrumenter, der ikke udelukkende består af produkter fra pengeinstituttets samarbejdspartnere.

En værdipapirhandler, der modtager eller betaler provisioner til en tredjepart, er underlagt en række oplysningskrav. Det følger af bekendtgørelsen, at en værdipapirhandler forud for leveringen af en investeringservice skal oplyse kunden om eventuelle provisioner, og værdipapirhandleren skal desuden mindst en gang om året, og så længe provisioner modtages eller betales, oplyse dette til kunden. Det gælder blandt andet oplysning om formidlingsprovision, der skal oplyses særskilt

Oplysningskravene i bekendtgørelsen suppleres af artikel 50 i Kommissionens delegerede forordning (EU) 2017/565 af 25. april 2016. Det følger blandt andet af artikel 50, at kunden skal årligt oplyses om alle omkostninger og dertil knyttede gebyrer som en samlet omkostningsoplysning, og at eventuelle provisioner skal angives særskilt.

4.9.3 GODKENDELSE AF NYE PRODUKTER

Der findes regler om produktgodkendelsesprocedurer for både detailbankprodukter⁵⁶, forsikringsprodukter⁵⁷, finansielle instrumenter og strukturerede indlån⁵⁸.

Reglerne har til formål at sikre, at hensynet til forbrugerne har en central placering ved udarbejdelsen af et finansielt produkt.

Finansielle virksomheder skal derfor udarbejde en forretningsgang for udviklingen af finansielle produkter, der sikrer, at der tages hensyn til kundernes mål, interesser og karakteristika, ligesom processen skal beskrive, hvem i organisationen der skal godkende det udviklede produkt.

Processen for produktgodkendelse skal sikre, at der foretages en afgrænsning af den målgruppe, som produktet er egnet til. Produktet må herefter som udgangspunkt ikke sælges uden for målgruppen, fordi produktet må antages ikke at være egnet for kunder uden for målgruppen. Overtrædelser heraf vil kunne medføre et påbud fra Finanstilsynet om kun at sælge produkter til målgruppen.

Finansielle produkter skal testes, inden de udbydes, så producenten er klar over, hvordan produktet fungerer ved forskellige scenarier. Testen skal sikre, at produktet i sin levetid lever op til de identificerede behov, karakteristika og mål hos målgruppen.

⁵⁵ Finanstilsynet (2019). Temaundersøgelse om kvalitetsforbedrende service.

⁵⁶ Bekendtgørelse nr. 1645 af 18. december 2021 om produktgodkendelsesprocedurer for detailbankprodukter.

⁵⁷ Kommissionens delegerede forordning (EU) 2017/2358 af 21. september 2017 om supplerende regler til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2016/97 for så vidt angår krav til produkttilsyn og styring for forsikringselskaber og forsikringsdistributører.

⁵⁸ Bekendtgørelse nr. 922 af 29. juni 2017 om produktgodkendelsesprocedurer.

Herudover skal producenten af et finansielt produkt løbende overvåge de produkter, som de har markedsført, for at kunne vurdere, om der er behov for at revidere deres produkter. Såfremt der viser sig at være et behov for at revidere produktet, kan producenten være forpligtet til at orientere køberne af produktet herom.

Producenter af finansielle produkter skal endvidere vælge et distributionsnet, som er hensigtsmæssigt i forhold til produktets målgruppe.

På investorbeskyttelsesområdet er UCITS og alternative investeringsfonde ikke omfattet af bekendtgørelsens krav, da man på EU-niveau ikke har fundet anledning til at underlægge produktudviklerne af investeringsfonde de samme krav. Disse produkter er dog omfattet af de almindelige regler om god skik. Det vil kunne være i strid med reglerne om god skik at sælge produkter til kunder, som ikke vil kunne gøre brug af dette.

Overtrædelse af regler om produktgodkendelse kan sanktioneres med et påbud. Kunder, der har købt et produkt uden at høre til målgruppen vil kunne få erstatning, hvis de almindelige erstatningsretlige betingelser er opfyldt.

4.9.4 ALTERNATIVE INVESTERINGER

Detailinvestorbeskyttelsen er reguleret i MiFID II-direktivet med tilhørende forordning og fastlægger rammerne for detailinvestorbeskyttelsen på EU-niveau, når værdipapirhandlere sælger produkter til eller rådgiver detailkunder om produkter. Pengeinstitutter og fondsmæglerselskaber er underlagt disse regler ved salg af produkter til detailinvestorer.

En alternativ investeringsfond kan investere i alle aktiver som for eksempel finansielle instrumenter, fast ejendom, skove, sol- og vindanlæg, vin, biler med mere. Regelsættet gælder imidlertid ikke for forvaltere af alternative investeringsfonde, når de distribuerer egne forvaltede fonde til detailinvestorer. Det skyldes, at andele i alternative investeringsfonde som udgangspunkt ikke må markedsføres over for detailinvestorer i Danmark. Finanstilsynet har dog mulighed for at meddele en tilladelse til, at en forvalter med tilladelse kan markedsføre en alternativ investeringsfond overfor detailinvestorer. Det er endvidere muligt for en registreret forvalter og en forvalter med tilladelse at markedsføre fonde over for investorer, der forpligter sig til at investere mindst 100.000 euro og skriftligt erklærer sig at være bekendt med de risici, der er forbundet med den påtænkte investering (såkaldte semi-professionelle investorer).

I begge tilfælde er der ikke krav om, at forvalteren skal iagttage særlige investorbeskyttelsesregler, herunder leve op til MiFID-investorbeskyttelsesregler. Det betyder, at investorbeskyttelsen er markant svagere, end hvis andele i en alternativ investeringsfond blev solgt gennem et pengeinstitut. En detailinvestor, der investerer i en alternativ investeringsfond får eksempelvis ikke foretaget en egnethedstest inden investeringen, hvilket ville have givet detailinvestoren et bedre grundlag at træffe investeringsbeslutningen på.

Konsekvensen er, at når en detailinvestor henholdsvis en semi-professionel investor investerer direkte i en alternativ investeringsfond, modtager investorerne ikke den samme investorbeskyttelse, som når en detailinvestor investerer indirekte via en tredjepart.

4.9.5 AFLØNNING MÅ IKKE AFHÆNGE AF SALGSMÅL

Det primære formål med reglerne om aflønning i finansielle virksomheder er at sikre, at virksomhedens aflønning er i overensstemmelse med og fremmer en sund og effektiv risikostyring. Det opnås blandt andet ved at begrænse brugen af variabel aflønning for ledelsen samt ved en række restriktioner på udbetalingen af variabel løn.

Det følger dog også af lov om finansiel virksomhed, at penge- og realkreditinstitutter skal sikre, at aflønningen af deres ansatte ikke er i strid med instituttets forpligtelser i medfør af reglerne om god skik. Bestemmelsen er et udtryk for et ønske om at sikre en klar sammenhæng mellem lovens regler om forbrugerbeskyttelse og reglerne om aflønning af de ansatte, der i praksis kommer i situationer, hvor der er behov for at sikre, at de varetager forbrugernes interesser. Derudover skal institutternes lønpolitik indeholde foranstaltninger til at undgå interessekonflikter, og aflønningen af de ansatte må ikke afhænge af salgsmål, for eksempel i forhold til antallet af imødekomne ansøgninger om boligkredit.

Formålet med bestemmelserne er at sikre, at der også indgår et forbrugerbeskyttelseshensyn ved aflønning af ansatte i penge- og realkreditinstitutter, der rådgiver samt yder eller bevilger kredit mod pant i fast ejendom til forbrugere. Det følger af bestemmelserne, at en aflønningsstruktur, der giver mulighed for at opnå variable løndelev baseret på rådgivning eller salg til forbrugere, ikke kan være i overensstemmelse med en forsvarlig interessekonfliktpolitik.

4.9.6 VARETAGELSE AF INVESTORS INTERESSER

Strukturen på investeringsforeningsområdet er kendetegnet ved, at bestyrelsen for investeringsforeningen har udpeget et investeringsforvaltningsselskab til at varetage den daglige drift, og dermed fungerer investeringsforvaltningsselskabets direktør samtidig som foreningens direktør. En investeringsforening kaldes også en dansk UCITS, hvor UCITS er fællesbetegnelsen for investeringsforeninger, SIKAV'er og værdipapirfonde.

Foreningen har endvidere typisk indgået aftale med en porteføljeformaler, depotselskab og distributører. De nævnte parter, som investeringsforeningens bestyrelse har delegeret opgaver til, er i mange tilfælde en aktør, som foreningen har tætte forretningsmæssige bånd til. I mange tilfælde ejes investeringsforvaltningsselskabet af det pengeinstitut, der varetager opgaverne som porteføljeformaler, distributør og depotselskab for foreningen.

Konstruktionen beskrevet ovenfor indebærer en række iboende interessekonflikter, som risikerer at tilsidesætte varetagelsen af investorenes interesse. Der er i lovgivningen for finansielle virksomheder fastsat generelle krav til virksomhedernes ledelse og governance. Der er imidlertid kun få krav, der adresserer de iboende interessekonflikter, og det forhold at et investeringsforvaltningsselskab og en investeringsforenings bestyrelse skal handle uafhængigt og udelukkende i investorenes interesse. Disse krav beskrives i det følgende.

I forbindelse med at pengeinstitutter fik mulighed for at eje investeringsforvaltningsselskaber, der administrerer en eller flere investeringsforeninger, som pengeinstituttet er depotselskab forblev der indført såkaldte værneregler i lov om finansiel virksomhed og i lov om investeringsforeninger mv., der begrænsede den personkreds, der kunne være medlem af investeringsforvaltningsselskabets og investeringsforeningens bestyrelse.

Hensigten med begrænsningen i, hvem der kunne sidde i bestyrelsen for et investeringsforvaltningsselskab var at begrænse interessekonflikter som følge af, at foreningen køber sine serviceydelser (investeringsrådgivning, porteføljepleje, køb og salg af finansielle instrumenter og markedsføring (salg af andele) hos depotselskabet. Investeringsforeningernes overskud bliver formindsket af de omkostninger, som foreningerne skal betale til sine samarbejdspartnere, der naturligt har en interesse i at opnå så høje indtægter som muligt, uden at det går ud over produktets konkurrenceevne.

Hensigten med begrænsningen i, hvem der kunne sidde i bestyrelsen for en investeringsforening var at understrege, at en forenings bestyrelse alene skal varetage foreningens interesse.

Værnsreglen vedrørende investeringsforvaltningsselskaber blev ophævet i 2012. Det indebærer, at bestyrelsesmedlemmerne i et investeringsforvaltningsselskab kan bestå af ledelsen og ansatte i det pengeinstitut, der ejer investeringsforvaltningsselskabet, og som samtidig leverer en række ydelser til foreningen.

Værnsreglen vedrørende investeringsforeninger er senere blevet lempet, så et mindretal af en forenings bestyrelse kan være medlem af bestyrelsen for investeringsforvaltningsselskabet, jf. § 47, stk. 6, i lov om investeringsforeninger mv.

Finanstilsynet har gennem flere år haft fokus på og indskærpet, at bestyrelsen alene skal varetage investorenes interesse. Herunder har Finanstilsynet med best practice initiativer opfordret branchen til mere selvregulerende adfærd, men den ønskede effekt er ikke slået igennem.

Investeringsforeninger og SIKAV'er er selvstændige juridiske enheder med egne bestyrelser, der skal varetage investorenes interesser. Herunder skal bestyrelserne sørge for, at der alene indgås aftaler med andre parter, der er i investorenes interesser. Værdipapirfonde er ikke selvstændige juridiske enheder, men alene selvstændige økonomiske enheder. De oprettes af investeringsforvaltningsselskabet, og det er investeringsforvaltningsselskabets direktør og bestyrelse, der skal varetage værdipapirfondens og investorenes interesser.

For værdipapirfonde er der således ikke et ekstra beskyttelseslag i form af en selvstændig bestyrelse, der alene skal varetage værdipapirfondens investorers interesser ved forhandling om indgåelse af aftaler om porteføljepleje, distribution med videre på værdipapirfonden og dens investorers vegne.

4.10 HÅNDHÆVELSE AF REGLER OM INVESTOR- OG FORBRUGERBESKYTTELSE

Finanstilsynet er tilsynsmyndighed i forhold til den finansielle lovgivning. Hertil kommer, at Forbrugerombudsmanden har mulighed for at anlægge sager vedrørende handlinger, der strider mod redelig forretningsskik og god praksis.

Finansielle virksomheder er forpligtet til at have en klageansvarlig, som forbrugerne kan klage til. Disse regler understreger de finansielle virksomheders ansvar for at overvåge efterlevelsen af den finansielle lovgivning. Disse regler beskrives derfor også i dette afsnit om håndhævelse af regler om investor- og forbrugerbeskyttelse.

4.10.1 KLAGEANSVARLIGE I FINANSIELLE VIRKSOMHEDER

Finansielle virksomheder skal udpege en klageansvarlig efter bekendtgørelse om den klageansvarlige og finansielle virksomheders håndtering af klager⁵⁹. Den klageansvarlige er en person eller organisatorisk enhed, der er ansvarlig for klagebehandlingen i virksomheden.

Finansielle virksomheder skal udarbejde en forretningsgang for håndtering af klager.

Forretningsgangen for håndtering af klager skal angive virksomhedens procedure for klagehåndtering og virksomhedens klagevejledningspligt. Forretningsgangen for håndtering

⁵⁹ Bekendtgørelse nr. 1219 af 20. november 2019 om den klageansvarlige og finansielle virksomheders håndtering af klager.

af klager skal sikre, at alle klager behandles sagligt, og at modtagelsen af en klage anerkendes inden for tre arbejdsdage. Forretningsgangen for håndtering af klager skal også sikre, at klager bliver behandlet inden for rimelig tid. Der er derfor ikke en særlig frist for behandling af en klage hos den klageansvarlige.

En virksomhed skal på hjemmesiden oplyse, hvem der er virksomhedens klageansvarlige, og hvor og hvordan man kan rette henvendelse til den klageansvarlige. Virksomheden skal endvidere vejlede deres kunder om adgangen til at klage til virksomhedens klageansvarlige, når omstændighederne tilsiger dette.

4.10.2 FINANSTILSYNETS HÅNDHÆVELSE

Finanstilsynets tilsyn med reglerne om investor- og forbrugerbeskyttelse er et risikobaseret tilsyn. Det betyder, at Finanstilsynet løbende vurderer, hvilke problemstillinger Finanstilsynet tager op til nærmere undersøgelse.

Finanstilsynet kan gennemføre sit tilsyn gennem inspektioner, herunder ved at virksomheden indsender materiale til Finanstilsynet. Visse af de forbrugerbeskyttende regler på forbrugerområdet er strafbelagt. Dette gør sig gældende for regler, der er tilstrækkeligt præcist formuleret. Den generelle norm for god skik, for eksempel generalklausulen i lov om finansiel virksomhed, er derimod ikke strafbelagt. Det skyldes, at kun lovbestemmelser, hvor gerningsindholdet er tilstrækkeligt præcist beskrevet, bør efter dansk rets almindelige principper strafbelægges for at gøre det muligt for den enkelte borger eller virksomhed at forstå deres retsstilling, og navnlig hvad den enkelte bør foretage eller undlade for at undgå strafansvar.

Det er derfor ikke forbundet med strafansvar, hvis en finansiel virksomhed rejser økonomiske krav over for sine kunder, der ikke er retskraftige, fordi denne regel udledes af generalklausulen om god skik.

Bestemmelser, der ikke er strafbelagte på forbrugerområdet, håndhæves af Finanstilsynet ved anvendelse af påbud eller påtaler.

Et påbud er en afgørelse, der pålægger en virksomhed en bestemt adfærd eller handling fremover. Det kan både være, fordi en virksomhed handler på en lovstridig måde, som Finanstilsynet påbyder dem at ophøre med, eller fordi virksomheden undlader at handle, hvor handling er påkrævet efter lovgivningen.

Finanstilsynet har mulighed for at give påbud om berigtigelse af forhold, der er i strid med blandt andet generalklausulen om god skik lov om finansiel virksomhed. Overtrædelse af et påbud straffes med bøde. En berigtigelse kan for eksempel ske ved, at virksomheden skal orientere kunderne om, at virksomheden har haft et aftalevilkår, der var i strid med god skik. Det vil være op til virksomheden selv at fastlægge det nærmere indhold af en sådan berigtigelse.

En påtale anvendes derimod i forbindelse med en konstateret lovovertrædelse, der ikke længere består.

Ved overtrædelse af strafbelagte bestemmelser kan Finanstilsynet anmelde forhold til politiet, hvorefter sagen behandles i det strafferetlige system.

Ved fastsættelse af bødestørrelse anvendes en bødemodel, hvor de finansielle virksomheder opdeles i fem kategorier efter deres økonomiske størrelse. For hver kategori er der

tre overordnede bødeniveauer: 1) et særligt lavt bødeniveau for bagatelagte overtrædelser, 2) et skærpet bødeniveau for særligt grove overtrædelser og 3) et generelt bødeniveau, som favner de resterende overtrædelser.

Ovenstående model blev indført på baggrund af anbefalinger fra Udvalget om bødesanktioner på det finansielle område, hvor der også skete en væsentlig forhøjelse af bødeniveauet for overtrædelser af den finansielle lovgivning.⁶⁰

Endvidere er Udvalget om skærpet ansvarsvurdering af ledelse af finansielle virksomheder kommet med anbefalinger om, hvordan man kan skabe større klarhed over det strafferetlige ansvar ved grove ledelsessvigt mhp. at sikre, at ledelsen i finansielle virksomheder kan holdes strafferetligt ansvarlige.⁶¹

Finanstilsynet har ikke kompetence til at afgøre konkrete, individuelle klager over en finansiell virksomhed. Finanstilsynet kan således ikke behandle konkrete tvister og i den forbindelse træffe afgørelse om erstatning med videre. Individuelle klager indgår dog i Finanstilsynets prioritering af, hvilke sager tilsynet tager op til nærmere undersøgelse.

Finanstilsynets tilsyn suppleres af Finanstilsynets informationsindsats. Finanstilsynet er således forpligtet til at fremme den offentlige information på det finansielle område. Denne informationsindsats gennemføres blandt andet ved, at Finanstilsynet driver hjemmesiden raadtilpenge.dk, ligesom Finanstilsynet er til stede på Facebook og Instagram. Finanstilsynet driver endvidere portalen Tjek Boliglån, hvor forbrugerne kan sammenligne priser på boliglån.

4.10.3 CIVILRETLIGE KONSEKVENSER

Overtrædelse af den finansielle forbrugerlovgivning, jf. ovenstående, kan have civilretlige konsekvenser, som vil kunne påses ved indbringelse af en sag for et ankenævn eller for domstolene.

Det fremgår af lov om finansiell virksomhed, at handlinger i strid med regler fastsat i medfør af hjemlen til at udstede regler om god skik pådrager erstatningsansvar i overensstemmelse med dansk rets almindelige regler. Som eksempel på en overtrædelse af reglerne om god skik, der kan medføre erstatningsansvar, kan nævnes en overtrædelse af reglerne om gennemførelse af en egnethedstest i forbindelse med investeringsrådgivning. Overtrædelsen medfører dog kun et erstatningsansvar, hvis de almindelige betingelser for at ifalde erstatningsansvar er opfyldt, for eksempel at der foreligger et tab, og at der er årsagssammenhæng mellem tabet og den skadeforholdendes adfærd.

Det følger endvidere af lov om finansiell virksomhed, at et penge- og realkreditinstitut kun kan gøre en ændring af renter, gebyrer, bidrag eller andet vederlag gældende, hvis instituttet har iagttaget de særlige regler om varsling for realkreditlån og realkreditlignende lån. Ellers er ændringen af renter med videre ugyldig. Reglerne om varsling er gennemgået i afsnit 4.7.

⁶⁰ Se mere herom i Betænkning nr. 1561, Betænkning om bødesanktioner på det finansielle område (Erhvervs- og Vækstministeriet, 2016).

⁶¹ Se mere herom i Betænkning nr. 1575, Betænkning om skærpet ansvarsvurdering mv. i finansielle virksomheder (Erhvervsministeriet, 2021).

4.10.4 FORBRUGEROMBUDSMANDEN

Forbrugerombudsmanden fører tilsyn med markedsføringsloven. Markedsføringsloven finder som udgangspunkt anvendelse på finansielle virksomheder. Dette gælder dog ikke markedsføringslovens regler om god markedsføringsetik, god erhvervsetik og oplysningsforpligtelsen vedrørende priser.

Selvom Forbrugerombudsmanden ikke kan behandle sager om god etik og prisoplysninger efter markedsføringsloven, indeholder lov om finansiell virksomhed en adgang for Forbrugerombudsmanden til at anlægge sager vedrørende handlinger, der strider mod redelig forretningsetik og god praksis, herunder sager om forbud, påbud, erstatning og tilbagebetaling af uretmæssigt opkrævede beløb. Forbrugerombudsmanden har endvidere adgang til at behandle sager vedrørende overtrædelse af strafbelagte bestemmelser i regler om prisoplysninger udstedt efter lov om finansiell virksomhed. Endelig kan Forbrugerombudsmanden udpeges som grupprepræsentant i et gruppesøgsmål.

Forbrugerombudsmanden har således i modsætning til Finanstilsynet mulighed for at anlægge sager vedrørende civile forhold, herunder erstatning for manglende efterlevelse af den finansielle lovgivning.

Der er udarbejdet en samarbejdsaftale mellem Finanstilsynet og Forbrugerombudsmanden, fordi der i et vist omfang er sammenfald i de to myndigheders kompetencer.

4.11 KONKLUSION

Som nævnt i kapitlets indledning er det en forudsætning for, at de finansielle markeder er velfungerende, at forbrugere og investorer kan handle i tillid til, at de finansielle virksomheder overholder forbruger- og investorbeskyttelsesreglerne, og i tillid til, at der føres tilsyn med reglerne.

Det finansielle område er underlagt en omfattende regulering. Der er en lang række krav til de finansielle virksomheder med henblik på at oplyse forbrugerne og investorerne. For at sikre tilliden til at reglerne overholdes er visse af reglerne endvidere strafbelagte.

Konkurrenceloven indeholder to centrale forbud for at sikre virksomheder adfærd i forhold til andre virksomheder. Et forbud mod konkurrencebegrænsende aftaler mellem virksomheder og et forbud mod, at virksomheder misbruger deres dominerende stilling. Loven indeholder derudover regler om fusionskontrol, som skal sikre, at større fusioner ikke hæmmer den effektive konkurrence betydeligt til skade for eksempelvis andre virksomheder eller forbrugere på markedet.

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen har således en række værktøjer til at gribe ind med, hvis der konstateres konkurrencebegrænsende adfærd på bankmarkedet eller på de tilstødende markeder i strid med konkurrenceloven.

De finansielle virksomheders forhold til deres kunder og forbrugerne generelt er også undergivet meget regulering. Der er blandt andet omfattende krav til oplysning om priser m.v. og reguleringen af vilkår, som virksomhederne skal overholde for at sikre, at forbrugerne er velinformerede og behandles, som samfundet ønsker.

Finansielle supermarkeder kan i visse situationer give anledning til interessekonflikter, hvor hensynet til pengeinstitutterne ikke nødvendigvis flugter med hensynet til varetagelse af kundernes interesser. For at sikre en ordentlig beskyttelse af forbrugerne i disse situationer er der derfor også indført en række regler – vigtigst god etik-reglerne – der fastsætter, at finansielle virksomheder skal handle redeligt og loyalt over for sine kunder.

Der har imidlertid været visse sager de senere år, hvor finansielle virksomheder ikke har varetager deres kunders interesser. Der har dermed været tale om adfærd, som er ulovlig. Det følger nemlig for eksempel af generalklausulen i god skik-reglerne, at en finansiell virksomhed er forpligtet til altid at sikre sig, at de økonomiske krav, den rejser over for sine kunder, er retskraftige. Ligeledes er et forsikringssselskab forpligtet til at behandle skadesanmeldelser mod denne inden for rimelig tid, og ikke forsøge at forhale sagsbehandlingen til skade for kunden.

Overtrædelse af visse bestemmelser, herunder god skik-reglerne, sanktioneres umiddelbart af et eller flere påbud, som skal sikre, at virksomheden stopper den ulovlige adfærd og evt. kompenserer de påvirkede kunder. Hvis et påbud ikke overholdes, vil det resultere i en politianmeldelse, hvormed virksomheden kan pålægges en bøde. Overtrædelse af andre bestemmelser i den finansielle lovgivning kan straffes med politianmeldelse og bøde ved overtrædelse.

5. BETYDNINGEN FOR KONKURRENCEN OG FORBRUGERNE

Pengeinstituttet er en vigtig kanal til kunder på andre finansielle markeder, da pengeinstitutterne er ofte forbrugernes indgang til andre finansielle markeder, og bankmarkedet har dermed væsentlig betydning for konkurrencen på disse områder. Samtidig har konkurrenceforholdene på tilstødende markeder betydning for de priser og vilkår, som forbrugerne møder på bankmarkedet.

Det er således vigtigt, at konkurrencen på både bankmarkedet og tilstødende markeder er velfungerende. Effektiv konkurrence er med til at sikre, at aktørerne har fokus på at nedbringe omkostningerne og på at levere lavere priser og gode produkter til kunderne. Effektiv konkurrence forudsætter blandt andet, at kunderne er aktive og kan navigere i markedet. Desuden er det centralt, at der ikke er unødige barrierer for, at nye aktører kan træde ind på markedet, og at eksisterende aktører på markedet kan vinde markedsandele.

En analyse fra Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen fra 2022⁶² peger på, at konkurrencen på detailbankmarkedet kan styrkes.

5.1 BETYDNINGEN FOR KONKURRENCEN

5.1.1 KONKURRENCEN PÅ BANKMARKEDET

En analyse fra 2022⁶³ fra Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen finder, at konkurrencen på bankmarkedet kan blive bedre. Bankmarkedet er relativt koncentreret målt ved den *arbejdende kapital*,⁶⁴ og indtjeningen i danske pengeinstitutter er højere end EU-gennemsnittet, men ikke systematisk højere eller lavere end nærliggende lande. Videre peger analysen på, at der på bankmarkedet er en lønpræmie, som er blandt de højeste i de brancher, der indgår i opgørelsen. Lønpræmien i pengeinstitutterne er således i top ti blandt 128 forskellige brancher og højere end lønpræmien i brancher som forsikring og pension, kreditforeninger og finansiel service.⁶⁵

Det er Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens vurdering, at pengeinstitutternes egenkapitalforrentning har været nogle procentpoint højere end et anslået normalafkast de senere år, dvs. siden 2015. Forrentningen har dog været lavere end i årene op til finanskrisen. I perioden under finanskrisen og under genopretningen, havde danske banker omvendt en meget lav egenkapitalforrentning. Kundemobiliteten på bankmarkedet er ca. 5 pct. årligt, hvilket vil sige, at 5 pct. af alle bankkunder skifter pengeinstitut i et givet år. Mobiliteten har været stort set uændret de seneste ti år.

Den gennemsnitlige årlige mobilitet på bankmarkedet dækker over en forskelligartet adfærd blandt kunderne. Således peger analyserne på, at der er en gruppe kunder, der oftere skifter bank, og en gruppe, der kun sjældent eller i mange tilfælde aldrig skifter bank.

⁶² Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2022). Konkurrencen på bankmarkedet for privatkunder.

⁶³ Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2022). Konkurrencen på bankmarkedet for privatkunder.

⁶⁴ Den arbejdende kapital er defineret som summen af indlån, udstedte obligationer, efterstillede kapitalindskud samt egenkapitalen. Den arbejdende kapital for Danske Bank er skønsmæssigt korrigeret for udenlandsk aktivitet.

⁶⁵ Når lønpræmien estimeres ved brug af en fixed effects-model.

Mobiliteten på bankmarkedet er relativt lav sammenlignet med mobiliteten på andre markeder som for eksempel indbo- og bilforsikring, fitness- og mobilabonnementer. Mobiliteten er imidlertid højere end på tilstødende markeder som realkredit- og pensionsmarkedet.

Mobiliteten på bankmarkedet fremstår omvendt høj i et internationalt perspektiv. Europa-Kommissionen har i 2016 undersøgt forbrugermobilitet for en række finansielle produkter og finder, at danske forbrugere oftere skifter udbyder af bankkonti end i andre europæiske lande.⁶⁶

Videre peger analyserne på, at mange forbrugere oplever, at det er svært at sammenligne produkter og pengeinstitutter. Et eksperiment viser, at godt hver tredje deltager ikke kan fremskaffe den samlede pris for at være kunde i deres pengeinstitut, selv om bankerne sender en årlig omkostningsopgørelse til kunderne. De deltagere, der lykkes med at fremskaffe den samlede pris, er samtidig særdeles usikre på, om de har fået alle omkostninger med.⁶⁷ Desuden indeholder pengeinstitutternes prisbøger i gennemsnit ca. 500 forskellige priser.

Bankkunderne har gennemgående stor tillid til deres bankrådgiver, som i sagens natur formidler de produkter, som pengeinstitutterne enten selv udbyder eller tjener penge på at formidle for andre udbydere. Produkterne kan være komplekse, og priserne afhænger ofte af, om man som kunde samler sine forretninger et sted. I pengeinstitutterne er det således ofte en central målsætning at etablere helkundeforhold.⁶⁸ Når kunderne køber finansielle produkter samme sted, kan det også medvirke til, at kunderne får mere målrettet rådgivning, fordi banken kender kundens behov bedre, hvis kunden køber flere forskellige ydelser.⁶⁹ Det skal ses i sammenhæng med, at mere end 94 pct. af bankernes rådgivere angiver, at det er nemmere at rådgive helkunder end kunder med spredte engagementer.⁷⁰

Nogle finansielle produkter har en grad af kompleksitet, som medvirker til, at kunderne har svært ved at overskue, hvilke muligheder der er på markedet og hvilken konsekvens, der er af forskellige valg. Desuden har pengeinstituttet ofte kun produkter fra en leverandør på hylden, og kunder får således ikke hjælp til at konkurrenceudsætte de finansielle produkter, for eksempel realkreditlånet, når de køber ydelsen gennem pengeinstituttet.

Der er også gennemført en række internationale studier, som kan anvendes til at sammenligne konkurrencen i Danmark med andre lande. De peger overordnet på, at konkurrencen er mindre effektiv i Danmark end i de fleste andre sammenlignelige lande, om end billedet ikke er entydigt.⁷¹

5.1.2 KONKURRENCEN PÅ TILSTØDENDE FINANSIELLE MARKEDER

Der er de seneste år udarbejdet flere analyser, der peger på konkurrenceproblemer på en række finansielle markeder.

⁶⁶ Special Eurobarometer 446 fra 2016.

⁶⁷ Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen har undersøgt, om forbrugere i løbet af en time kan finde deres pris for hhv. at være kunde i deres pengeinstitut, pensionselskab og forsikringselskab i 2020.

⁶⁸ Finansforbundets survey blandt bankrådgivere, 2021.

⁶⁹ Se for eksempel Konkurrence i den danske banksektor, sammenfatningsrapport, Copenhagen Economics for Finans Danmark, august 2021.

⁷⁰ Finansforbundets survey blandt bankrådgivere, 2021.

⁷¹ Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2022). Konkurrencen på bankmarkedet for privatkunder.

Konkurrencerådet finder i en analyse fra 2017⁷², at konkurrencen på realkreditmarkedet har svære vilkår, og at der er gevinster at høste for boligejerne, hvis konkurrencen styrkes. Priserne på realkreditlån er steget siden finanskrisen, og indtjeningen er øget. Konkurrencerådet konkluderer, at bidragssatserne er steget i et omfang, der ikke kan forklares af højere omkostninger, herunder kapitalkrav.

Realkreditmarkedet er kendetegnet ved en meget høj koncentration. De tre største pengeinstitutter ejer deres eget realkreditinstitut, mens øvrige pengeinstitutter har en formidlingsaftale med ét realkreditinstitut (Totalcredit) mod provision. Markedet er kendetegnet ved høje adgangsbarrierer, og det er svært for nye aktører at komme ind på markedet. Blandt andet har nye aktører begrænsede muligheder for at opbygge deres eget distributionsnetværk grundet de aktuelle aftaler og forhold. Den danske realkreditmodel giver dog danskerne boliglån til forholdsvis lave renter sammenlignet med andre lande, fordi boliglåne i den danske model er finansieret via realkreditobligationer med pant i den bagvedliggende bolig. Det er med til at give obligationerne en betydelig sikkerhed, som gør dem attraktive for investorer, hvilket giver lavere renter.

Konkurrencen om realkreditlån foregår primært indirekte via pengeinstitutterne, da det er pengeinstitutterne, som sælger realkreditinstituternes lån. Pengeinstitutterne formidler kun lån fra det realkreditinstitut, de selv er knyttet til, mod en provision. Det er altså ikke forbrugers eget pengeinstitut, der konkurrenceudsætter forbrugers boliglån. Det initiativ skal den enkelte kunde selv tage, og det kan være svært, fordi der er tale om et kompliceret produkt. Desuden kan et skift af realkreditinstitut have betydning for prisen på kundens øvrige bankydelse.

På baggrund af analysens anbefalinger er der blevet foretaget flere ændringer. Blandt andet er der implementeret en standardforside til lånetilbud og låneberegner kaldet "simpelt låneoverblik" ved bekendtgørelse. Desuden skal ejendomsmæglere henvise til tjekboliglån.dk på boligsalgssopstillinger, hvor forbrugere kan danne sig et overblik over priser på nye boliglån, ligesom et realkreditinstitut skal oplyse, hvis de tilbyder at udlevere de bagvedliggende obligationer.

I en analyse fra 2019⁷³ konkluderer Konkurrencerådet, at konkurrencen om forvaltning af firmapensioner⁷⁴ i Danmark kan blive bedre. Indtjeningen ved kapitalforvaltning er betydelig. Samtidig er de beregnede lønpræmier på pensionsmarkedet blandt de højeste, og det er vanskeligt og kan samtidig være dyrt at flytte sit pensionsdepot fra et selskab til et andet. Pengeinstitutter må ikke selv forvalte firmapensionsordninger, men har i nogle tilfælde etableret selskaber og lignende, som er aktive på det kommercielle firmapensionsmarked. Hertil kommer, at pengeinstitutterne direkte eller indirekte er med til at forvalte individuelle pensioner. Her begrænses konkurrencen blandt andet af, at rådgiverne primært anbefaler egne eller koncernforbundne ordninger til kunderne.

Siden analysen fra Konkurrencerådet har Finanstilsynet udsendt en bekendtgørelse for syge- og ulykkesforsikring (SUL) i livsforsikrings-selskaber, som skal sikre, at SUL-virksomheden og livsforsikringsvirksomheden hver for sig er holdbar og skal kunne hvile i sig selv. Herudover har Forsikring & Pension arbejdet med at skabe mere gennemsigtighed om omkostninger ved hvilende ordninger (ordninger, der ikke længere indbetales til), blandt andet via informationssiden PensionsInfo og sammenligningssiden Fakta om Pension.

⁷² Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2017). Konkurrencen på realkreditmarkedet.

⁷³ Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2019). Konkurrencen på markedet for pension.

⁷⁴ For pensionsordninger, som er tegnet gennem et ansættelsesforhold, skelnes mellem arbejdsmarkedspensioner, som er tegnet gennem en kollektiv overenskomst, og firmapensioner som er tegnet af en arbejdsgiver for sine ansatte.

En analyse fra 2015⁷⁵ peger på, at der kan opstå interessekonflikter, når pengeinstitutter distribuerer investeringsbeviser til deres kunder. Det kan i sidste ende betyde, at investeringsomkostningerne bliver højere, end de ellers ville have været. Den primære distribution af investeringsforeningsbeviser til forbrugerne sker via pengeinstituttet. Institutterne har således stor indflydelse på kundernes valg af investeringsprodukter. Det betyder, at pengeinstitutterne i en investeringsrådgivningssituation er i en interessekonflikt, hvor hensynet til instituttet ikke nødvendigvis flugter med hensynet til varetagelse af kundernes interesser.

MiFID II fik konsekvenser for den daværende danske model for betaling af formidlingsprovision, når pengeinstitutterne distribuerede investeringsforeningsbeviser. Den nævnte analyse fra 2015 beskriver flere forskellige modeller for indførelse af MiFID II's krav om, hvordan distributører, herunder pengeinstitutter, kunne modtage og beholde provisionsbetalinger i forbindelse med salg af blandt andet investeringsforeningsbeviser. Danmark indførte en direktivnær implementering med indførelse af dels et provisionsforbud i visse situationer, dels en skærpet regulering af de situationer, der ikke er omfattet af provisionsforbudet.

På betalingsområdet er der på flere områder regulering, som afspejler den svage konkurrence. Det omfatter regler om forbud mod at opkræve urimeligt høje priser i forbindelse med betalinger, oplysningsforpligtelser, prisreguleringen i forbindelse med Dankortet og regler om adgang til pengeinstitutters betalingskonti.

På markedet for automatiske regningsbetalinger greb Konkurrencerådet i 2018 ind over for Nets' brug af eksklusivitetsbestemmelser i relation til indløsning af betalingskort. Afgørelsen blev truffet efter konkurrencereglerne. Konkurrencerådet har også for nylig grebet ind i flere sager efter betalingsreglerne, hvor pengeinstitutter har nægtet betalingsinstitutter adgang til betalingskonti i strid med betalingslovens § 63.

Konkurrencerådet konkluderer i en analyse fra 2020⁷⁶, at der er potentiale for at styrke konkurrencen inden for betalingsmarkedet. Der er særligt fokus på Betalingsservice, som i begrænset omfang er konkurrenceudsat, særligt fsva. transaktioner med høje købsbeløb. Nets (nu Mastercard) havde en relativ høj overskudsgrad fra Betalingsservice. Herudover var nogle af bankernes provisionsbetalinger for at medvirke i ordningen væsentligt større end deres egne omkostninger til drift af Betalingsservice. Samtidig finder analysen, at Betalingsservice kan have nogle uhensigtsmæssige loyalitetseffekter, hvor forbrugerne fastholder abonnementer (eller andre automatiske betalingsordninger), som de ikke længere bruger eller får værdi af. Det mindsker sandsynligheden for, at kunderne opsiger deres aftaler, selvom det umiddelbart kunne være en fordel.

Der er også konkurrencemæssige udfordringer inden for udvikling og drift af it-systemer til en lang række pengeinstitutter. Markedet består af tre datacentraler og er meget koncentreret. De tre datacentraler havde tilsammen godt 5 mia. kr. i nettoomsætning i 2020⁷⁷, som primært er betalinger fra de pengeinstitutter, der ejer de forskellige centraler i fællesskab.

Datacentralerne var centrale i den første digitale omstilling af sektoren. For små pengeinstitutter kan det således være en betydelig fordel at gøre brug af datacentraler. Pengeinstitutternes mulighed for at skifte mellem datacentraler eller til helt andre aktører kan dog være begrænset, da aftalerne omfatter bindingsperioder og udtrædelsesbetaling.

⁷⁵ Erhvervsministeriet (2015). MiFID II og investeringsforeningers betaling af formidlingsprovision.

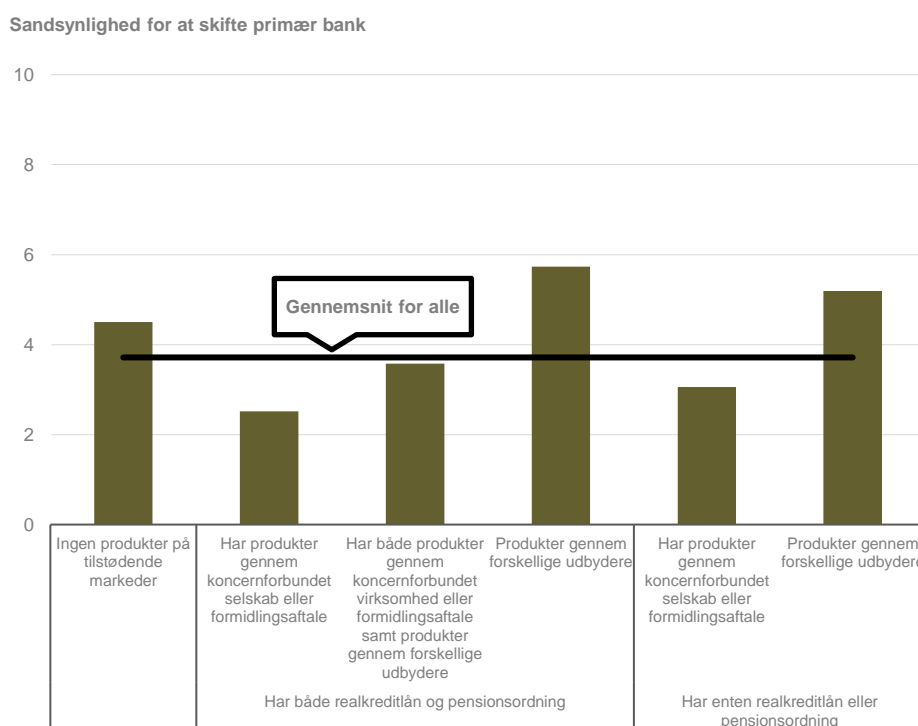
⁷⁶ Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2020). Regningsbetaling – Automatiske løsninger til betaling af regninger.

⁷⁷ Oplysninger fra årsrapporter fra 2020 for hhv. SDC, BEC og Bankdata.

5.1.3 FINANSIELLE SUPERMARKEDERS BETYDNING FOR MOBILITETEN

Der er tegn på, at kunder, der har købt finansielle produkter på tilstødende markeder gennem deres primære pengeinstitut, er mindre mobile. Således er sandsynligheden for at skifte primær pengeinstitut mindre, hvis bankkunden har købt andre finansielle produkter via pengeinstitutets formidlingsaftaler eller koncernforbundne selskaber, end hvis bankkunden har købt andre finansielle produkter gennem forskellige udbydere, efter at der er kontrolleret for en række målbare karakteristika, for eksempel uddannelsesniveau, indkomst med videre, jf. Figur 5.1

Figur 5.1 Mobilitet blandt kunder i finansielle supermarkeder og kunder, der har produkter gennem forskellige udbydere, 2018

Anm.: Figuren viser forskelle i sandsynlighed for at skifte primær pengeinstitut på tværs af kundetyper beregnet pba. en logit regression og ud fra en "alt andet lige"-betragtning. I figuren sammenlignes således to ens (og gennemsnitlige) kunder, som kun adskiller sig ved, hvor mange, hvorhenne og hvilke produkter de har købt på tilstødende markeder, mens de på de øvrige parametre er helt ens. Kundetyper er med udgangspunkt i, om kunden var kunde i et finansielt supermarked eller havde produkter gennem forskellige udbydere året før.

Kilde: Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2022). Konkurrencen på bankmarkedet for privatkunder.

De forskellige typer af bankkunders sandsynlighed for at skifte primær pengeinstitut er estimeret i en økonometrisk model, hvor der tages højde for eller kontrolleres for forskellige målbare karakteristika, for eksempel uddannelsesniveau, indkomst, ændringer i civilstatus med videre. De angivne sandsynligheder i Figur 5.1 udtrykker således sandsynligheden for at skifte pengeinstitut for en person i den givne kundetype, som på alle de øvrige målbare parametre i analysen svarer til gennemsnittet for alle kundetyper.

Analysen peger på, at sandsynligheden for at skifte primær pengeinstitut mindskes, jo flere finansielle produkter som er købt via kundens primære pengeinstituts samarbejdspartnere. At mobiliteten er lavere blandt kunder, der samler deres produkter i finansielle supermarkeder, kan blandt andet skyldes, at kunderne oplever at få mere målrettet rådgivning eller

lavere samlede omkostninger. Det kan også skyldes, at det bliver sværere at sammenligne priser på enkeltprodukter, hvilket kan reducere pengeinstitutternes incitament til at konkurrere om enkelte dele af kundernes engagement, jf. afsnit 5.2.3.

5.2 FORBRUGERNES ADFÆRD

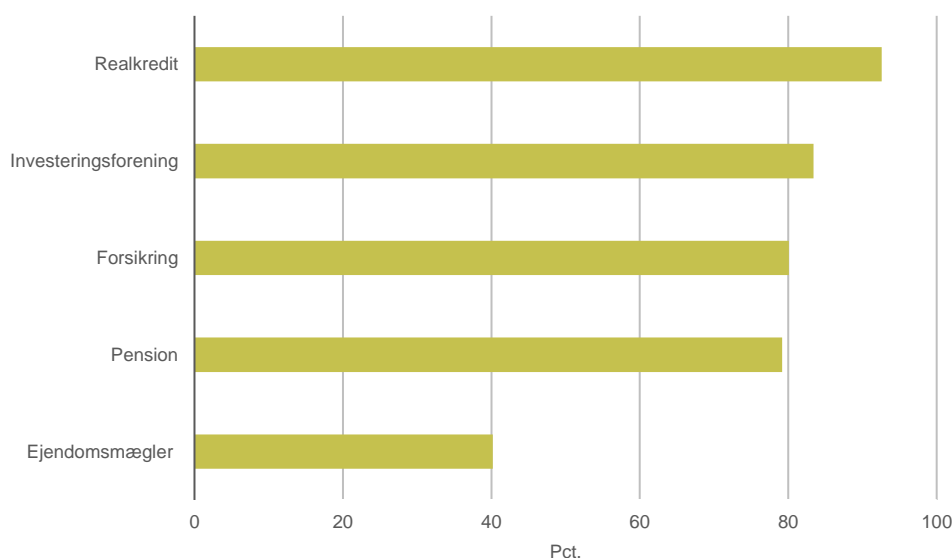
5.2.1 VIDEREFORMIDLING AF KUNDER

Bankrådgiverne spiller en central rolle for kundestrømmen i de finansielle supermarkeder. Rådgivernes adgang til kunderne er unik, blandt andet fordi det i dag er lovpligtigt for alle over 18 år at have en NemKonto, og fordi pengeinstituttet typisk har den første kontakt med kunden. Bankrådgiveren er dermed ofte bindeled mellem kunden og de andre finansielle udbydere, for eksempel forsikringsselskaber og realkreditinstitutter.

Størstedelen af forbrugerne er tilfredse med deres nuværende bank og for den rådgivning, de modtager i pengeinstituttet. Således vil mere end halvdelen af forbrugerne anbefale andre at bruge deres pengeinstitut, mens knap tre ud af fire forbrugere angiver at være tilfredse eller meget tilfredse med den rådgivning, de modtager i deres pengeinstitut.⁷⁸

Bankrådgiverne rådgiver om både bankprodukter og øvrige finansielle produkter, og langt de fleste bankrådgivere henviser deres kunder til de samarbejdspartnere, som banken er concernforbundet med eller har formidlingsaftaler med. Således angiver mellem 80 og 90 pct. af bankrådgiverne, at de ofte eller meget ofte viderefører kunder til andre steder i concernen eller til samarbejdspartnere, som pengeinstituttet har formidlingsaftaler med, jf. Figur 5.2. Godt 40 pct. anbefaler ofte deres kunder at benytte en ejendomsmægler, som pengeinstituttet samarbejder med.

Figur 5.2 Bankrådgivernes videreførelse af kunder til concernforbundne virksomheder eller selskaber, som pengeinstituttet har en distributionsaftale med (fordelt på tilstødende markeder), 2021

⁷⁸ Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2022). Konkurrencen på bankmarkedet for privatkunder.

Anm.: N = 1.193, Hvor ofte rådgiver du kunder til at optage produkter fra koncernforbundne virksomheder eller selskaber, som pengeinstituttet har en samarbejdsaftale med? Figuren viser andel, der svarer "Meget ofte" eller "Ofte".

Kilde: Finansforbundets survey blandt bankrådgivere, 2021.

Omtrent tre ud af fire rådgivere finder det naturligt at rådgive om forsikringsforhold, mens ca. 90 pct. finder det naturligt at rådgive om pensions- og investeringsforhold. Stort set alle rådgivere finder det naturligt at rådgive om realkreditlån.⁷⁹

Rådgiverens rolle er således både at rådgive kunden om en række komplekse finansielle beslutninger, men samtidig har rådgiveren også et hensyn til det pengeinstitut, rådgiveren er ansat i, og som har en naturlig interesse i at opnå høj indtjening. Den økonomiske litteratur peger på, at rådgivernes dobbeltrolle kan føre til, at kunderne ikke bliver tilstrækkeligt oplyst om forskellige alternativer, for eksempel fra andre udbydere på markedet.⁸⁰ Denne risiko kan mindskes, hvis bankrådgiveren over for kunden betoner sin rolle som sælger af pengeinstituttets produkter. Se afsnit 4.3 for beskrivelse af rådgiveres pligt til oplysning om interesser.

Flere danske og internationale undersøgelser peger på, at forbrugerne generelt har stor tillid til den rådgivning, de modtager i deres pengeinstitut.⁸¹ En nylig undersøgelse fra Forbrugerrådet Tænk peger på, at godt hver tredje forbruger har høj eller meget høj tillid til pengeinstitutternes rådgivning, mens 43 pct. har nogen tillid. Omkring hver femte har lav eller meget lav tillid til den rådgivning, de modtager i deres pengeinstitut.⁸²

Høj tillid kan afspejle, at kunderne værdsætter den rådgivning, de modtager i pengeinstituttet, men kan også være en udfordring, hvis forbrugerne ikke er bevidst om rådgivernes opgave og rolle og ikke forholder sig kritisk til den rådgivning, som modtages.

Rådgiverne betoner selv deres rolle som rådgiver mere end rollen som sælger af pengeinstituttets produkter. Således svarer godt 71 pct. af bankrådgiverne, at de anser sig selv som overvejende eller udelukkende rådgiver. Omtrent 27 pct. anser sig selv som både sælger og rådgiver, mens kun 2 pct. opfatter sig selv som overvejende eller udelukkende sælger af pengeinstituttets produkter.⁸³ Det harmonerer med, at rådgiverne er underlagt et rådgivningsansvar, som forpligter rådgiverne til at varetage forbrugernes interesser.

Forbrugernes behov for rådgivning er efter rådgivernes vurdering størst, når det gælder produkter på tilstødende markeder. Således vurderer mere end 80 pct. af rådgiverne, at kunderne har et stort behov for rådgivning om realkredit, investering og pensionsopsparing, jf. Figur 5.3. Rådgiverne vurderer i markant mindre omfang, at kunderne har behov for rådgivning om traditionelle bankprodukter, for eksempel kassekredit, børneopsparing med videre.

Rådgiverne ser således størst behov for rådgivning på de områder, hvor de i størst omfang henviser kunderne til koncernforbundne udbydere eller udbydere, som pengeinstituttet har en formidlingsaftale med. Det kan indikere, at pengeinstitutterne videreformidler kunder til samarbejdspartnere, uden at der sker nogen særlig konkurrenceudsættelse af de valg, kunden træffer. I en sådan konstruktion er der en risiko for, at kunderne kun i begrænset

⁷⁹ Finansforbundets survey blandt bankrådgivere, 2021.

⁸⁰ Se for eksempel Inderst, Roman, og Marco Ottaviani. "Financial advice." *Journal of Economic Literature* 50.2 (2012): 494-512 og Hackethal, Andreas, og Roman Inderst. *How to make the market for financial advice work*. Oxford, UK: Oxford University Press, 2013.

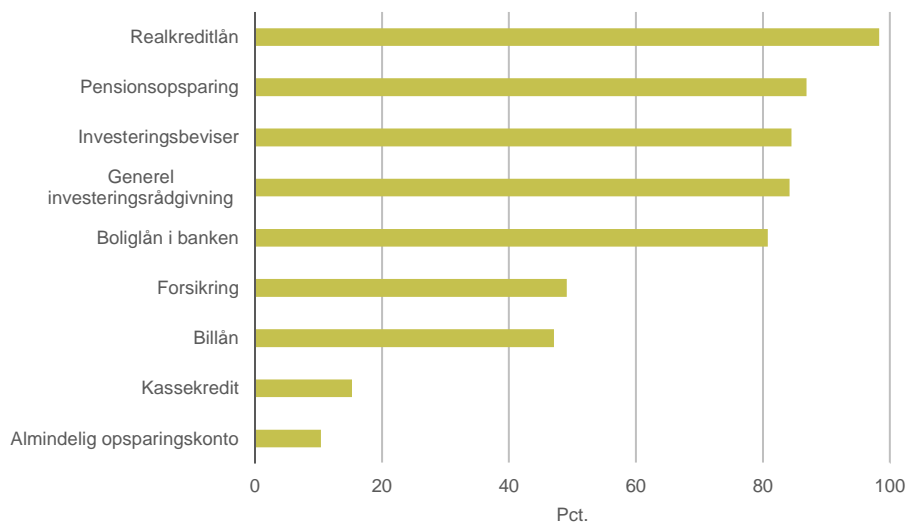
⁸¹ Se for eksempel Hung (2008) for data om amerikanske forbrugere, Chater, Huck & Inderst (2010) for data om europæiske forbrugere, og Erhvervsministeriet (2015) for data om danske forbrugere.

⁸² Forbrugerrådet Tænk (2021). *Forbrugernes tillid til den finansielle sektor*.

⁸³ Finansforbundets survey blandt bankrådgivere, 2021.

omfang tager kritisk stilling til, om det produkt, de køber, bedst matcher deres behov til den bedste pris.

Figur 5.3 Rådgivernes oplevelse af deres kunders behov for rådgivning om produkter, 2021

Anm.: N = 1.193. Hvor stort oplever du typisk kundernes behov for rådgivning inden for nedenstående produkter? Figuren viser andel, der svarer "I meget høj grad" eller "I høj grad".

Kilde: Finansforbundets survey blandt bankrådgivere, 2021.

5.2.2 MANGE FORBRUGERE SAMLER PENGEINSTITUT, REALKREDIT OG PRIVATE PENSIONSORDNINGER

De fleste forbrugere køber finansielle ydelser på tilstødende markeder gennem deres primære pengeinstitut. Mere end 90 pct. af de bankkunder, der både har et realkreditlån og en privattegnede pensionsordning⁸⁴, har mindst ét af disse produkter gennem deres primære pengeinstitut, mens mere end halvdelen har begge produkter gennem deres primære pengeinstitut.

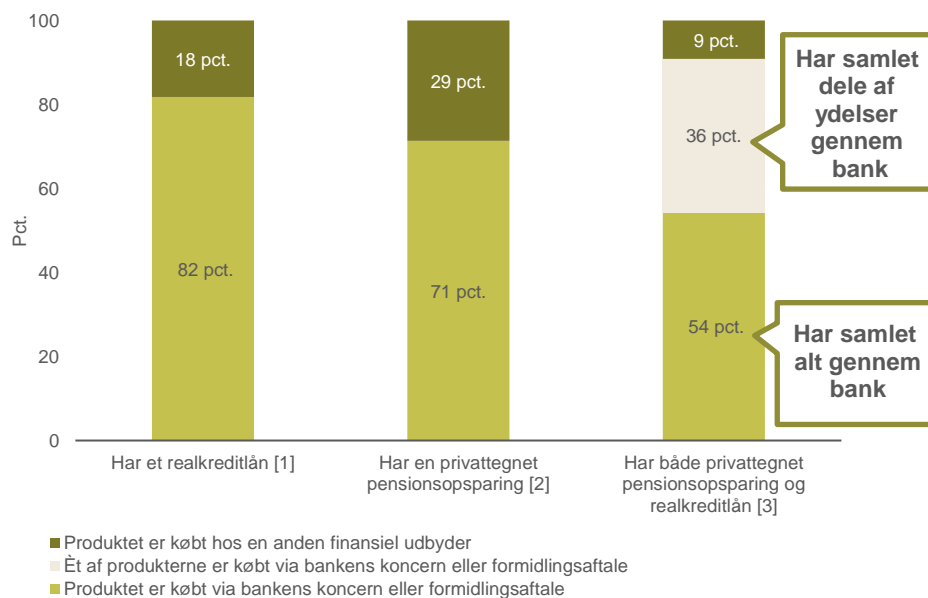
Pengeinstitutterne formidler kun realkreditlån fra ét realkreditinstitut, dvs. de har kun én leverandør. Godt 82 pct. af alle bankkunder, der har et realkreditlån, har optaget lånet i et realkreditinstitut, som deres primære pengeinstitut enten er koncernforbundet med eller har en formidlingsaftale med. Det tilsvarende tal er 71 pct. for privattegnede pensionsordninger.

⁸⁴ En privattegnede pensionsordning kan som udgangspunkt enten placeres i et pensionsselskab eller i selve pengeinstituttet. Langt de fleste pensionsopsparere har i dag en obligatorisk ordning gennem deres arbejdsplads, og når de henvender sig i pengeinstituttet for at få en pensionsordning som supplement til deres obligatoriske ordning, vil de typisk indbetale til ratepensioner og aldersopsparinger direkte i pengeinstituttet. Placering af en pensionsordning direkte i et pengeinstitut giver mulighed for forskellige måder at investere på. Opspareren kan vælge at investere i værdipapirer, investeringsforeninger eller en kombination af disse.

For den enkelte opsparer er der imidlertid loft over de årlige indbetalinger, som giver fradrag for disse pensionstyper. Hvis kunden ønsker at indbetale mere, skal kunden indbetale til livrenter. Pengeinstitutterne må dog kun tilbyde rene opsparingsprodukter uden forsikringer. Ønsker et pengeinstitut at tilbyde livrenter og forsikringer sammen med pensionsordningen, kan de stifte, opkøbe eller indgå et samarbejde med et pensionsselskab. I sådanne tilfælde vil pengeinstituttet være forsikringsformidler og yde rådgivning. Der eksisterer flere eksempler på sådanne samarbejder, heriblandt Letpension, som er stiftet på initiativ af flere pengeinstitutter.

Resultaterne indikerer, at de fleste bankkunder følger den rådgivning, som de får fra deres bankrådgiver, og at de således køber deres finansielle produkter hos udbydere, som pengeinstituttet enten har en formidlingsaftale med eller er koncernforbundet med.⁸⁵

Figur 5.4 Bankkunders køb af flere finansielle ydelser hos primær pengeinstitut, 2019

Note [1]: Den samlede population i denne gruppe er 1.782.422 bankkunder.

Note [2]: Den samlede population i denne gruppe er 531.290 bankkunder.

Note [3]: Den samlede population i denne gruppe er 379.870 bankkunder.

Anm.: Kundernes køb af finansielle ydelser gennem primære bank er beregnet med udgangspunkt i en nøgle, som sammenkobler pengeinstitutter med eventuelle realkreditinstitutter og pensionselskaber, som pengeinstitut- tet enten er koncernforbundet med eller har en formidlingsaftale med. Dette er anvendt til at beregne andelen af kunder, der samler hele eller dele af finansielle produkter gennem deres primære pengeinstitut. Hvis kunder har mere end én pensionsordning og/eller realkreditlån, og minimum én af disse ydelser er gennem kundens primære bank, vil kunden optræde som "har samlet gennem bank". Det er ca. 87 pct. af kunder, som kun har én pensions- ordning, mens de resterende 13 pct. har mere end én.

Kilde: Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2022). Konkurrencen på bankmarkedet for privatkunder.

5.2.3 FORDELE OG ULEMPER, NÅR FORBRUGERE SAMLER DERES FINANSIELLE YDELSER

For kunderne kan det have flere fordele at samle sine finansielle produkter hos én udbyder. Hvis konkurrencen er effektiv, kan samproduktionsfordele føre til lavere priser. Mange pengeinstitutter gør brug af helkunde- eller fordelsprogrammer, dvs. en incitamentsstruktur, hvor et samlet engagement af en vis størrelse, ofte inkl. realkreditlån, værdipapirer, med videre, giver adgang til specifikke kundefordele. Fordelsprogrammerne kan blandt andet indeholde konkrete besparelser, for eksempel lavere rentesatser eller rabat på etablering

⁸⁵ At nogle bankkunder har et realkreditlån i et institut, som deres nuværende pengeinstitut ikke er koncernforbundet med eller har en formidlingsaftale med, kan blandt andet være en følge af, at kunderne har skiftet pengeinstitut og endnu ikke har flyttet deres realkreditlån med over i pengeinstituttets realkreditinstitut. Det kan også skyldes samlevende par, der er fælles om realkreditlånet, men ikke har samme primære pengeinstitut. En anden årsag kan være, at realkreditlånet er optaget på et tidspunkt, hvor realkreditinstitutterne havde egne distributionskanaler.

af nye realkreditlån, men også øget kvalitet af produkter, for eksempel udvidede muligheder i netbank.

Næsten 90 pct. er kunder i et pengeinstitut, der har et fordelsprogram. For de pengeinstitutter, der har fordelsprogrammer, er det 75 pct. af kunderne, der er fordelskunder. Blandt pengeinstitutternes rådgivere oplever mere end 96 pct., at det er en målsætning for pengeinstituttet, at kunderne skal være helkunder.⁸⁶

Fordelsprogrammerne indebærer typisk, at nogle konkrete ydelser sælges med en vis omkostningsbesparelse for kunderne, men det er forskelligt fra bank til bank, hvilke omkostningsbesparelser der er tale om. For godt tre ud af fire banker giver fordelsprogrammerne gratis betalingskort og netbank samt nedsat valutavekslingsgebyr. Mere end halvdelen af bankerne giver mere fordelagtige renter på ind- og udlån, mens omkring hver tredje tilbyder en højere grænse for betaling af negative renter på indlån. I omkring 15 pct. af bankerne giver fordelsprogrammerne adgang til rabatter hos koncernforbundne selskaber eller samarbejdspartnere.⁸⁷

For en del af bankerne indebærer fordelsprogrammer visse effektivitetsgevinster for banken. Knap 30 pct. af bankerne angiver således, at det giver omkostningsbesparelser til banken, når privatkunder bliver helkunder eller en del af bankens fordelsprogram. Omkring 60 pct. angiver imidlertid, at det ikke giver besparelser til banken.⁸⁸

For den enkelte forbruger kan samlingen af finansielle produkter gøre det nemmere og mere overskueligt at være kunde. Kunderne kan således opleve at skulle bruge mindre tid og mental energi på at finde de rette informationer og træffe finansielle beslutninger. Hvis konkurrencen er effektiv, kan samproduktionsfordele også føre til lavere priser for forbrugerne.

Når kunderne køber finansielle produkter samme sted, kan det også medvirke til, at kunderne får mere målrettet rådgivning, fordi pengeinstituttet kender kundens behov bedre, hvis kunden køber flere forskellige ydelser.⁸⁹ Det skal ses i sammenhæng med, at mere end 94 pct. af pengeinstitutternes rådgivere angiver, at det er nemmere at rådgive helkunder end kunder med spredte engagementer.⁹⁰

To ud af tre kunder foretrækker at have deres bankaktiviteter samlet ét sted, og langt størstedelen af denne gruppe peger på, at det gør deres bankaktivitet nemmere og mere overskuelig, mens flere også peger på fordelene ved at kunne få samlet rådgivning ét sted.⁹¹

Der kan imidlertid også være u hensigtsmæssige følger virkninger ved at samle finansielle produkter hos én udbyder, som forstærkes, hvis konkurrencen ikke er effektiv.

Når flere produkter samles hos én udbyder, knyttes forbrugere i højere grad til denne udbyder, og da produkterne har en grad af kompleksitet, opbygges ofte et tillidsforhold mellem forbrugeren og den finansielle virksomhed. Det kan også medvirke til, at forbrugerne vil være mindre tilbøjelige til at afsøge markedet for konkurrerende produkter. "Bundling" kan

⁸⁶ Finansforbundets survey blandt bankrådgivere, 2021.

⁸⁷ Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens survey blandt danske banker, 2021.

⁸⁸ Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens survey blandt danske banker, 2021.

⁸⁹ Se for eksempel Konkurrence i den danske banksektor, sammenfatningsrapport, Copenhagen Economics for Finans Danmark, august 2021.

⁹⁰ Finansforbundets survey blandt bankrådgivere, 2021.

⁹¹ Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens survey til danske bankkunder, 2021

således begrænse mobiliteten på markederne for de enkelte ydelser og føre til, at konkurrencen sker om kundens samlede engagement.⁹²

Når flere ydelser købes samtidig, kan det også være sværere at sammenligne prisen på de enkelte produkter fra forskellige udbydere for at finde ud af, om den aktuelle pris på en ydelse er rimelig. Dette vanskeliggøres yderligere af, at priserne på de enkelte ydelser afhænger af, hvilke ydelser kunden ellers køber. Hvis kunden for eksempel vil undersøge muligheden for at skifte realkreditinstitut til et institut med lavere bidragssats, så skal kunden tage med i betragtning, at en eller flere af de øvrige ydelser i pengeinstituttet kan blive dyrere fremadrettet. Når priserne i et finansielt supermarked er gensidigt afhængige, vil det således øge kundens søgeomkostninger, hvis kunden har samlet sine ydelser i et pengeinstitut. En beslutning om at skifte leverandør af en enkelt ydelse vil kræve en sammenligning af prisen på denne ydelse plus konsekvensen for prisen på de øvrige finansielle ydelser.

Selvom prisstrukturen kan virke som en fordel for kunden, der får tilbudt rabat, hvis der købes flere ydelser gennem pengeinstituttet, kan det altså blive sværere at sammenligne priserne på enkeltprodukter på tværs af udbydere. Dette forhold kan være med til at mindske mobiliteten.

5.3 OPSPLITNING AF FINANSIELLE SUPERMARKEDER

Som nævnt i afsnit 3.5 må et finansielt supermarked betegnes som et pengeinstitut, der tilbyder andre produkter end lån og indskud, enten fra egen koncern eller via distributionsaftaler.

En opsplitning af finansielle supermarkeder vil således kræve, at der indføres et forbud mod alle former for samarbejdsaftaler mellem finansielle virksomheder. Det skal ses i sammenhæng med, at en opsplitning begrundet i hensynet til den finansielle stabilitet (krisehåndtering) allerede i dag kan påbydes af Finanstilsynet.

En opsplitning vil dermed indebære, at en finansiell virksomhed kun vil kunne agere inden for et produktområde, hvorfor helkundeforhold ikke længere vil være muligt. Dermed vil forbrugerne selv skulle henvende sig til en flerhed finansielle virksomheder, der tilbyder den type af produkter, forbrugerne ønsker at købe (konti og banklån, realkreditlån, forsikring og investering), da de finansielle virksomheder ikke længere vil rådgive og vejlede forbrugerne inden for samtlige område eller henvise til virksomheder, der sælger det pågældende produkt.

Det vil på den ene side kunne betyde, at kundernes mobilitet inden for det enkelte produkt alt andet lige øges, da sandsynligheden for at skifte primært pengeinstitut vil stige, hvis forbrugerne skal købe de finansielle produkter gennem forskellige udbydere.

En opsplitning vil på den anden side stille betydelige krav til forbrugerne, der vil skulle være meget aktive for at afsøge markedet. Det vil medføre store søgeomkostninger (tid og ressourcer) for forbrugerne, som selv vil skulle bruge tid på at afsøge de forskellige delmarkeder afhængig af, hvor mange produkter de har brugt for. Dermed er det ikke sikkert, at forbrugerne vil vælge den udbyder, der bedst og billigst matcher deres behov, da forbrugerne kan vælge at købe produktet af den udbyder, som forbrugerne har nemmest adgang til.

⁹² Bar-Gill, Oren (2006). Bundling and Consumer Misperception.

Det vil ligeledes kunne mindske mobiliteten for de kunder, som i dag selv afsøger markedet for produkter udbudt af uafhængige parter, da de nuværende samarbejdsaftaler mellem finansielle virksomheder også får kunderne til at flytte for eksempel pengeinstitut i forbindelse med indgåelse af aftale om et realkreditlån udbudt af et institut, som samarbejder eller er i koncern med et andet pengeinstitut end forbrugers.

Dertil kommer, at udbydere af de finansielle produkter skal opbygge egne distributionskanaler for at nå ud til forbrugerne, hvilket alt andet lige umiddelbart vil betyde stigende omkostninger, og dermed dyrere produkter.

5.4 KONKLUSION

De finansielle supermarkeder har den fordel for forbrugerne, at en primær indgang hos et pengeinstitut kan give større overskuelighed for forbrugeren. Samtidig har bankrådgiveren et større forhåndskendskab til kundens samlede økonomi, hvilket giver bankrådgiveren bedre forudsætninger for at yde kvalificeret rådgivning. Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens undersøgelse af konkurrencen på detailbankmarkedet⁹³ viser, at tre ud af fire forbrugere angiver at være enten tilfredse eller meget tilfredse med deres bankrådgiver. Det gælder for både finansielle koncerner og ikke-finansielle koncerner.

Når et pengeinstitut sælger flere finansielle ydelser kan det samtidig føre til såkaldte samproduktionsfordele, dvs. omkostningsfordele ved at flere ydelser sælges og evt. produceres samme sted. Kunderne kan få del i disse samproduktionsfordele og dermed opleve, at det samlet set er billigere at købe alle ydelser hos én udbyder fremfor hos flere forskellige. Det kræver dog typisk, at konkurrencen er tilstrækkelig velfungerende.

De finansielle supermarkeder kan omvendt også medføre ulemper for kunderne. Pengeinstituttet har i mange tilfælde kun produkter fra én udbyder på hylden og modtager provision for at sælge disse ydelser til kunden. Banken har derfor et økonomisk incitament til at henvise kunderne til sine samarbejdspartnere. Videre kan finansielle supermarkeder begrænse forbrugernes mobilitet og dermed i sidste ende potentielt også konkurrencen i den finansielle sektor. De helkundefordele, der ofte er forbundet med at have samlet hele engagementet i et finansielt supermarked, kan således gøre det vanskeligere at sammenligne de priser, man kan opnå på enkeltprodukter på tværs af udbydere. Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens undersøgelse viser, at sandsynligheden for at skifte primær pengeinstitut er lavere for kunder, der har finansielle produkter via bankens distributionsaftaler eller koncernforbundne selskaber, end kunder, der har finansielle produkter gennem forskellige udbydere, efter at der er kontrolleret for en række målbare karakteristika, for eksempel uddannelsesniveau, indkomst med videre. Desuden mindskes sandsynligheden for at skifte primær bank, jo flere finansielle produkter, som er købt via kundernes primære banks samarbejdspartnere.

En opsplitning af finansielle supermarkeder vil betyde, at der indføres et forbud mod alle former for samarbejdsaftaler mellem finansielle virksomheder. I dag har Finanstilsynet allerede hjemmel til at påbyde en opsplitning begrundet i hensynet til den finansielle stabilitet.

En opsplitning af finansielle supermarkeder ved et forbud mod alle former for samarbejdsaftaler mellem finansielle virksomheder vil kunne betyde, at kundernes mobilitet øges, da forbrugerne vil købe finansielle produkter fra forskellige udbydere og det derfor ikke er afhængigt af, hvor forbrugerne har deres primære pengeinstitut.

⁹³ Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2022). Konkurrencen på bankmarkedet for privatkunder.

Dog vil en opsplnitning stille betydelige krav til forbrugerne, der vil skulle være meget aktive for at afsøge markedet. Kunderne vil i en sådan situation være nødsaget til at afsøge markedet selv, da det ikke vil være tilladt for pengeinstitutter at formidle andre finansielle produkter – fx realkredit eller pensionsprodukter. Det vil være forbundet med store søgeomkostninger for forbrugerne, da de vil skulle investere tid og opbygge viden for at kunne afsøge markedet for udbydere af de enkelte finansielle produkter kunden ønsker.

Ligeledes vil det også kunne mindske mobiliteten, da de nuværende samarbejdsaftaler mellem finansielle virksomheder også får forbrugerne til at flytte pengeinstitut for at opnå fordele eller billigere/bedre produkter.

6. BILAG

Boks 6.1 Selskabstyper for kapital- og formueforvaltning

Investeringsforeninger (UCITS)

Investeringsforeninger er medlemsejede, og investorerne investerer i forening med andre. En investeringsforening består typisk af en række afdelinger med hver deres investeringsprofil, som investor kan købe og sælge på daglig basis.

UCITS er underlagt europæisk tilsynslovgivning, herunder investorbeskyttelsesregler. Endvidere foreskriver lovgivningen, hvilke værdipapirer med videre foreninger må investere i. Der er også krav om risikospredning, og gearing er kun i begrænset omfang tilladt i investeringsforeninger. Investeringsforeninger henvender sig især til detailinvestorer (husholdninger).

Alternative investeringsfonde (AIF)

AIF omfatter blandt andet kapitalforeninger, der alene må investere i finansielle instrumenter. I modsætning til en investeringsforening kan en kapitalforening anvende gearing i ubegrænset omfang. Dertil kommer andre alternative investeringsfonde (andre AIF), som blandt andet omfatter private equity, ejendomme og alternative investeringer som eksempelvis infrastruktur-fonde. Andre AIF er ikke underlagt regulering, hvad angår investeringsmulighederne, og de må anvende gearing i ubegrænset omfang. Andre AIF er i højere grad henvendt til og direkte anvendt af professionelle investorer.

Investeringsforvaltningsselskab (administrationsselskab)

Et investeringsforvaltningsselskab er et selskab, som administrerer investeringsforeninger. Investeringsforvaltningsselskabet varetager den daglige drift og ledelse af investeringsforeningerne. Selskabet sørger for, at investeringsforeningen overholder den fastsatte investeringsstrategi samt at lovgivningen i øvrigt overholdes. Investeringsforeningens bestyrelse har pligt til løbende at vurdere, om investeringsforvaltningsselskabet varetager sine opgaver i overensstemmelse med foreningens vedtægter og de givne retningslinjer. Et investeringsforvaltningsselskab kan endvidere få tilladelse som forvalter af AIF.

Forvaltere af alternative investeringsfonde (FAIF)

En forvalter af alternative investeringsfonde (FAIF) er et selskab, som forvalter AIF. En FAIF er ansvarlig for, at de forvaltede AIF overholder de fastsatte investeringsrammer, for udarbejdelse af investormateriale med videre og for at investorerne behandles ligeligt. Lovgivningen stiller krav til indretning og ledelse af FAIF'en. En FAIF kan endvidere få tilladelse som investeringsforvaltningsselskab.

Depotbank (depotselskab)

Investeringsforeninger og AIF kan anvende en bank som depotbank, hvormed depotbanken varetager en række opbevarings- og kontrolfunktioner for investeringsforeningen og AIF'en. Depotbanken skal blandt andet sikre aktivernes tilstedeværelse og at foreningens og AIF'ens midler ikke kommer andre i hænde. Der er lovkrav om, at både investeringsforeninger og AIF skal udpege en depotbank.

Fondsmæglerselskaber

Et fondsmæglerselskab har alene tilladelse som værdipapirhandler. Fondsmæglerselskabernes serviceydelser (investeringsservice) omfatter blandt andet handel for egen regning, ordremodtagelse- og formidling, ordreudførelse, investeringsrådgivning og skønsmæssig porteføljepleje med finansielle instrumenter som nævnt i bilag 2 i lov om fondsmæglerselskaber og investeringsservice og aktiviteter.

Anm.: Oplistet er de typiske selskabstyper inden for kapital- og formueforvaltning, og hvordan disse hænger sammen.

Figur 6.1 Nøgletal for SIFI'er og fem største uafhængige pensionsselskaber, ultimo 2020 (mia. kr.)

	Kreditvirksomhed		Liv & Pension		Skadesforsikring		Investeringsforvaltning	Aktiver i alt
	Aktiver	Udlån	Aktiver	Bruttopræmie	Aktiver	Bruttopræmie	Aktiver	
Danske Bank	3.550	1.222	651	25	24,7	0,4	487	4.714
Markedsandel	47%	28%	17%	13%	12%	0,5%	19%	34%
Nykredit Realkredit	1.666	1.460					970,7	2.636
Markedsandel	22%	33%					38%	19%
Jyske Bank	673	491					102	775
Markedsandel	9%	11%					4%	6%
Nordea Kredit	468	592						468
Markedsandel	6%	13%						3%
Sydbank	166	74					41	206
Markedsandel	2%	2%					2%	1%
DLR Kredit	181	167						181
Markedsandel	2%	4%						1%
Spar Nord	102	52						102
Markedsandel	1%	1%						1%
PFA Holding	0,7	-	643	38			340	983
Markedsandel	0%	0%	17%	20%			13%	7%
Sampension Livsforsikring			295	12				295
Markedsandel			8%	6%				2%
PensionDanmark			290	14				290
Markedsandel			8%	7%				2%
Velliv Foreningen			283	27				283
Markedsandel			7%	14%				2%
Pensam Holding	2,2	1,3	166	6	0,12	0,12		169
Markedsandel	0%	0%	4%	3%	0,06%	0,17%		1%
Resten af markedet	662	345	1.481	71	184	69,4	605	2.932
Markedsandel	9%	8%	39%	37%	88%	99,3%	24%	21%
Hele markedet	7.471	4.405	3.809	193	209	69,9	2.545	14.033

Anm.: Alle tal er ultimo 2020. Bemærk, at markedsandele ikke skal forstås i klassisk forstand, da de danske selskabers udenlandske aktiviteter indgår i tallene.

Anm.: Sydbank ejer 67 pct. af Sydbank Fund Management A/S. De samlede aktiver for Sydbank Fund Management A/S var ultimo 2020 60 mia. kr., men fremgår derfor kun som 41 mia. kr. i Tabel 2.

Kilde: Indberetninger til Finanstilsynet samt egne beregninger.

Figur 6.2 Nøgletal for SIFI'er, 2016-2020

	Kreditvirksomhed					Liv & Pension				Skadesforsikring
	Aktivandel (pct.)	EKF før skat (pct.)	EKF efter skat (pct.)	Solvens procent	Indtjening pr. omkostnings-krone	EKF før skat (pct.)	EKF efter skat (pct.)	Solvens procent	Combined Ratio	EKF før skat (pct.)
Danske Bank, gnsn. (2016-2020)	44,04	10,65	8,96	22,28	1,69	7,01	6,26	234,40	133,60	9,04
2020	47,1	3,5	2,7	23,0	1,2	5,6	4,8	204	138	7,2
2019	43,2	8,0	9,0	22,7	1,4	8,3	8,6	201	153	11,3
2018	44,2	11,7	8,9	21,3	1,7	3,2	3,2	258	126	6,4
2017	45,1	15,4	12,4	22,6	2,1	7,8	6,8	247	128	10,0
2016	40,5	14,7	11,8	21,8	2,0	10,1	7,9	262	123	10,2
Nykredit Realkredit, gnsn. (2016-2020)	20,44	9,93	8,38	24,34	2,33					
2020	22,1	7,6	6,5	24,3	1,9					
2019	21,4	10,4	9,1	23,7	2,4					
2018	20,6	8,8	7,3	25,4	2,4					
2017	20,2	12,9	10,8	25,3	2,9					
2016	18,0	9,9	8,3	23,0	2,2					
Jyske Bank, gnsn. (2016-2020)	8,41	9,42	7,62	20,50	1,56					
2020	8,9	5,8	4,4	22,9	1,3					
2019	8,6	8,6	7,0	21,5	1,6					
2018	8,5	9,1	7,3	20,0	1,5					
2017	8,4	11,6	9,4	19,8	1,7					
2016	7,5	12,0	10,0	18,3	1,7					
Nordea Kredit, gnsn. (2016-2020)	5,97	9,38	7,38	30,26	5,62					
2020	5,5	7,3	5,7	29,6	2,5					
2019	6,3	10,5	8,2	27,0	8,6					
2018	6,2	9,1	7,2	26,5	5,1					
2017	6,2	10,2	7,9	32,9	5,9					
2016	5,6	9,8	7,9	35,3	6,0					
Sydbank, gnsn. (2016-2020)	2,00	12,32	9,86	21,86	1,54					
2020	2,2	8,3	6,7	24,0	1,4					
2019	2,0	9,3	7,4	22,9	1,4					
2018	2,0	11,7	9,6	22,4	1,5					
2017	2,0	16,4	12,9	20,8	1,7					
2016	1,9	15,9	12,7	19,2	1,7					
DLR Kredit, gnsn. (2016-2020)	2,21	7,89	6,23	16,58	5,05					
2020	2,1	6,8	5,5	18,8	3,5					
2019	2,3	8,1	6,4	17,1	6,4					
2018	2,3	7,0	5,6	16,9	3,9					
2017	2,3	9,1	7,1	15,9	7,5					
2016	2,0	8,5	6,6	14,3	3,9					
Spar Nord, gnsn. (2016-2020)	1,18	11,97	10,01	18,68	1,53					
2020	1,4	8,8	7,3	21,0	1,4					
2019	1,2	13,3	11,2	18,5	1,6					
2018	1,2	11,8	10,2	18,0	1,5					
2017	1,1	13,9	11,2	18,2	1,7					
2016	1,0	11,9	10,2	17,8	1,5					
Hele markedet, gnsn. (2016-2020)		10,29				4,48				16,09
2020		6,0				5,3				14,7
2019		9,2				8,1				18,0
2018		10,4				-6,5				11,6
2017		14,0				6,5				18,1
2016		11,8				9,0				18,0

Anm.: Alle tal er ultimo året. EKF står for Egenkapitalforrentning. Beregninger for gennemsnit 2016-2020 er simple gennemsnit.

Anm.: Kreditinstitutter har to måder at indberette hos Finanstilsynet – hhv. på koncern- og virksomhedsniveau. For søjlerne i Tabel 2, 3 og 4 inden for Kreditvirksomhed er brugt koncernindberetninger fra det øverste finansielle moderselskab, hvor det har været muligt. Nordea Kredit, DLR Kredit, PFA Bank og PenSam Bank indrapporterer ikke på koncernniveau, hvorfor virksomhedsindberetningerne er brugt i stedet. Til beregning af EKF før skat for hele markedet er der brugt koncernniveau, hvor det har været tilgængeligt, og virksomhedsindberetninger, hvor der ikke har været koncernindberetninger. Finansielle holdingvirksomheder indgår ikke i beregningen af EKF før skat.

Kilde: Indberetninger til Finanstilsynet samt egne beregninger.

Figur 6.3 Nøgletal for fem største uafhængige pensionsselskaber, 2016-2020

	Kreditvirksomhed					Liv & Pension					Skadeforsikring	
	EKF før skat (pct.)		EKF efter skat (pct.)		Indtjening pr. omkostningskrone	EKF før skat (pct.)		EKF efter skat (pct.)		Forrentning af kundemidler før skat (pct.)		Combined Ratio
	skat (pct.)	skat (pct.)	skat (pct.)	skat (pct.)		Solvens procent	Solvens procent	Solvens procent	Solvens procent			
PFA Holding, gnsn. (2016-2020)	3,28	2,57	90,76	1,08	1,66	2,16	263	5,12	162			
2020	6,2	4,9	64,8	1,1	1,9	2,1	278	5,6	136			
2019	1,6	1,2	68,7	1,0	-1,0	0,2	247	10,3	246			
2018	0,5	0,4	80,5	1,0	0,7	1,8	291	0,4	140			
2017	3,3	2,5	99,1	1,1	3,6	3,7	215	3,3	143			
2016	4,8	3,8	140,7	1,2	3,2	3,0	285	6,0	147			
Sampension Livsforsikring, gnsn. (2016-2020)					-0,69	0,04	408	6,32	-			
2020					0,9	0,9	275	7,0	-			
2019					1,3	2,4	293	10,1	-			
2018					-2,5	-1,3	444	3,0	-			
2017					0,9	1,2	601	2,8	-			
2016					-4,0	-3,0	427	8,7	-			
PensionDanmark, gnsn. (2016-2020)					5,80	5,98	385	4,20	143			
2020					3,1	2,3	343	6,5	143			
2019					10,1	8,1	362	3,2	-			
2018					0,4	3,0	424	-0,5	-			
2017					6,7	10,7	418	-1,4	-			
2016					8,7	5,8	377	13,2	-			
Velliv Foreningen, gnsn. (2016-2020)					18,76	12,88	174	6,34	100			
2020					15,0	13,0	159	8,8	10			
2019					23,9	13,7	183	14,4	166			
2018					13,5	11,0	183	-2,0	71			
2017					15,0	12,0	179	5,0	127			
2016					26,4	13,7	164	5,5	126			
Pensam Holding, gnsn. (2016-2020)	1,82	1,44	18,64	1,09	2,55	2,64	683	5,73	-	6,46		
2020	1,4	1,2	18,9	1,1	-0,5	0,3	545	5,5	-	9,0		
2019	2,3	1,8	17,8	1,1	3,9	6,8	930	10,6	-	13,3		
2018	-0,9	-0,7	17,0	1,0	0,4	-1,2	732	0,2	-	12,1		
2017	2,1	1,5	19,5	1,1	5,2	4,7	657	6,6	-	-5,7		
2016	4,3	3,4	19,9	1,2	3,7	2,6	552	-	-	3,7		
Hele markedet, gnsn. (2016-2020)	10,29				4,48					16,09		
2020	6,0				5,3					14,7		
2019	9,2				8,1					18,0		
2018	10,4				-6,5					11,6		
2017	14,0				6,5					18,1		
2016	11,8				9,0					18,0		

Anm.: Alle tal er ultimo året. EKF står for Egenkapitalforrentning. Beregninger for gennemsnit 2016-2020 er simple gennemsnit.

Anm.: Kreditinstitutter har to måder at indberette hos Finanstilsynet – hhv. på koncern- og virksomhedsniveau. For søjlerne i Tabel 2, 3 og 4 inden for Kreditvirksomhed er brugt koncernindberetninger fra det øverste finansielle moderselskab, hvor det har været muligt. Nordea Kredit, DLR Kredit, PFA Bank og PenSam Bank indrapporterer ikke på koncernniveau, hvorfor virksomhedsindberetningerne er brugt i stedet. Til beregning af EKF før skat for hele markedet er der brugt koncernniveauet, hvor det har været tilgængeligt, og virksomhedsindberetninger, hvor der ikke har været koncernindberetninger. Finansielle holdingvirksomheder indgår ikke i beregningen af EKF før skat.

Kilde: Indberetninger til Finanstilsynet samt egne beregninger.

Finansielle supermarkeder

Betydningen for forbrugere og konkurrencen

Publikationen kan hentes på Erhvervsministeriets hjemmeside: www.em.dk

ISBN elektronisk udgave: 978-87-786-2377-5

Design:

Erhvervsministeriet

Erhvervsministeriet
Slotsholmsgade 10-12
1216 København K

Tlf 3392 3350

em@em.dk

www.em.dk

Erhvervsministeriet
Slotsholmsgade 10-12
1216 København K

Telefon 33 92 33 50
em@em.dk